

ОБЩИНА ВЕЛИНГРАД

ПРОГРАМА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА ЗА ПЕРИОДА 2021 – 2028 г.

.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ.....	9
I. УВОД.....	10
II. НАЦИОНАЛНА ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА И ПРИНЦИПИ ПРИ ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА.....	11
III. ЦЕЛ НА ПРОГРАМАТА.....	33
IV. ОТГОВОРНИ ОРГАНИ	35
V. ОБЩА СИТУАЦИЯ.....	36
V.1. ГЕОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА.....	36
V.1.1. ИНЖЕНЕРНО – ГЕОЛОЖКИ УСЛОВИЯ.....	38
V.1.2. ФИЗИКО-ГЕОЛОЖКИ ЯВЛЕНИЯ И ПРОЦЕСИ.....	39
V.1.3. КЛИМАТ	41
V.1.4. ВОДИ.....	47
V.1.4.1. ХИДРОЛОЖКИ УСЛОВИЯ.....	47
V.1.5. МОНИТОРИНГ НА ВОДНИТЕ ОБЕТИ.....	51
V.1.6. ПОЧВИ.....	60
V.1.7. ЗЕМЕДЕЛСКИ ТЕРИТОРИИ	63
V.1.8. СЪСТОЯНИЕ НА АТМОСФЕРНИЯ НА ВЪЗДУХ.....	64
V.1.9. БИОЛОГИЧНО РАЗНООБРАЗИЕ.....	70
V.1.10. ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ	79
V.1.11. ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ	80
V.1.11.1. ОПИСАНИЕ НА МЕСТОПОЛОЖЕНИЕТО НА ЕСТЕСТВЕНИТЕ НАХОДИЩА НА ЛЕЧЕБНИТЕ РАСТЕНИЯ, УСЛОВИЯТА В МЕСТООБИТАНИЯТА, КОЛИЧЕСТВОТО И СЪСТОЯНИЕТО НА РЕСУРСИТЕ.....	81
V.1.11.2. АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТИТЕ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ЕКОСИСТЕМИТЕ, ВКЛЮЧВАЩИ ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ, ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА УСТОЙЧИВОТО ИМ ПОЛЗВАНЕ И ОПАЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ.....	90
V.1.11.3. ПРИОРИТЕТНИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ И РАЗНООБРАЗИЕТО НА ЛЕЧЕБНИТЕ РАСТЕНИЯ, ВКЛЮЧИТЕЛНО НА РЕДКИ ИЛИ ЗАСТРАШЕНИ ОТ ИЗЧЕЗВАНЕ ВИДОВЕ	92
V.1.12. ТУРИСТИЧЕСКА ДЕЙНОСТ	95
V.1.13. ПРИРОДНИ УСЛОВИЯ И РЕСУРСИ	96
V.1.14. ГОРСКО СТОПАНСТВО	100
V.1.15. ШУМОВО НАТОВАРВАНЕ НА СРЕДАТА.....	101
V.1.15.1. ИЗТОЧНИЦИ НА ШУМ В ОБЩИНА ВЕЛИНГРАД.....	103
V.1.15.2. АНАЛИЗ НА ПРИЧИНИТЕ ЗА НИВОТО НА АКУСТИЧНО НАТОВАРВАНЕ НА СРЕДАТА	104
V.1.16. РАДИАЦИОННА ОБСТАНОВКА И ВЛИЯНИЕ ОТ НЕЙОНИЗИРАЩИ ЛЪЧЕНИЯ.....	105
V.2. НАСЕЛЕНИЕ.....	108
V.3. ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНАТА	109
V.4. УПРАВЛЕНСКИ ФАКТОРИ.....	114

V.5.	ИНФОРМИРАНЕ НА ОБЩЕСТВЕНОСТТА	115
V.6.	ИКОНОМИЧЕСКИ ФАКТОРИ	115
VI.	УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ	115
VII.	ИЗВОДИ.....	122
VIII.	ВИЗИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА.....	125
IX.	ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ	127
X.	ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА.....	132
	ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ	132

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ В ДОКУМЕНТА

Таблица № 1 Населени места в община Велинград	37
Таблица № 2 Средна месечна и годишна температура на въздуха (°C)	41
Таблица № 3 Средна месечна и годишна температура на въздуха (°C)	42
Таблица № 4 Средна месечна и годишна температура на въздуха (°C)	42
Таблица № 5 Средномесечна, сезонна и годишна сума	43
Таблица № 6 Сезонна сума на валежите /mm/	43
Таблица № 7 Продължителност на слънчевото греене (часове)	44
Таблица № 8 Брой на дните с мъгла по месеци, полугодие и годишно	45
Таблица № 9 Максимален брой на дните с мъгла	45
Таблица № 11 Средномесечна и годишна скорост на вятъра (m/s)	46
Таблица № 11 Водоеми в Община Велинград	48
Таблица № 12 Хидротермални находища гр. Велинград	51
Таблица № 13 Типология на река Чепинска	53
Таблица № 14 Типове категория „езера“, област Пазарджик	53
Таблица № 15 Резултати от оценката на екологичното състояние/потенциал на повърхностните водни тела в района на община Велинград	56
Таблица № 16 Състояние на повърхностните питейни водни тела на територията на област Пазарджик	58
Таблица № 17 Обща оценка на химичното състояние на подземни водни тела	60
Таблица № 18 Земеделски територии	63
Таблица № 19 Замърсители в атмосферния въздух	65
Таблица № 21 Защитени местности на територията на община Велинград	96
Таблица № 22 Природни забележителности на територията на община Велинград	97
Таблица № 23 Защитени зони на територията на община Велинград	98
Таблица № 24 Вековни дървета на територията на община Велинград	100
Таблица № 25 Гранични стойности на нивата на шум в помещения на жилищни и обществени сгради	102
Таблица № 26 Население към 31.12.2019 г.	108
Таблица № 26 Население на община Велинград за периода 2014-2019 г.	108
Таблица № 29 Основни показатели на общинската икономика	109
Таблица № 30 SWOT анализ	123
Таблица № 31 План за действие на програмата	128

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ В ДОКУМЕНТА

Фигура № 1 Карта на община Велинград	36
Фигура № 2 Гранични общини на община Велинград.....	37
Фигура № 3 Състояние на реките в България.....	Error! Bookmark not defined.
Фигура № 4 Физико-геоложки явления.....	39
Фигура № 5 Картата за сеизмична опасност (период на повтораемост 475 години). 40	
Фигура № 6 Климатична карта на България	41
Фигура № 7 Максимални температури	42
Фигура № 8 Среднодневни температури и валежи в района на Велинград.....	43
Фигура № 9 Облачни, слънчеви и валежни дни	43
Фигура № 10 Скорост на вятъра.....	45
Фигура № 11 Роза на ветровете.....	47
Фигура № 12 Състояние на реките в България.....	49
Фигура № 13 Типология на категория „река”, област Пазарджик	52
Фигура № 14 Мрежа за Оперативен мониторинг на повърхностни води на територията на област Пазарджик	54
Фигура № 15 Пунктове за мониторинг на химичното състояние на подземни води в района на РИОСВ- Пазарджик – 2019 год.....	59
Фигура № 16 Почвени типове в България	61
Фигура № 17 Флористично райониране на България.....	70
Фигура № 18 Зоогеографско райониране на България.....	72
Фигура № 19 Карта на защитените природни обекти в България	79
Фигура № 20 Шипка и Къпина.....	85
Фигура № 21 Бял равнец и Жълт равнец	86
Фигура № 22 Лайка и Глухарче.....	87
Фигура № 23 Синя жлъчка (Цикория)	88
Фигура № 24 Мента и Мащерка	89
Фигура № 25 Демографска прогноза за община Велинград (бр. жители)	121
Фигура № 26 Прогнозна норма на натрупване за периода 2021-2028г. (кг/ж./г.).....	121

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

АИС	Автоматична измервателна станция
БАН	Българска академия на науките
БПК5	Биологична потребност от кислород
БО	Битови отпадъци
ВиК	Водоснабдяване и канализация
ГМО	Генно модифицирани организми
ГПСОВ	Градска пречиствателна станция за отпадъчни води
ДВ	Държавен вестник
ДО	Допустимо отклонение
ДОП	Долен оценъчен праг
ЕГО	Едрогабаритни отпадъци
ЕЕО	Електрическо и електронно оборудване
ЕК	Европейска комисия
ЕМП	Електромагнитни полета
ЕО	Екологична оценка
ЕС	Европейски съюз
ЕСТЕ	Европейската схема за търговия с емисии
ЗБР	Закон за биологичното разнообразие
ЗЗ	Защитена зона
ЗЗТ	Закон за защитените територии
ЗЗШОС	Закон за защита от шум в околната среда
ЗМДТ	Закон за местните данъци и такси
ЗМСМА	Закон за местното самоуправление и местната администрация
ЗПТ	Защитени природни територии
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗСПЗЗ	Закона за собствеността и ползването на земеделските земи
ЗУО	Закон за управление на отпадъците
ЗУТ	Закон за устройството на територията
ЗЧАВ	Закон за чистотата на атмосферния въздух
ИАОС	Изпълнителна агенция по околна среда
ИУГ	Излезли от употреба гуми
ИУЕЕО	Отпадъци от излязло от употреба електрическо и електронно оборудване
ИУМПС	Излезли от употреба моторни превозни средства
КАВ	Качество на атмосферния въздух
КПКЗ	Комплексно предотвратяване и контрол на замърсяванията
ЛПСОВ	Локална пречиствателна станция за отпадъчни води
ЛОС	Летливи органични съединения
МБТ	Механично – биологично третиране
МЕК	Максимално еднократна концентрация
МЗ	Министерство на здравеопазването
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МП	Магнитно поле

МПС	Моторни превозни средства
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МШК	Скала на Медведев, Шпонхоер, Карник
НАСЕМ	Националната автоматизирана система за екологичен мониторинг
НВ	Неразтворени вещества
НГП	Национална годишна програма
НДЕ	Норми за допустими емисии
НДНТ	Най-добри налични техники
НЕМ	Национална екологична мрежа
НПДИК	Националният план за действие по изменение на климата 2013-2020 г.
НПО	Неправителствена организация
НСИ	Национален статистически институт
НСМОС	Национална система за мониторинг на околната среда
НООСМВ	Наредбата за опазване на околната среда в морските води
НСОРБ	Национално сдружение на общините в Република България
НППОО	Национална програма за предотвратяване образуването на отпадъци
НПРД	Национална приоритетна рамка за действие по НАТУРА 2000
НПУДО	Национална програма за управление на дейностите по отпадъците
НПУО	Национален план за управление на отпадъците
НРТКЕПГ	Националният регистър за търговия с квоти за емисии на парникови газове
НСОСПД	Национална стратегия за околна среда и план за действие
НСПУОСР	Национален стратегически план за управление на отпадъците от строителство и разрушаване
НСУРВС	Националната стратегия за управление и развитие на водния сектор
НУБА	Негодни за употреба батерии и акумулатори
ОА	Общинска администрация
ОбС	Общински съвет
ОВОС	Оценка на въздействието върху околната среда
ООН	Организация на обединените нации
ОПОС	Оперативна програма "Околна среда"
ОПУО	Общинска програма за управление на отпадъците
ООп	Организация по оползотворяване
ОСР	Отпадъци от строителство и разрушаване
ОУП	Общ устройствен план
ПДК	Пределно допустима концентрация
ПЗ	Промислена зона
ПМ	Пункт за мониторинг
ПИП	Прединвестиционно проучване

ПИРО	План за интегрирано развитие на община Велинград 2021-2027 г.
ПО	Предотвратяване на отпадъците
ПС	Претоварна станция
ПСКР	Пределна стойност за консумация на разтворители
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадъчни води
ПУДООС	Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда
ПУРН	Планове за управление на риска от наводнения
ПУП	Подробен устройствен план
ПУП-ПРЗ	Подробен устройствен план – план за застрояване и регулация
РДВ	Рамкова директива за водите
РДМС	Рамкова директива за морска стратегия
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РИОСВ	Регионална инспекция по околна среда и води
РКОНИК	Рамковата конвенция на Обединените нации по изменение на климата
РОУКАВ	Райони за оценка и управление качеството на атмосферния въздух
РПМ	Републиканска пътна мрежа
РСУО	Регионални сдружения за управление на отпадъците
СГ	Средногодишна /концентрация/
СГК	Средногодишна концентрация
СГН	Средногодишна норма
СДН	Средноденонощна норма
СДНЕ	Схемата за доброволно намаление на емисии
СДК	Средноденонощна концентрация
СПД ОЧМ	Стратегически план за действие за опазване на Черно море
ТБО	Твърди битови отпадъци
УО	Управление на отпадъците
УОЗ	Устойчиви органични замърсители
ФПЧ	Фини прахови частици
ФПЧ10	Фини прахови частици с аеродинамичен диаметър под 10 микрона
ХПК	Химическа потребност от кислород
БПДО	Шеста програма за действие на Общността за околна среда

ВЪВЕДЕНИЕ

В последните години, като отражение на общоевропейската тенденция се преотстъпват правомощия от централната в посока към местните власти на дейности, основно свързани с подобряването на качеството на живота на регионално ниво. Фактът, че околната среда е един от съществените елементи на качеството на живота, наред със социалните и икономически аспекти, е осъзнат от страна на местното самоуправление. Нещо повече, местните власти са най-добре запознати със състоянието и проблемите на околната среда на територията на съответната община, затова е решаващ приносът им при разработване и прилагане на националната политика в тази област.

На Първата конференция на министрите на околна среда, проведена в замъка Добрич – Чехословакия през 1992 г. е поставено началото и е взето решение за създаване на Обща програма за опазване на околната среда за страните в Европа, която да служи като рамка за по-добра координация на усилията за възстановяване и опазване на околната среда на национално и международно ниво.

В Рио де Жанейро през 1992 г за първи път е представена тезата за същността на устойчивото развитие, състояща се от три основни елемента, а именно съчетаване на икономическото и социалното развитие при запазване и подобряване качеството на околната среда. Приет е план за действие на ООН, наречен „Дневен ред 21“ (Agenda 21), който очертава концепцията за устойчиво развитие на човечеството през следващите 100 години и съдържа основните принципи, върху които следва да се основават бъдещата политика и решенията за действие на съвременното и утрешното общество, както и отрежда важно място на местните власти в процеса на вземане на решения за околната среда. Класическата дефиниция на понятието „Устойчиво развитие“ е тази, дадена от Международната комисия за околна среда и развитие и тя гласи: Устойчивото развитие е развитие, което отговаря на нуждите на настоящето, без да отнема възможността на бъдещите поколения да посрещат своите нужди.

Конференцията на министрите на околната среда, проведена в Люцерн, Швейцария през следващата година, одобрява общата стратегия в областта на околната среда за Централна и Източна Европа и план за действие, който да послужи като база за по-нататъшни действия от страна на правителствата, Европейската комисия, международните организации, финансовите институции и частните инвеститори. В резултат от приетата "Програмата за опазване на околната среда за страните от Централна и Източна Европа" и националните програми по опазване на околната среда се създават условия за насърчаване на местните власти да разработят в тясно сътрудничество с гражданите "местни програми за опазване на околната среда".

Орхуската конвенция за достъп до информация и участие на обществеността при вземането на управленски решения, приета на четвъртата среща на министрите на околната среда, в региона на ЕИК, през юни 1998 г. в Орхус, Дания, си поставя за цел да допринесе за защита правото на всеки човек от сегашните и бъдещите поколения да живее в околна среда, благоприятна за неговото здраве и благосъстояние, като гарантира правото на достъп до информация, участие на обществеността при взимането на решения и достъп до правосъдие по екологични въпроси.

Българското законодателство е хармонизирано в съответствие с актовете на Общностното право. В разпоредбите на чл.79, ал. 1 от Закона за опазване на околната среда (ЗООС) е посочено, че кметовете на общините разработват програми за опазване

на околната среда за съответната община в съответствие с указания на министъра на околната среда и водите.

Принципно право за приемане на стратегии, прогнози, програми, планове по въпроси от местно значение, включително опазване на околната среда, е дадено на Общинските съвети с чл.21, т.12 от Закона за местното самоуправление и местната администрация (ЗМСМА).

Общинските програми за опазване на околната среда, би могло да се дефинират като целенасочено планиране на дейностите за определен период от време. Те могат да се считат за инструмент за постигане на подобрения в областта на околната среда.

Програма трябва да формира адекватна екологосъобразна политика на общинско ниво, да отчита влиянието на икономическите и социалните интереси в обществото и да създава условия за устойчиво развитие като цяло.

Основната цел на една общинска програма за опазване на околната среда е да се постигне устойчиво решаване на екологичните проблеми в общината и запазване на доброто състояние на околната среда.

I. УВОД

Настоящата Програма за опазване на околната среда на община Велинград 2021 – 2028 г. е разработена на основание чл. 79, ал.1 от ЗООС.

Заложените в програмата цели и очаквани резултати са в съответствие с Националната стратегия за околна среда, Националния план за действие и приложимото секторното законодателство.

Програмата е разработена в съответствие с Указанията на министъра на околната среда и водите относно структурата и съдържанието на общинските програми за опазване на околната среда и като е съобразена с разпоредбата на чл.11, т.8 от Закона за местното самоуправление и местната администрация, където: “Местното самоуправление в общината се изразява в правото на гражданите или на избрани от тях органи, в рамките на предоставената им компетентност, да решават въпросите, свързани с опазването на околната среда и рационалното използване на природните ресурси с общинско значение”.

Програмата за опазване на околна среда на община Велинград е основен документ при прилагане на политиките по околна среда на общинско ниво.

Съгласно приоритетите на НСОС, опазването на околната среда е свързано с прилагането на следните фундаментални принципи:

- Устойчиво развитие;
- Предотвратяване и намаляване на риска за човешкото здраве и околната среда;
- Предимство на предотвратяването на замърсяването пред последващо отстраняване на вредите;
- Участие на обществеността и прозрачност в процеса на вземане на решения в областта на околната среда;
- Информиране на гражданите за състоянието на околната среда;
- Замърсителят плаща за причинените вреди;
- Съхранение и опазване на екосистемите и присъщото им биологично разнообразие;

- Възстановяване и подобряване качеството на околната среда в замърсените и увредени райони;
- Интегриране на политиката по опазване на околната среда в секторните и регионални политики за развитие на икономическите и обществени отношения;
- Достъп до правосъдие по въпроси, отнасящи се до околната среда.

Основна цел на Програмата за опазване на околната среда на община Велинград е осигуряване на устойчиво решаване на възникващите проблеми на територията на общината и подобряване състоянието на компонентите на околната среда, като минимизират факторите, оказващи влияние върху тях. В програмата са посочени конкретните мерки, срокове и източници на финансиране с оглед създаване и подпомагане осигуряването на оптимална екологична среда на територията на общината. Заложените цели и мерки са съобразени с:

- Общински план за развитие на община Велинград (2014 - 2020 г.);
- Областна стратегия за развитие на област Пазарджик (2014 - 2020 г.);
- Национална стратегия за околна среда (2009 - 2018 г.);
- Национален план за управление на отпадъците за периода 2014-2020 г.;
- Програма за управление на отпадъците на община Велинград (2016 – 2020 г.);
- Регионална програма за управление на отпадъците на регион Пазарджик (2016 – 2020 г.);
- Приложимото секторно законодателство.

II. НАЦИОНАЛНА ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА И ПРИНЦИПИ ПРИ ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

От началото на 70-те години на 20 век Европа е поела твърди ангажименти към прилагане на мерки за опазване на околната среда, като: защита качеството на въздуха и водата; опазване на природните ресурсите и защита на биологичното разнообразие; управление на отпадъците и контрол върху дейностите, които имат неблагоприятно екологично въздействие. Изброените приоритетни области са само част от предприетите на ниво ЕС мерки по опазване на околната среда.

Европейската политика се основава на принципите на превантивните действия, отстраняване на замърсяването при източника, „замърсителят плаща“ и др. Многогодишните програми за действие определят рамката на бъдещите дейности във всички сфери на политиката в областта на околната среда. Националното законодателство, както и предприетите политики за опазването на околната среда, са хармонизирани с изискванията и приоритетите на ЕС.

Законодателството по опазване на околната среда в България може условно да се раздели на общо (хоризонтално) и секторно (вертикално).

Вертикалното законодателство обхваща секторите: Води; Въздух; Природа; Почви; Климат; Отпадъци и Превантивна дейност.

ЗАКОНИ

ЗАКОН ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Към хоризонталното законодателство се отнася Законът за опазване на околната среда (обн. ДВ. бр.91 от 25 Септември 2002г., ЗООС), който с подзаконовите нормативни

актове по неговото прилагане, е основен гарант за постигане на екологичните цели за устойчиво развитие.

Законът за опазване на околна среда е рамковият закон на екологичното законодателство, който урежда принципните общи постановки (ОВОС, КПКЗ, право на обществен достъп до екологична информация, икономически регулатори и др.), и специалните секторни изисквания към компонентите на околната среда (въздух, води, почви, отпадъци и др.). С този закон се уреждат обществените отношения, свързани с: опазване на околната среда за сегашните и бъдещи поколения и защитата на здравето на хората; съхраняване на биологичното разнообразие; опазването и ползването на компонентите на околната среда; контрол и управление на факторите, увреждащи околната среда; осъществяването на контрол върху състоянието на околната среда и източниците на замърсяване; предотвратяването и ограничаването на замърсяването; създаването и функционирането на Национална система за мониторинг на околната среда; стратегиите, програмите и плановите за опазване на околната среда; събирането и достъпа до информация за околната среда; икономическата организация на дейностите по опазване на околната среда; правата и задълженията на държавата, общините, юридическите и физически лица по опазване на околната среда.

ЗАКОН ЗА ЧИСТОТАТА НА АТМОСФЕРНИЯ ВЪЗДУХ

Законът за чистотата на атмосферния въздух е основният нормативен акт, регламентиращ политиката по отношение качеството на атмосферния въздух. Целта на закона е да се защити здравето на хората и на тяхното потомство, животните и растенията, техните общества и местообитания, природните и културните ценности от вредни въздействия, както и да предотврати настъпването на опасности и щети за обществото при изменение в качеството на атмосферния въздух в резултат на различни дейности. Със закона се урежда: определянето на показатели и норми за качеството на атмосферния въздух; ограничаването на емисиите; правата и задълженията на държавните и общинските органи, на юридическите и физическите лица по контрола, управлението и поддържането на качеството на атмосферния въздух; изискванията за качеството на течните горива, в това число контролът за спазване на изискванията за качеството на течните горива при пускането им на пазара, и тяхното разпространение, транспортиране и използване; ограниченията в емисиите на серен диоксид при използването на течни горива, ограниченията за допустимо сярно съдържание на петролните деривати и начинът на тяхното изгаряне от плавателни средства, които се намират в пристанищата на Република България в българския участък на р. Дунав, вътрешните морски води, териториалното море и в изключителната икономическа зона; изискванията за качеството на твърдите горива, използвани за битово отопление, в т. ч. контролът за спазване на изискванията за качеството на твърдите горива при тяхното пускане или предоставяне на пазара, и разпространението им

ЗАКОН ЗА ВОДИТЕ

Законът за водите е национален рамков нормативен акт, който урежда собствеността, управлението и опазването на водите на територията на република България като общонационален неделим природен ресурс. Основната му цел е да се осигури интегрирано управление на водите в интерес на обществото и за опазване на здравето на населението, както и създаване на условия за: осигуряване на достатъчно количество и

добро качество на повърхностните и подземните води за устойчиво, балансирано и справедливо водоползване; намаляване на замърсяването на водите; опазване на повърхностните и подземните води и водите на Черно море; прекратяване на замърсяването на морската среда с естествени или синтетични вещества; намаляване на заустванията, емисиите и изпусканията на приоритетни вещества; прекратяване на заустванията, емисиите и изпусканията на приоритетно опасни вещества; предотвратяване или намаляване на вредните последици за човешкия живот и здраве, околната среда, културното наследство и стопанската дейност, свързани с вредното въздействие на водите.

ЗАКОН ЗА ПОЧВИТЕ

Със закона за почвите се уреждат обществените отношения, свързани с опазването на почвите и техните функции, както и тяхното устойчиво ползване и трайно възстановяване като компонент на околната среда. Почвите са национално богатство, ограничен, незаменим и практически невъзстановим природен ресурс и опазването им е приоритет и задължение на държавните и общинските органи и на физическите и юридическите лица.

Цели на закона са: предотвратяване увреждането на почвите и нарушаването на техните функции; трайно запазване и възстановяване на функциите на почвите.

Опазването, ползването и възстановяването на почвите се основават на следните принципи: екосистемен и интегриран подход; устойчиво ползване; приоритет на превантивния контрол за предотвратяване или ограничаване увреждането на почвите и на техните функции; прилагане на добри практики при ползването на почвите; замърсителят плаща за причинените вреди; информираност на обществеността за екологичните и икономическите ползи от опазването на почвите от увреждане и мерките за опазването им.

ЗАКОН ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА

Законът за ограничаване изменението на климата урежда обществените отношения, свързани с: провеждането на държавната политика по ограничаване изменението на климата; прилагането на механизмите за изпълнение на задълженията на Република България по Рамковата конвенция на Обединените нации по изменение на климата (ратифицирана със закон – ДВ, бр. 28 от 1995 г.) (ДВ, бр. 68 от 2005 г.) (РКОНИК) и Протокола от Киото към Рамковата конвенция; функционирането на Националната схема за зелени инвестиции (НСЗИ); функционирането на Националната система за инвентаризации на емисии на вредни вещества и парникови газове в атмосферата; прилагането на Европейската схема за търговия с емисии (ЕСТЕ); администрирането на Националния регистър за търговия с квоти за емисии на парникови газове (НРТКЕПГ); мерките за намаляване емисиите на парниковите газове от използваните течни горива и енергия за транспорта;

Изпълнението на задълженията, произтичащи от Решение № 406/2009/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2009 г. относно усилията на държавите членки за намаляване на техните емисии на парникови газове, необходими за изпълнение на ангажиментите на Общността за намаляване на емисиите на парникови газове до 2020 г. (ОВ, L 140/136 от 5 юни 2009 г.) и от Регламент (ЕС) 2018/842 на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2018 г. за задължителните годишни намаления на

емисиите на парникови газове за държавите членки през периода 2021 - 2030 г., допринасящи за действията в областта на климата в изпълнение на задълженията, поети по Парижкото споразумение, и за изменение на Регламент (ЕС) № 525/2013 (ОВ, L 156/26 от 19 юни 2018 г.); отчитане на емисиите и поглъщанията и изпълнението на задълженията в сектора на земеползването, промените в земеползването и горското стопанство, произтичащи от Регламент (ЕС) 2018/841 на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2018 г. за включването на емисиите и поглъщанията на парникови газове от земеползването, промените в земеползването и горското стопанство в рамката в областта на климата и енергетиката до 2030 г. и за изменение на Регламент (ЕС) № 525/2013 и Решение № 529/2013/ЕС (ОВ, L 156/1 от 19 юни 2018 г.); функционирането на Схемата за доброволно намаление на емисии (СДНЕ);

Законът има за цел чрез предприемането на национални мерки и въвеждането на европейски и международни механизми да гарантира намаляване на емисиите на парникови газове като основен елемент в политиката по ограничаване изменението на климата и да осигури дългосрочното планиране на мерките за адаптация към климатичните промени.

ЗАКОН ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ

Законът за управление на отпадъци регламентира мерките и контрола за защита на околната среда и човешкото здраве чрез предотвратяване или намаляване на вредното въздействие от образуването и управлението на отпадъците, както и чрез намаляване на цялостното въздействие от използването на ресурси и чрез повишаване ефективността на това използване, което ще способства за прехода към кръгова икономика и за гарантиране на дългосрочната конкурентоспособност. Съгласно ЗУО управлението на отпадъците се осъществява в съответствие с изискванията на нормативните актове относно опазване на водата, въздуха, почвата, растенията и животните; шума и миризмите, и опазване на природната среда и местата, които са обект на специална защита. Законът се прилага за битовите, производствените, строителните и опасните отпадъци.

С този закон се определят изискванията към продуктите, които в процеса на тяхното производство или след крайната им употреба образуват опасни или масово разпространени отпадъци, както и изискванията за разширена отговорност на производителите на тези продукти с цел насърчаване на повторната употреба, предотвратяването, рециклирането и друг вид оползотворяване на образуваните отпадъци.

Към настоящия момент принципът „разширена отговорност на производителя“ се прилага за: опаковки; електрическо и електронно оборудване; батерии и акумулатори; моторни превозни средства; масла и гуми. Мерките, които определят носенето на разширена отговорност от производителите включват приемането на върнати продукти и на отпадъците, останали след употребата на тези продукти, последващото управление на отпадъците и финансовата отговорност за тези дейности, както и задължения за предоставяне на информация на обществеността в каква степен продуктът може да бъде употребен повторно и рециклиран. Разширената отговорност на производителя се прилага независимо от отговорността за управление на отпадъците, предвидена в ЗУО, и без да се засягат разпоредбите, определящи изисквания към определени групи отпадъци или продукти. Поставените в законодателството задължения могат да се

изпълняват индивидуално, или чрез включване в колективни системи, представлявани от организация по оползотворяване (ООп).

За екологосъобразното управление на отпадъците, спазването на йерархията при управление на отпадъците, опазването на околната среда и човешкото здраве от изключително значение е работата на фирмите, получили съответен документ за извършване на дейности с отпадъци, в т.ч. подготовка за повторна употреба и рециклиране. Всички те са задължени да спазват разпоредбите на ЗУО, подзаконовите нормативни актове по неговото прилагане, както и всички съотносими към конкретните дейности законодателни разпоредби.

Със ЗУО се определя и изискването за притежаване на разрешение, издадено по реда на глава пета, раздел I от същия или комплексно разрешително, издадено по реда на глава седма, раздел II от ЗООС за извършване на дейности по третиране на отпадъци, включително по рециклиране на кораби по смисъла на Регламент (ЕС) № 1257/2013.

Регламентират се и случаите, при които се изисква регистрацията и издаване на регистрационен документ, сроковете, процедурите и условията за кандидатстване.

Със ЗУО се определят редица задължения на органите на местното самоуправление и местната администрация, свързани с управление на отпадъците, образувани на съответната територия.

ЗАКОН ЗА МЕСТНИТЕ ДАНЪЦИ И ТАКСИ

Със Закона за местните данъци и такси се определя “такса битови отпадъци”, която се заплаща за извършваните от общината услуги по:

1. събиране и транспортиране на битови отпадъци до съоръжения и инсталации за тяхното третиране;
2. третиране на битовите отпадъци в съоръжения и инсталации;
3. поддържане на чистотата на териториите за обществено ползване в населените места и селищните образувания в общината.

ЗАКОН ЗА УСТРОЙСТВО НА ТЕРИТОРИЯТА

Съгласно ЗУТ територията на Република България е национално богатство. Нейното устройство гарантира устойчиво развитие и благоприятни условия за живеене, труд и отдих на населението. Законът урежда обществените отношения, свързани с устройството на територията, инвестиционното проектиране и строителството в Република България, и определя ограниченията върху собствеността за устройствени цели.

Със ЗУТ се определят редица изисквания към съоръжения и инсталации за третиране на отпадъци. Местоположението на площадките за изграждане на съоръжения и инсталации за третиране на отпадъци се определя с общите и подробните устройствени планове. Разстоянията от площадките за разполагане на съоръжения и инсталации за третиране на отпадъци до населените места се определят в зависимост от приетата технология и при отчитане на установените санитарно-охранителни зони. Площадките се избират, изграждат и експлоатират въз основа на проекти, одобрени по общия ред и съгласно изисквания, определени с наредби на министъра на регионалното развитие и благоустройството, на министъра на околната среда и водите и на министъра на здравеопазването. Всички изисквания на ЗУТ относно инвестиционното проучване и проектиране, изграждане и експлоатация на инвестиционни проекти, следва да бъдат

спазвани при съоръженията и инсталациите за третиране на отпадъците. Застрояването на даден имот (и в частност на площадките за изграждане на съоръжения и инсталации за третиране на отпадъци) се допуска само ако е предвидено с влязъл в сила подробен устройствен план и след промяна на предназначението на земята. Подробен устройствен план трябва да е съобразен с предвидените развития на устройствените схеми и планове от по-горна степен.

Изграждането на съоръженията и инсталациите за третиране на отпадъци се извършва след издаване на разрешение за строеж. За тези обекти се издава разрешение за поставяне по ред, установен с наредба на Общинския съвет, а за държавни и общински имоти – и въз основа на схема, одобрена от главния архитект на общината.

Съгласно ЗУТ, по предложение на кмета на общината с решение на общинския съвет, прието с мнозинство две трети от общия брой на съветниците, може да се налага временна забрана за ограждане на поземлени имоти в територии, предвидени с общ или подробен устройствен план за изграждане на първостепенната улична мрежа, за метрополитена, за трамвайни или железопътни линии, за обекти на зелената система и за съоръжения за третиране на отпадъци. Забраната се налага еднократно за срок не по-дълъг от три години.

ЗАКОН ЗА ОПАЗВАНЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ ЗЕМИ

Със Закона за опазване на земеделските земи се уреждат опазването от увреждане, възстановяването и подобряването на плодородието на земеделските земи и се определят условията и редът за промяна на тяхното предназначение. Законът забранява използването на органични утайки от промишлени и други води и битови отпадъци за внасяне в земеделските земи без разрешение. Законът регламентира основните изисквания при рекултивация на нарушени терени, включително на депа за отпадъци. Министърът на околната среда и водите или от оправомощено от него длъжностно лице съгласува проектите за рекултивация на сгуруотвали, както и на сметища и други депа за отпадъци по смисъла на Закона за управление на отпадъците.

ПОДЗАКОНОВИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ

Действащите към момента на разработване на настоящата програма подзаконови нормативни актове са представени по приоритетни сектори, както следва:

СЕКТОР ВОДИ

Основните подзаконови нормативни актове в сектора са:

- Наредба № 1 от 10.10.2007 г. за проучване, ползване и опазване на подземните води;
- Наредба № 1 от 11.04.2011 г. за мониторинг на водите;
- Наредба № 1 от 1.07.2016 г. за одобряване на Методика за прилагане на изключенията по чл. 156б – 156е от Закона за водите
- Наредба № 2 от 13.09.2007 г. за опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници;
- Наредба № 2 от 8.06.2011 г. за издаване на разрешителни за заустване на отпадъчни води във водни обекти и определяне на индивидуалните емисионни ограничения на точкови източници на замърсяване;

- Наредба № 3 от 16.10.2000 г. за условията и реда за проучване, проектиране, утвърждаване и експлоатация на санитарно-охранителните зони около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване и около водоизточниците на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди;
- Наредба № Н-3 от 28.11.2011 г. за предоставяне на информация от ведомства и научни институти с бюджетно финансиране и водоползвателите, чиято дейност оказва значимо въздействие върху състоянието на водите;
- Наредба № 4 от 20.10.2000 г. за качеството на водите за рибовъдство и за развъждане на черупкови организми;
- Наредба № Н-4 от 14.09.2012 г. за характеризиране на повърхностните води;
- Наредба № 5 от 30.05.2008 г. за управление качеството на водите за къпане;
- Наредба № 6 от 9.11.2000 г. за емисионни норми за допустимото съдържание на вредни и опасни вещества в отпадъчните води, зауствани във водни обекти;
- Наредба № 7 от 14.11.2000 г. за условията и реда за заустване на производствени отпадъчни води в канализационните системи на населените места;
- Наредба за отмяна на Наредба № 7 от 8.08.1986 г. за показатели и норми за определяне качеството на течащите повърхностни води;
- Наредба № 8 от 25.01.2001 г. за качеството на крайбрежните морски води;
- Наредба № 9 от 16.03.2001 г. за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели;
- Наредба № 11 от 25.02.2002 г. за качеството на водите за къпане;
- Наредба № 12 от 18.06.2002 г. за качествените изисквания към повърхностни води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване;
- Наредба № 18 от 27.05.2009 г. за качеството на водите за напояване на земеделските култури;
- Наредба за реда и начина за оползотворяване на утайки от пречистването на отпадъчни води чрез употребата им в земеделието;
- Наредба за стандарти за качество на околната среда за приоритетни вещества и някои други замърсители;
- Наредба за опазване на околната среда в морските води;
- ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 273 от 23.11.2010 г. за приемане на Наредба за опазване на околната среда в морските води и за създаване на Консултативен и координационен съвет по опазване на околната среда в морските води на Черно море и управление на изпълнението на Морска стратегия и програма от мерки;
- Наредба за ползването на повърхностните води;
- Наредба № 37 от 10.11.2008 г. за ползването на язовирите – държавна собственост, в рибностопанско отношение и правилата за извършване на стопански, любителски риболов и аквакултури в обектите – държавна собственост по чл. 3, ал. 1 от Закона за рибарството и аквакултурите
- Наредба за условията и реда за осъществяване на техническата и безопасната експлоатация на язовирните стени и на съоръженията към тях, както и на контрол за техническото им състояние

СЕКТОР ВЪЗДУХ

Подзаконовата нормативна база в сектор въздух включва следните подраздели:

- Качество на атмосферния въздух;
- Качество на течните и твърди горива;
- Големи и средни горивни инсталации и индустриални процеси;
- Летливи органични съединения;
- Вещества, които нарушават озоновия слой;
- Флуорсъдържащи парникови газове;
- Ежедневен бюлетин за състоянието на въздуха;
Емисии на вредни вещества в атмосферния въздух.

Приети са и действат следните основни актове и документи:

- Наредба № 7 от 3.05.1999 г. за оценка и управление качеството на атмосферния въздух;
- Наредба № 11 от 14 Май 2007 г. за норми за арсен, кадмий, никел и полициклични ароматни въглеводороди в атмосферния въздух;
- Наредба № 12 от 15.07.2010 г. за норми за серен диоксид, азотен диоксид, фини прахови частици, олово, бензен, въглероден оксид и озон в атмосферния въздух;
- Наредба № 14 от 23.09.1997 г. за норми за пределно допустимите концентрации на вредни вещества в атмосферния въздух на населените места;
- Инstrukция за разработване на програми за намаляване на емисиите и достигане на установените норми за вредни вещества, в районите за управление и оценка на качеството на атмосферния въздух, в които е налице превишаване на установените норми, утвърдена със Заповед №РД-996/20.12.2001г. на МОСВ;
- Инstrukция за предварителна оценка качеството на атмосферния въздух, утвърдена със Заповед № РД - 76/07.02.2002г. на МОСВ;
- Инstrukция за информиране на населението при превишаване на установените алармени прагове за нивата на серен диоксид, азотен диоксид и озон, утвърдена със Заповед №РД-353/29.05.2009г. на МОСВ;
- Ръководство за разработване на програми за качеството на атмосферния въздух, изготвен в резултат от проект „Трансфер на знания относно прилагането на Директива 2008/50/ЕО в България: разработване, изпълнение, оценяване и адаптиране на програмите за качество на въздуха и мерките, заложиени в тях“
- Наръчник по оценка и управление на качеството на атмосферния въздух на местно ниво за SO₂, PM₁₀, РВ и NO₂ (от октомври 2002г.), разработен в рамките на съвместен проект по Програма ФАР 1999г. за административно изграждане (с Немското министерство на околната среда);
- Наредба за изискванията за качеството на течните горива, условията, реда и начина за техния контрол;
- Наредба за изискванията за качество на твърдите горива, използвани за битово отопление, условията, реда и начина за техния контрол, приета с ПМС № 22 от 17.02.2020г., в сила от 22.03.2020г.
- Наредба № 1 от 27.06.2005 г. за норми за допустими емисии на вредни вещества (замърсители), изпускани в атмосферата от обекти и дейности с неподвижни източници на емисии

- Наредба № 6 от 26.03.1999 г. за реда и начина за измерване на емисиите на вредни вещества, изпускани в атмосферния въздух от обекти с неподвижни източници;
- Наредба № 10 от 6.10.2003 г. за норми за допустими емисии (концентрации в отпадъчни газове) на серен диоксид, азотни оксиди и общ прах, изпускани в атмосферния въздух от големи горивни инсталации;
- Наредба за норми за допустими емисии на серен диоксид, азотни оксиди и прах, изпускани в атмосферата от големи горивни инсталации;
- Наредба за ограничаване на емисиите на определени замърсители, изпускани в атмосферата от средни горивни инсталации;
- Инstrukция № 1 от 3.07.2003 г. за изискванията към процедурите за регистриране, обработка, съхранение, представяне и оценка на резултатите от собствените непрекъснати измервания на емисиите на вредни вещества, изпускани в атмосферния въздух от обекти с неподвижни източници;
- Инstrukция за реда за попълване на протоколите за извършени контролни / собствени измервания и протоколи от изпитване на вредни вещества, изпускани в атмосферния въздух от неподвижни източници;
- Наредба № 7 от 21 октомври 2003 г. за норми за допустими емисии на летливи органични съединения, изпускани в околната среда, главно в атмосферния въздух в резултат на употребата на разтворители в определени инсталации;
- Наредба № 16 от 12.08.1999 г. за ограничаване емисиите на летливи органични съединения при съхранение, товарене или разтоварване и превоз на бензини;
- Наредба за ограничаване емисиите на летливи органични съединения при употребата на органични разтворители в определени бои, лакове и авторепаратурни продукти;
- Наредба за установяване на мерки по прилагане на Регламент (ЕО) №1005/2009 относно вещества, които нарушават озоновия слой;
- Инstrukция за взаимодействие между Министерство на околната среда и водите и Агенция „Митници“ за повишаване ефективността на контрола, осъществяван по Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси и Закона за чистотата на атмосферния въздух
- Приложение 3 към чл.8, ал.1 на Инstrukция за взаимодействие между Министерство на околната среда и водите и Агенция „Митници“;
- Наредба №1 от 17 февруари 2017г. за реда и начина за обучение и издаване на документи за правоспособност на лица, извършващи дейности с оборудване, съдържащо флуорсъдържащи парникови газове, както и за документирането и отчитането на емисиите на флуорсъдържащи парникови газове;
- Приложение №3 и приложения от №5 до №12 от Наредба №1 от 17 февруари 2017г. за реда и начина за обучение и издаване на документи за правоспособност на лица, извършващи дейности с оборудване, съдържащо флуорсъдържащи парникови газове, както и за документирането и отчитането на емисиите на флуорсъдържащи парникови газове.

СЕКТОР БИОРАЗНООБРАЗИЕ И ЗАЩИТА НА ПРИРОДАТА

Националната политика в областта на защитата на природата е насочена към управлението, контрола и опазването на биологичното разнообразие и защитените природни територии. Тя се осъществява от МОСВ, подпомагано от Дирекция „Национална служба за защита на природата“, в съответствие с международното и национално законодателство – Закон за опазване на околната среда, Закон за биологичното разнообразие, Закон за защитените територии, Закон за лечебните растения, Закон за генетично модифицираните организми и стратегическите документи – Национална приоритетна рамка за действие за Натура 2000, Стратегически план за биологичното биоразнообразие, Стратегия на ЕС за биологично разнообразие, Глобална стратегия за опазване на растенията, Национален план за опазване на най-значимите влажни зони.

Подзаконовата нормативна база в сектора включва следните подраздели: Биологично разнообразие и ГМО, Защитени територии и НАТУРА 2000. Приети са следните актове и документи:

- Наредба № 1 от 9.05.2006 г. за условията и реда за лицензиране на зоологическите градини, издадена от министъра на околната среда и водите;
- Наредба № 2 от 20.01.2004 г. за правилата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения;
- Наредба № 3 от 31.10.2008 г. за маркирането и етиктирането на екземпляри от видовете съгласно Регламент 338/97 за опазване на видовете от дива фауна и флора чрез регулиране на търговията с тях;
- Наредба № 4 от 8.07.2003 г. за условията и реда за издаване на разрешителни за въвеждане на неместни или повторно въвеждане на местни животински и растителни видове в природата;
- Наредба № 5 от 1.08.2003 г. за условията и реда за разработване на планове за действие за растителни и животински видове;
- Наредба № 5 от 19.07.2004 г. за изискванията, на които трябва да отговарят билкозагответелните пунктове и складове за билки;
- Наредба № 6 от 23 октомври 2003 г. за минималните изисквания и условия за отглеждане на животни в зоологически градини и центрове за отглеждане и размножаване на защитени видове животни;
- Наредба № 8 от 12.12.2003 г. реда и за условията за издаване на разрешителни за изключенията от забраните, въведени със Закона за биологичното разнообразие за животинските и растителните видове от приложение № 3, за животинските видове от приложение № 4, за всички видове диви птици, извън тези от приложение № 3 и приложение № 4 и за използване на неселективните уреди, средства и методи за улавяне и убиване от приложение № 5, ;
- Наредба за работа с генетично модифицирани организми в контролирани условия, приета с ПМС № 211 от 4.10.2005 г.;
- Наредба за освобождаване на генетично модифицирани организми в околната среда и пускането им на пазара;
- Правилник за устройството и дейността на Консултативно-експертния съвет за лечебни растения към министъра на околната среда и водите;
- Правилник за дейността на спасителните центрове;

- Правилник за устройството и дейността на Националния съвет по биологично разнообразие;
- Инструкция за взаимодействие между Министерството на околната среда и водите, Агенция „Митници” и Българска агенция по безопасност на храните за повишаване ефективността на контрола при въвеждане, търговия, транзит и износ на екземпляри от застрашените видове от дивата фауна и флора;
- Инструкция за организацията и реда за извършване на контрол от структурите на Министерство на околната среда и водите върху работата с генетично модифицирани организми в контролирани условия и освобождаването им в околната среда;
- Правилник за дейността на Консултативната комисия по генетично модифицирани организми;
- Наредба за разработване на планове за управление на защитени територии;
- Правилник за условията и реда за управлението, възлагането на дейностите по поддържане и възстановяване, възлагането на туристически дейности, охраната и контрола в горите, земите и водните площи в защитените територии - изключителна държавна собственост ;
- Правилник за устройството и дейността на дирекциите на националните паркове;
- Наредба за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони;
- Наредба за условията и реда за разработване и утвърждаване на планове за управление на защитени зони.

СЕКТОР ПОЧВИ

Подзаконовата нормативна рамка в сектора се определя от:

- Наредба № 26 от 2.10.1996 г. за рекултивация на нарушени терени, подобряване на слабопродуктивни земи, отнемане и оползотворяване на хумусния пласт;
- Наредба № 3 от 1 август 2008 г. за нормите за допустимо съдържание на вредни вещества в почвите;
- Наредба № 4 от 12 януари 2009 г. за мониторинг на почвите;
- Наредба за инвентаризацията и проучванията на площи със замърсена почва, необходимите възстановителни мерки, както и поддържането на реализираните възстановителни;
- Наредба за реда и начина за инвентаризация, проучвания, извършване и поддържане на необходимите възстановителни мероприятия на площи с увредени почви;
- Наредба № 36 от 18.08.2004 г. за условията и реда за биологично изпитване, регистрация, използване и контрол на торове, подобрители на почвата, биологично активни вещества и хранителни субстрати..

СЕКТОР ОТПАДЪЦИ

Подзаконовата нормативна рамка в сектора се определя от:

- Наредба за разделно събиране на биоотпадъци и третиране на биоразградимите отпадъци

- Наредба № 1 от 09.02.2015 г. за изискванията към дейностите по събиране и третиране на отпадъците на територията на лечебните и здравните заведения
- Наредба № 2 от 23.07.2014 г за класификация на отпадъците;
- Наредба № 7 от 19.12.2013 г. за реда и начина за изчисляване и определяне размера на обезпеченията и отчисленията, изисквани при депониране на отпадъци;
- Наредба за управление на строителните отпадъци и за влягане на рециклирани строителни материали (Обн. ДВ. бр.98 от 8 Декември 2017г.);
- Наредба за опаковките и отпадъците от опаковки;
- Наредба № 3 за изискванията към инсталации, произвеждащи титанов диоксид;
- Наредба № 4 за условията и изискванията за изграждането и експлоатацията на инсталации за изгаряне и инсталации за съвместно изгаряне на отпадъци;
- Наредба № 7 за изискванията, на които трябва да отговарят площадките за разполагане на съоръжения за третиране на отпадъци;
- Наредба № 6 за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци;
- Наредба № 1 от 04 юни 2014 г. за реда и образците, по които се предоставя информация за дейностите по отпадъците, както и реда за водене на публични регистри;
- Наредба за излезлите от употреба моторни превозни средства;
- Наредба за батерии и акумулатори и за негодни за употреба батерии и акумулатори;
- Наредба за отработените масла и отпадъчните нефтопродукти;
- Наредба за излязлото от употреба електрическо и електронно оборудване;
- Наредба за определяне на реда и размера за заплащане на продуктова такса за продукти, след употреба на които се образуват масово разпространени отпадъци;
- Наредба за изискванията за третиране на излезли от употреба гуми;
- Наредба за реда и начина за изчисляване на размера на финансовата гаранция или еквивалентна застраховка и за предоставяне на годишни справки-декларации при трансграничен превоз на отпадъци;
- ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 209 на МС от 20 август 2009 г. за осигуряване на финансиране за изграждането на регионални системи за управление на битовите отпадъци, на регионалните съоръжения за предварително третиране на битовите отпадъци и за закриването на общински депа за битови отпадъци (обн., ДВ, бр. 68 от 25.08.2009 г.);
- ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 209 на МС от 20 август 2009 г. за осигуряване на финансиране за изграждането на регионални системи за управление на битовите отпадъци, на регионалните съоръжения за предварително третиране на битовите отпадъци и за закриването на общински депа за битови отпадъци

СТРАТЕГИЧЕСКИ ДОКУМЕНТИ

Основните стратегически документи, имащи пряко отношение към Програмата за опазване на околната среда са:

- Национален план за управление на отпадъците 2014-2020г.;

- Национален стратегически план за поетапно намаляване на количествата на биоразградимите отпадъци, предназначени за депониране (2010-2020г.);
- Национален стратегически план за управление на отпадъците от строителство и разрушаване на територията на Република България за периода 2011-2020г;
- Ръководство за управление на едрогабаритни отпадъци
- Национален стратегически план за управление на утайките от градските пречиствателни станции за отпадъчни води на територията на Р България

МЕТОДИЧЕСКИ УКАЗАНИЯ, РЪКОВОДСТВА

- Методически указания за разработване на общински програми за управление на отпадъците за периода 2015-2020 г., приети със заповед № РД-211/ 31.03.2015 г. на министъра на околната среда;
- Методически указания за разработване на регионални програми за управление на отпадъците за периода 2015-2020 г., приети със заповед № РД-211/ 31.03.2015 г. на министъра на околната среда;
- Методика за определяне на морфологичния състав на битовите отпадъци;
- Ръководство за разработване на план за управление на отпадъците;
- Ръководство за разработване на програми за предотвратяване на образуването на отпадъци;
- Критерии за страничен продукт по чл. 4 от Закона за управление на отпадъците (ЗУО) за слънчогледови люспи и дървесни отпадъци и за „край на отпадъка“ по чл. 5 от ЗУО за пелети и брикети, получени от слънчогледови люспи и за пелети и брикети, получени от нетретиран дървесни отпадъци.

РАМКОВИ НАЦИОНАЛНИ ДОКУМЕНТИ, СВЪРЗАНИ С ОПАЗВАНЕТО НА ОКОЛНАТА СРЕДА

НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ПО ОКОЛНА СРЕДА

Националната стратегия за околна среда (НСОС) е създадена в отговор на обществената необходимост от осъществяване на планова, открита и предсказуема политика в областта на околната среда.

Стратегията очертава цели и действия, насочени към опазването, възстановяването и възпроизводството на естествената околна среда, поддържането на разнообразието на живата природа, разумното използване на природните богатства и ресурсите на страната в контекста на устойчивото развитие.

Стратегията се основава на концепцията, че предотвратяването на отрицателните изменения на екосистемите и нарушаването на техните функции в следствие на антропогенни въздействия е ключов фактор за постигане на глобалната цел на политиката по устойчиво развитие – подобряване на качеството на живот и благосъстоянието на настоящото и бъдещите поколения, посредством създаването на устойчиви общности, способни да управляват и използват ефективно ресурсите и да развиват екологичния и социалния потенциал на икономиката, както и да осигуряват просперитет, опазване на околната среда и социално сближаване. В този смисъл стратегията цели не само по-устойчива околна среда, но и по-добро качество на живот.

Неразделна част от стратегията представлява и плана за действие. Планът за действие съдържа мерки за изпълнение на основните стратегически цели. Като част от мерките са идентифицирани: създаване на морски и крайбрежни защитени територии и механизми за тяхното управление; опазване, възстановяване и изграждане на необходимата инфраструктура за осигуряване на достатъчно по количество и качество вода за питейно-битови цели на населението; идентифициране на производители, вносители и потребители по веригата на химични вещества в самостоятелен вид и в препарати и предоставяне на информация на обществеността за рисковете от определени опасни химикали; разработване на стратегическите карти за шум и на планове за действие за управление на шума в околната среда и др.

НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА УПРАВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НА ВОДНИЯ СЕКТОР

Националната стратегия за управление и развитие на водния сектор (НСУРВС) в Република България е разработена във връзка с изискванията на чл. 151 от Закона за водите. Основните етапи на разработването включват: изготвяне на детайлни анализи на ситуацията в сектора – водни ресурси и инфраструктура във водния сектор; разработване на Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор в Република България и организиране на обществено обсъждане; план за действие към Националната стратегия за управление и развитие на водния сектор в Република България, в краткосрочна (2013-2015 г.), средносрочна (2016-2021 г.) и дългосрочна (2022-2037 г.) перспектива; приемане на Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор в Република България от Народното събрание.

ПРОГРАМА ЗА НЕОБХОДИМИТЕ МЕРКИ В УСЛОВИЯТА НА ТЕНДЕНЦИЯ ЗА ЗАСУШАВАНЕ

Програмата дефинира мерки за борба с тенденцията за засушаване, като определя необходимостта от предприемането на основни нормативни, организационни и инвестиционни мерки, като: запазване на водните ресурси; преодоляване на кризите във водоснабдяването; осигуряване на вода за напояване; формиране на знания и съзнание за икономия на водните ресурси.

НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА ОБЩИТЕ ГОДИШНИ ЕМИСИИ НА СЕРЕН ДИОКСИД, АЗОТНИ ОКСИДИ, ЛЕТЛИВИ ОРГАНИЧНИ СЪЕДИНЕНИЯ И АМОНЯК В АТМОСФЕРНИЯ ВЪЗДУХ

Националната програма за намаляване на общите годишни емисии на серен диоксид (SO₂), азотни оксиди (NO_x), летливи органични съединения (ЛОС) и амоняк (NH₃) в атмосферния въздух, е приета на основание чл. 10а от Закона за чистотата на атмосферния въздух (ЗЧАВ). С нея се осигурява прилагането на Директива 2001/81/ЕС на националните тавани за атмосферните емисии на SO₂, NO_x, ЛОС и NH₃, в съответствие с поетите от страната преговорни ангажименти към ЕС, съгласно Преговорната позиция на България по глава 22 “Околна среда” от законодателството на Общността (Допълнителна информация CONF-BG 02/03 към Преговорна позиция CONF-BG 13/01, допълнена съгласно CONF-BG 64/01).

НАЦИОНАЛНА ПРИОРИТЕТНА РАМКА ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА НАТУРА 2000

Изграждането на европейската екологична мрежа НАТУРА 2000 в страните от ЕС е пряко следствие от екологичната политика на ЕС за справяне със загубите на биологично разнообразие. Основната цел на НАТУРА 2000 е да осигури условия за защита и оцеляване на най-ценните и застрашени видове и местообитания за Европа. В резултат от тази необходимост и съгласно чл. 8 на Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 г. за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна (т.нар. Директива за местообитанията) ЕС въвежда единен стандарт за стратегическо планиране на дейностите по НАТУРА 2000, като задължава държавите-членки да разработят Национална приоритетна рамка за действие по НАТУРА 2000 (НПРД).

Целта на НПРД е да се определят по-добре нуждите от финансиране и приоритетите за защитените зони от НАТУРА 2000 на национално и регионално ниво и с това да се улесни интеграцията им в бъдещите програми за финансиране от различните европейските финансови инструменти. Заложеното в програмите финансиране за защитените зони от НАТУРА 2000 трябва да бъде в съответствие с мерките от НПРД и източниците на финансиране за тези мерки.

СТРАТЕГИЧЕСКИ ПЛАН ЗА БИОРАЗНООБРАЗИЕТО 2011 - 2020 Г.

Целта на Стратегическия план за биологичното разнообразие 2011 - 2020, е да подпомогне ефективното прилагане на Конвенцията чрез стратегически подход, съдържащ комбинация от мисия и стратегически цели и резултати („Целите от Аичи за биоразнообразието“), които да предизвикат широко мащабни действия във всички страни и в заинтересованите лица. Стратегическият план, също така, следва да осигури гъвкава рамка за определянето на националните и регионални цели при осигуряване на последователност в прилагането на разпоредбите на Конвенцията за биологично разнообразие и решенията на Конференцията на страните-членки, включително работните програми и Глобалната стратегия за опазване на растенията, както и Протокола от Нагоя за Достъп до генетичните ресурси и честното и справедливо разпределяне на ползите от тяхното използване. Планът следва да послужи като основа за развитието на инструменти за комуникация, привличащи вниманието на ангажираните заинтересовани лица, улеснявайки по този начин интегрирането на биоразнообразието в по-широки национални и глобални програми.

ГЛОБАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ НА РАСТЕНИЯТА

Глобалната стратегия за опазване на растенията е предпоставка за съвместна работа на всички нива – местно, национално, регионално и глобално – за познаване, опазване и устойчиво използване на огромното богатство на световното растително разнообразие, като в същото време се насърчава осведомеността и се изгражда необходимият капацитет за нейното изпълнение. С нея се разглеждат предизвикателствата, поставени от заплахите за растителното разнообразие. Крайната цел на Стратегията е постигането на трите цели на Конвенцията, по-специално за растителното разнообразие, като се има предвид член 8(j) на Конвенцията и Протокола от Картахена за биологична безопасност. Стратегията се отнася за растенията, обитаващи сухоземна, сладководна и морска среда, като се прилага за трите основни нива на биологично разнообразие, признати от Конвенцията, а именно растително генетично разнообразие, растителни видове, съобщества и свързаните с тях местообитания и екосистеми. Стратегията се състои от следните пет стратегически цели: познаване, документиране и оценка на растителното

разнообразие; спешно и ефективно опазване на растителното разнообразие; устойчиво и справедливо ползване на растителното разнообразие; образование и осведоменост, относно растителното разнообразие, популяризиране на неговата роля за осигуряване на устойчив поминък и на значението му за целия живот на Земята; създаване на капацитет и обществена ангажираност, необходими за изпълнението на Стратегията.

НАЦИОНАЛЕН ПЛАН ЗА ОПАЗВАНЕ НА НАЙ-ЗНАЧИМИТЕ ВЛАЖНИ ЗОНИ В БЪЛГАРИЯ 2013 – 2022 Г.

Националният план за опазване на най-значимите влажни зони в България е изготвен в съответствие с националните приоритети по отношение на опазването на биологичното разнообразие. Плана включва приоритетно 11-те влажни зони, които към момента са в списъка по Рамсарската конвенция. Описателната част на плана разглежда подробно още 25 влажни зони, които не са в Рамсарския списък, но има информация, че покриват един или повече от критериите за обявяване или имат голям потенциал за опазване и възстановяване.

НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА УСТОЙЧИВО УПРАВЛЕНИЕ НА ЗЕМИТЕ И БОРБА С ОПУСТИНЯВАНЕТО

Националната програма за действие е разработен на основание чл. 5, буква „б” и част III, раздел I, чл.9 и 10 от Конвенцията на ООН за борба с опустиняването, в рамките на съвместен проект на Министерството на околната среда и водите, Министерството на земеделието и храните и Програмата на ООН за развитие, финансиран от Глобалния екологичен фонд и от правителството на България. Програмата е изцяло в контекста на философията и принципите, залегнали в „Оперативна програма 15” на Глобалния екологичен фонд за „Устойчиво управление на земите”. Основава се на анализ на състоянието на земните ресурси, причините за тяхната деградация и на социално-икономическите особености в развитието на страната през последните 15 години. Програмата е разработена в подкрепа изпълнението на Конвенцията на ООН за борба с опустиняването (КБОООН), ратифицирана от България през 2001 г. Към настоящият момент се подготвя актуализация на Националната програма за програмния период 2014 -2020 г.

НАЦИОНАЛЕН ПЛАН ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ

При разработване на Програмата са взети предвид основните постановки на националните програмни документи, които трасират националната политика в сектор отпадъци, в т.ч.:

- Национален план за управление на отпадъците 2021–2028 г. и Национална програма за предотвратяване на отпадъците, като част от него;
- България 2030: Национална програма за развитие (НПР 2030);
- Трети национален план за действие по изменение на климата за периода 2013 - 2020 г., одобрен с Решение № 439 от 1 юни 2012 г. на Министерски съвет;
- Национален план за действие за управление на устойчивите органични замърсители в България 2020-2030 г.

ЕВРОПЕЙСКО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

Съгласно чл. 249 от Договора за ЕС и поправките: „задължителна за всяка държава членка, към която е насочена във връзка с целите, които трябва да се достигнат, оставя формата и начина за изпълнението и прокарването на личната преценка на националните институции на страните членки.“

С други думи, всяка страна членка е задължена да интегрира европейските директиви в националното си законодателство. Директивите в по-голямата си част уреждат много специфични данни; количеството и носителите на веществата, замърсяващи околната среда, за да се предотврати по-нататъшното екологично замърсяване, да се запазят водните системи, да се осигури качеството на питейната вода, да се предпази разрушаването на озоновия слой.

Директива 2008/99/ЕО относно защита на околната среда чрез наказателно право

Държавите членки следва да прилагат ефективни, пропорционални и възпиращи наказателно-правни санкции за най-тежките престъпления във връзка с околната среда. Такива са например, незаконната емисия или изпускане на вещества във въздуха, водата или почвата, незаконната търговия с екземпляри от дивата природа, незаконната търговия с озоно-разрушаващи вещества или незаконния превоз или изхвърляне на отпадъци.

Рамкова Директива 2008/98/ЕО за отпадъците

Рамковата Директива за отпадъците се прилага от 12 Декември 2010 г. и въвежда нови разпоредби с цел стимулиране на предотвратяването на образуване на отпадъци и рециклирането като част от йерархията на отпадъците, изясняването на ключови понятия, като дефинициите за отпадък, оползотворяване и обезвреждане, както и установяване на подходящи процедури, приложими за странични продукти и край на отпадъка.

Директива 2000/60/ЕС, установяваща рамката за действията на Общността в областта на политиката за водите

Рамковата директива за водите (РДВ) влиза в сила през 2000 г. Нейната цел е установяването на рамка за защита на водите, като за първи път в стратегически документ са засегнати всички видове води (повърхностни, подземни, крайбрежни). Чрез РДВ страните от ЕС се задължават да опазят от бъдещо влошаване и да подобряват качеството на водните екосистеми. Основната цел е постигането на “добро екологично състояние” до 2015 г. За критерий се използват водни екосистеми в естествения им вид. Качество, количество на водите и водните местообитания са еднакво важни и взаимно зависещи фактори за достигането на “добро екологично състояние”. Ето защо е необходимо поддържане на водните екосистеми в състояние, възможно най-близо до естественото, чрез внимателно контролиране на начинът на използване на водните ресурси.

Директива 2009/28/ЕО за енергията от възобновяеми източници

Директивата за енергията от възобновяеми източници, приета по процедурата за съвместно вземане на решения на 23 април 2009 г. (Директива 2009/28/ЕО за отмяна на Директиви 2001/77/ЕО и 2003/30/ЕО), определя задължителна цел за 20% дял на възобновяемите източници на енергия в потреблението на енергия в ЕС, разбита в задължителни на национално равнище под-цели, като се вземат предвид различните начални точки на държавите членки. В допълнение всички държави членки трябва да постигнат 10% дял на използваните в транспортния сектор горива от възобновяеми

източници до 2020 г. Директивата също така определя различни механизми, които държавите членки могат да прилагат за постигане на своите цели (схеми за подпомагане, гаранции за произход, съвместни проекти, сътрудничество между държавите членки и трети държави), както и критерии за устойчивост на биогоривата.

Държавите членки приеха национални планове за действие относно енергията от възобновяеми източници през 2010 г. Комисията извърши оценка на напредъка на държавите членки към постигането на целите им за 2020 г. в областта на възобновяемите енергийни източници през 2011 г.

Директива 96/62/ЕО относно оценката и управлението на качеството на околния въздух. Целта на директива е да формулира основните принципи на една обща стратегия, която: да определи и установи цели за качеството на околния въздух в Общността със съответните срокове за тяхното постигане, разработени с цел избягване, предотвратяване или ограничаване на възможните вредни въздействия върху човешкото здраве и околната среда като цяло, да направи оценка на качеството на околния въздух в държавите-членки на базата на общи методи и критерии, да събере съответната информация за качеството на околния въздух и да осигури достъпността на тази информация за обществеността, *inter alia*, посредством система от алармени прагове, да поддържа качеството на околния въздух в местата, където то е добро, и да го подобрява в останалите случаи.

Директива 92/43/ЕИО за запазването на природните местообитания и на дивата флора и фауна

Наричана е за кратко директива на местообитанията. Главната цел на Директивата е да съдейства за запазването на биологичното разнообразие, зачитайки икономическите, социалните, културните и регионалните изисквания, тази Директива допринася за общата цел на устойчивото развитие; Като се има предвид, че запазването на биологичното разнообразие може в определени случаи да изисква продължаването или също да способства за развитието на определени човешки дейности.

Директива 2009/147/ЕО за опазване на дивите птици

Наричана е за кратко Директива за птиците. Директивата урежда обща рамка за опазването на естествено срещащите се видове диви птици и местообитанията им в Европейския съюз. Директивата дължи произхода си на факта, че дивите птици, които са главно мигриращи, представляват общо наследство на държавите – членки и защитата им е типичен трансграничен проблем, установяващ общи отговорности.

ПРИНЦИПИ

Национална стратегия по околна среда определя дългосрочната политика за опазване на компонентите на околната среда в Република България и ефективното използване на ресурсите, както и рамката за вземане на решения съгласно законодателството и политиките на Европейския съюз. Опазването на околната среда се осъществява на база на следните основни принципи:

ПРИНЦИПЪТ НА ПРЕДПАЗНИТЕ МЕРКИ

Този принцип представлява инструмент за управление на риска, който може да се прилага, когато съществува научна несигурност във връзка с предполагаем риск за човешкото здраве или околната среда, произтичащ от определено действие или политика. Например, за да се избегне увреждане на човешкото здраве или околната среда

в случай на съмнения във връзка с потенциално опасното въздействие на даден продукт, могат да бъдат дадени инструкции за прекратяване на разпространението на въпросния продукт или за изтеглянето му от пазара, ако продължава да съществува несигурност след изготвянето на обективна научна оценка. Този вид мерки трябва да бъдат недискриминационни и пропорционални и трябва да се преразглеждат при получаване на допълнителна научна информация.

ПРИНЦИПЪТ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

Основата за разработване на Принципа за устойчиво развитие е Шестата Програма за Действие на Общността за околна среда. Устойчиво развитие означава, че нуждите на настоящето поколение трябва да се задоволяват, без компромиси, с възможност на бъдещите поколения да задоволят своите собствени потребности. Това е основна, всеобхващаща цел на Европейската Общност, която е част и от Договора за създаване на ЕС, покриваща всички политики и дейности на Общността.

Устойчивото управление на отпадъците означава свеждане на употребата на естествени ресурси до минимум, увеличаване на дейностите по предотвратяване образуването, обезвреждането и рециклирането на отпадъците и осъществяване на третирането и депонирането на отпадъците с минимално въздействие върху околната среда, което да запазва доколкото е възможно повече ресурсите и да съхранява околната среда за бъдещите поколения.

ПРИНЦИПЪТ НА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕТО

Принципът на предотвратяването е въведен на конференцията на Обединените Нации по околна среда и Развитие през 1992 г. в Рио де Жанейро. Декларацията от Рио за Околна среда и Развитие определя принципа, както следва: “Където съществува заплаха от сериозни необратими щети, липсата на пълно научно обяснение не трябва да се използва като причина за отлагане на ценово-ефективните мерки за защита на околната среда от деградацията ѝ”. Тези превантивни мерки ще бъдат взети под внимание за защита на околната среда от въздействието на отпадъците, което означава, че трябва да бъдат използвани такива мерки, които в най-малка степен увреждат околната среда. Това също включва и намаляване на генерирането на парникови газове.

ПРИНЦИПЪТ ЗА ПРЕДИМСТВО НА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕТО НА ЗАМЪРСЯВАНЕ ПРЕД ПОСЛЕДВАЩО ОТСТРАНЯВАНЕ НА ВРЕДИТЕ, ПРИЧИНЕНИ ОТ НЕГО

Така нареченият принцип на превантивността, съгласно който задължените лица следва да насочат усилията си и да предприемат действия, насочени към предотвратяване на възможните замърсявания пред последващото отстраняване на вече причинените вреди. При установяване на причинени вреди се прилага принципа Замърсителя плаща. Всички необходими разходи по превенцията и отстраняване на причинените вреди трябва да бъдат поети от отговорните лица.

ЙЕРАРХИЯ НА УПРАВЛЕНИЕТО НА ОТПАДЪЦИТЕ

Йерархията на управлението на отпадъците е определена в рамковата директива за отпадъци, транспонирана в националното законодателство със ЗООС, ЗУО и подзаконовата нормативна рамка. Управлението на отпадъците следва да се извършва

чрез предприемане на мерки за насърчаване на вариантите, които да обезпечават най-благоприятните решения и мерки за управление на отпадъците, като се следва следната последователност: предотвратяване образуването на отпадъци; подготовка за повторна употреба; рециклиране; друго оползотворяване (например за получаване на енергия); обезвреждане.

ПРИНЦИПЪТ ЗА УЧАСТИЕ НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА

Принципът представлява въвличане на обществеността при вземането на управленски решения и изпълнението на решенията. Участието на обществеността се определя като даване възможност на хората да въздействат върху резултатите от плановете и целия процес по опазване на околната среда, което се явява инструмент за подобряване вземането на решения, за създаване информираност за екологични въпроси и за повишаване възприемането и сътрудничеството за конкретния план/дейност/мярка. Участието на обществеността се препоръчва при всеки етап от процеса на управление и опазване на околната среда.

ПРИНЦИПЪТ ЗА ИНФОРМИРАНОСТ ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Както в световен мащаб, така и в Република България вниманието към екологичните проблеми нараства с всяка изминала година. Наблюдава се тенденция правителствата да преразглеждат политиките си относно мерките за опазване на околната среда и ограничаване вредните влияния върху нея. Принципът се основава на необходимостта от информираност на населението за проблемите на околната среда, с цел природо-съобразен и еколого-ориентиран начин на живот.

Компетентните органи следва да предоставят на обществеността информация за околната среда, като всеки има право на достъп до наличната информация за околна среда, без да е необходимо да доказва конкретен интерес.

ПРИНЦИПЪТ ЗАМЪРСИТЕЛЯТ ПЛАЩА

Принципът Замърсителят плаща означава, че лицето, което замърсява трябва да плати разходите за отстраняване на замърсяването. В сектора на управление на отпадъците това означава, че генераторът на отпадъци трябва да поеме пълната стойност за третирането и окончателното обезвреждане на образуваните от него отпадъци.

ПРИНЦИПЪТ ЗА СЪХРАНЯВАНЕ, РАЗВИТИЕ И ОПАЗВАНЕ НА ЕКОСИСТЕМИТЕ И ПРИСЪЩОТО ИМ БИОЛОГИЧНО РАЗНООБРАЗИЕ

Човекът е особено отговорен за опазването и разумното управление на живата природа и нейната среда, които се намират под сериозна заплаха във връзка с редица неблагоприятни фактори. Генетичната основа на живота на Земята не трябва да се подлага на опасности, популацията на всяка форма живот, дали дива или опитомена трябва да бъде запазена на ниво, което е достатъчно за нейното оцеляване. Принципиите за опазване на природата трябва да бъдат прилагани към всички части на земната повърхност, сушата и морето, уникалните райони, със своите типични представители от всички видове екосистеми и средата на обитаване на редки и изчезващи видове трябва да бъдат осигурени с особен вид защита. Екосистемата и организмите, така също

ресурсите на сушата, морето и атмосферата трябва да бъдат управлявани по начина, по който се осигурява и се запазва постоянната им производителност.

ПРИНЦИПЪТ ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И ПОДОБРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ОКОЛНАТА СРЕДА В ЗАМЪРСЕНИТЕ И УВРЕДЕНИТЕ РАЙОНИ

Съгласно този принцип отговорните лица следва да предприемат действия, насочени към подобряване на увредени и замърсени райони, чрез отстраняване на констатираните замърсявания и възстановяване на първоначалната среда.

ПРИНЦИПЪТ ЗА ИНТЕГРИРАНЕ НА ПОЛИТИКАТА ПО ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА В СЕКТОРНИТЕ И РЕГИОНАЛНИТЕ ПОЛИТИКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ИКОНОМИКАТА И ОБЩЕСТВЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ

Създаването на благоприятни условия и окуражаването на граждани и предприятия да интегрират екологичните и социални съображения във всичките им дейности, то политиките за устойчиво развитие ще създадат печеливши обстоятелства, благоприятни за икономиката, заетостта и околната среда. Необходима е интегриране на стратегия за устойчиво развитие на в политиките за секторите, причиняващи най-големи вреди в околната среда.

ПРИНЦИПЪТ ЗА ДОСТЪП ДО ПРАВОСЪДИЕ ПО ВЪПРОСИ, ОТНАСЯЩИ СЕ ДО ОКОЛНАТА СРЕДА

На обществеността следва да бъде осигурена възможност да участва в процеса на вземането на решения за околната среда, както и да й бъде осигурен ефективен достъп до правосъдие по въпроси на околната среда.

НАЦИОНАЛЕН ПРИНЦИП НА САМОСТОЯТЕЛНОСТТА

Страните членки на ЕС трябва да предприемат подходящи мерки в сътрудничество с другите страни членки на ЕС, където е необходимо или препоръчително, за да се установи интегрирана и подходяща мрежа за инсталациите за депониране, вземайки под внимание най-добрата налична технология, без излишни разходи. Мрежата трябва да позволява на Общността като цяло, да бъде отговорна за депонирането на отпадъците, индивидуално да подпомага страните членки, вземайки под внимание географските условия или нуждите от конкретни инсталации за определени видове отпадъци, т.е всяка страна членка на ЕС трябва да въведе необходимите капацитети за третиране на отпадъците, за да осигури третиране на собствените си отпадъци.

ПРИНЦИПЪТ НА БЛИЗОСТ

Инсталациите за третиране трябва да са разположени възможно най- близо до източника на отпадъците, отчитайки аспектите свързани с околната среда, здравето на населението и технологиите, което също включва и финансови разчети. Общите представи са, че генерирането на отпадъци също трябва да се вземе под внимание за депонирането им, както и тяхната близост.

НАЙ-ДОБРИ НАЛИЧНИ ТЕХНИКИ

Принципът се позовава на изискванията на Директивата на Европейския Съвет 96/61/ЕС и Закона за опазване на околната среда. Съгласно изискванията на тези документи,

когато се проектира нова инсталация, трябва да се прилагат най-добрите налични техники (НДНТ) за защита на околната среда. НДНТ трябва да “вземат под внимание техническите характеристики на избраната инсталация, географското разположение и местните условия на околната среда и трябва да бъде осигурено малко разстояние или намаляване на трансграничното замърсяване и осигуряване на високо ниво на защита на околната среда, като цяло”. НДНТ са резултат от систематичен и консултативен процес за вземане на решения във фазата на планиране и кандидатстване за разрешение, като се акцентира върху защитата на околната среда. НДНТ установява пакет от цели, при които избора или комбинацията от няколко, осигуряват най-малка вреда върху околната среда като цяло и имат приемливи стойности за краткосрочни, средносрочни и дългосрочни цели.

РАЗШИРЕНА ОТГОВОРНОСТ НА ПРОИЗВОДИТЕЛЯ

Разглеждайки жизнения цикъл на един продукт от неговото производство до края на полезния му живот се вижда, че производителят на продукта, чрез възприетите решения за дизайна и състав на съответното изделие има доминираща роля, която до голяма степен определя потенциала за образуване на отпадъците и характеристиките на последващото им третиране. В тази връзка е необходимо, производителите на продукти да поемат отговорност за: предотвратяване и намаляване на отпадъци, образувани при производството на техните продукти; проектиране и разработване на продукти, които подлежат на рециклиране и не съдържат материали, представляващи риск за околната среда; развиване на пазари за повторната употреба и рециклирането на отпадъците, образувани след крайната употреба на пусканите на пазара стоки. Всичко това следва да се извърши при съблюдаване условията за сигурност на произведените продукти и икономическите възможности и ефективност.

Принципът разширена отговорност на производителя е обвързан със задължения на производителите или лицата, пускащи на пазара продукти, след употребата на които се образуват масово разпространени отпадъци, да постигат определени количествени цели за разделно събиране, рециклиране и оползотворяване.

ИНТЕГРИРАНО УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ

Интегрираното управление на отпадъците изисква вземане на решения и прилагане на ясно определени количествени цели в рамките на една система, състояща се от законови, технически, организационни и икономически мерки, идентифицирани източници на ресурси и определени отговорности за всички участници, изпълняващи тези цели. Интегрираното управление съчетава всички останали принципи на политиката по управление на отпадъци, като гарантира взаимодействие и оптимално съчетаване на различните методи и подходи, целящи достигане на икономическо и еколого-ефективно управление на отпадъците.

ОПАЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ

Основен принцип, на основата на който са разработени няколко от наложените по-горе принципи. Принципът придобива голяма значимост с нарастване на важността на проблема с климатичните промени, а също и увеличаването на стойността на ресурсите. Шестата програма за действие за околната среда също определя виждането за съвместяването на ресурсите, продуктите и политиките за отпадъци.

НАЙ-ДОБЪР ЦЯЛОСТЕН РЕЗУЛТАТ ЗА ОКОЛНАТА СРЕДА И ОЦЕНКА НА ЖИЗНЕНИЯ ЦИКЪЛ НА ОТПАДЪЦИТЕ

Основната цел за бъдещото управление на отпадъците е постигане на най-добър цялостен резултат за околната среда. Постигането на тази цел изисква продължителни проучвания и събиране на данни, които не съществуват понастоящем. Принципът за йерархия при управлението за отпадъците се използва като водещ при управлението на отпадъците. Известно е, че силно замърсените отпадъци не биха могли да се рециклират или биха могли да се рециклират, но само след отделяне на голямо количество ресурси, които не биха могли да оправдаят ползите за околната среда.

III. ЦЕЛ НА ПРОГРАМАТА

Стратегическата цел на Програмата за опазване на околната среда на община Велинград е да допринесе за постигане на стабилни темпове на икономически растеж, подобряване на качеството на живот и намаляване на риска за здравето на населението чрез осигуряване на благоприятна околна среда, запазване на биоразнообразието и устойчиво управление на околната среда. Формулираните по-долу цели са базирани върху приоритетите на община Велинград в областта на околната среда за следващите години, както и на формулираната визия за развитие и:

СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ И ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

Генерална стратегическа цел е подобряване и поддържане на качеството на живот на населението в общината чрез осигуряване на благоприятна околна среда и запазване природните дадености на региона на основата на устойчиво управление на околната среда. За постигане на генералната цел са формулирани следните специфични стратегически цели:

- Подобряване качеството на атмосферния въздух:
 - Редуциране замърсяването на атмосферния въздух чрез намаляване на емисиите на вредни вещества от промишлеността, автомобилния транспорт и битовия сектор;
 - Усъвършенстване на системата за мониторинг качеството на атмосферния въздух;
- Подобряване на енергийната ефективност и използване на алтернативни източници на енергия.
- Информирание на населението с цел повишаване на екологичната култура.
- Подобряване на системата за управление на отпадъците:
 - Предотвратяване и намаляване на образуването на отпадъците;
 - Увеличаване на количествата разделно събрани, рециклирани и оползотворени отпадъци;
 - Предотвратяване и намаляване на риска от стари замърсявания с отпадъци;
 - Правно регулиране на управлението на отпадъците и ефективно прилагане на законодателството и политиката в сектора;
 - Осигуряване на достатъчни и надеждни данни за отпадъците.
- Укрепване на административния капацитет.
- Съвременен стандарт на живот чрез подобряване на ВиК инфраструктурата:

- Формиране на съзнание и интерес за икономии на водни ресурси;
- Запазване и подобряване качеството на подземните и повърхностните води.
- Политика за управление на околната среда, интегрирана в дейностите на стопанските отрасли на местно ниво:
 - Прилагане на превантивните инструменти за недопускане на замърсяване (ОВОС, ЕО, разрешителни режими и др.);
 - Развитие на екологично чисти земеделие и животновъдство.
- Намаляване шумовото замърсяване:
 - Намаляване шумовото замърсяване в населените места от стопански обекти;
 - Намаляване шумовото замърсяване, предизвикано от транспорта.
- Опазване и поддържане на богатото биологично разнообразие:
 - Съхраняване и опазване на защитените територии и влажните зони;
 - Осигуряване на условия за устойчиво ползване на биологичните ресурси.
- Участие на обществеността при решаване на проблемите на околната среда:
 - Повишаване на обществената култура и съзнание, свързани с опазване на околната среда;
 - Привличане на обществеността в процеса на вземане на решения и провеждане на екологична политика.
- Повишаване на екологичното образование на населението:
 - Създаване на условия за включване на населението в образователни инициативи по опазване на околната среда;
 - Интегрирано екологично образование в учебните заведения на територията на община Велинград;
 - Запознаване на населението с най-актуалните насоки в сферата на опазването на околната среда.
- Съобразно принципите и политиките на община Велинград, планът за действие може да бъде допълнен или променен от органа, който го приема при смяна на възгледите и приоритетните цели за изграждане на политиката за опазване на околната среда в общината.

ПРИОРИТЕТИ

За решаването на съществуващите проблеми са избрани подходи, които максимално да позволяват възползването от постигнатите успехи (силни страни) и стоящите пред общината възможности. Формулираните цели показват стратегическия избор и основните приоритети, които ще има общината през следващите години. В същото време те не отменят провеждането на рутинните действия, свързани с провеждането на политиката по околна среда. Приоритети на община Велинград ще бъдат:

- Прилагане на системата за разделно събиране на битовите отпадъци от територията на общината и оползотворяване на част от тях;
- Разработване на цялостна концепция за третирането на опасните и неопасните отпадъци от територията на общината;
- Непрекъснато повишаване на екологичната култура на населението на община Велинград и неговото запознаване с нормативната уредба;
- Прозрачно провеждане на екологичните мероприятия и издаване на специализирани издания за това;

- Разработване на цялостна концепция за устойчиво земеделие;
- Разработване на проект за намаляване на пустеещите земи.

IV. ОТГОВОРНИ ОРГАНИ

Орган, отговорен за разработването на настоящата Програма за опазване на околната среда е:

община Велинград

Кмет на Община Велинград – д-р Костадин Тодоров Коев

гр. Велинград, 4600

област Пазарджик, бул. “Хан Аспарух” N: 35

Тел.: +359 359 2-32-02

Факс: +359 359 5-43-41

E-mail: obshtina@velingrad.bg

Web site: <http://velingrad.bg/main>

Наблюдението и оценката на Програмата за опазване на околната среда на община Велинград ще се извършва с оглед постигането на ефективност и ефикасност при изпълнението ѝ.

Предметът на наблюдение включва изпълнението на целите, мерките и проектите на програмата, организацията и методите на изпълнение, прилагани от съответните административни структури, организациите и юридическите лица, участващи в изпълнението им.

Наблюдението и изпълнението на ПООС е отговорност на кмета на общината и сектор „Опазване на околната среда”. В процеса на наблюдение, общинската администрация осигурява участието на организации, физически и юридически лица при спазване принципа за партньорство, публичност и прозрачност.

Наблюдението е важен елемент, който позволява да се засили или намали активността в конкретна насока, да се предприемат коригиращи действия ако напредъкът е неудовлетворителен, или ако условията се изменят.

Контролът върху изпълнението на ПООС се извършва от общинския съвет на община Велинград.

Актуализация и допълнение на Общинската програма за опазване на околната среда се прави от кмета на община Велинград при следните обстоятелства: Промени в макроикономическите и международните условия и договорености; Съществени промени в националното законодателство; Други съображения, които ще подобрят изпълнението на плана за действие.

Измененията, допълненията и актуализацията на ПООС се разглеждат и приемат от общинския съвет.

При разработването, допълването и актуализирането на програмата се привличат и представители на неправителствени организации, на бизнеса и на браншови организации.

Кметът на общината ежегодно внася в общинския съвет отчет за изпълнението на програмата, а при необходимост и предложения за нейното допълване и актуализиране. Изготвените отчети се предоставят за информация в РИОСВ - Пазарджик.

V. ОБЩА СИТУАЦИЯ

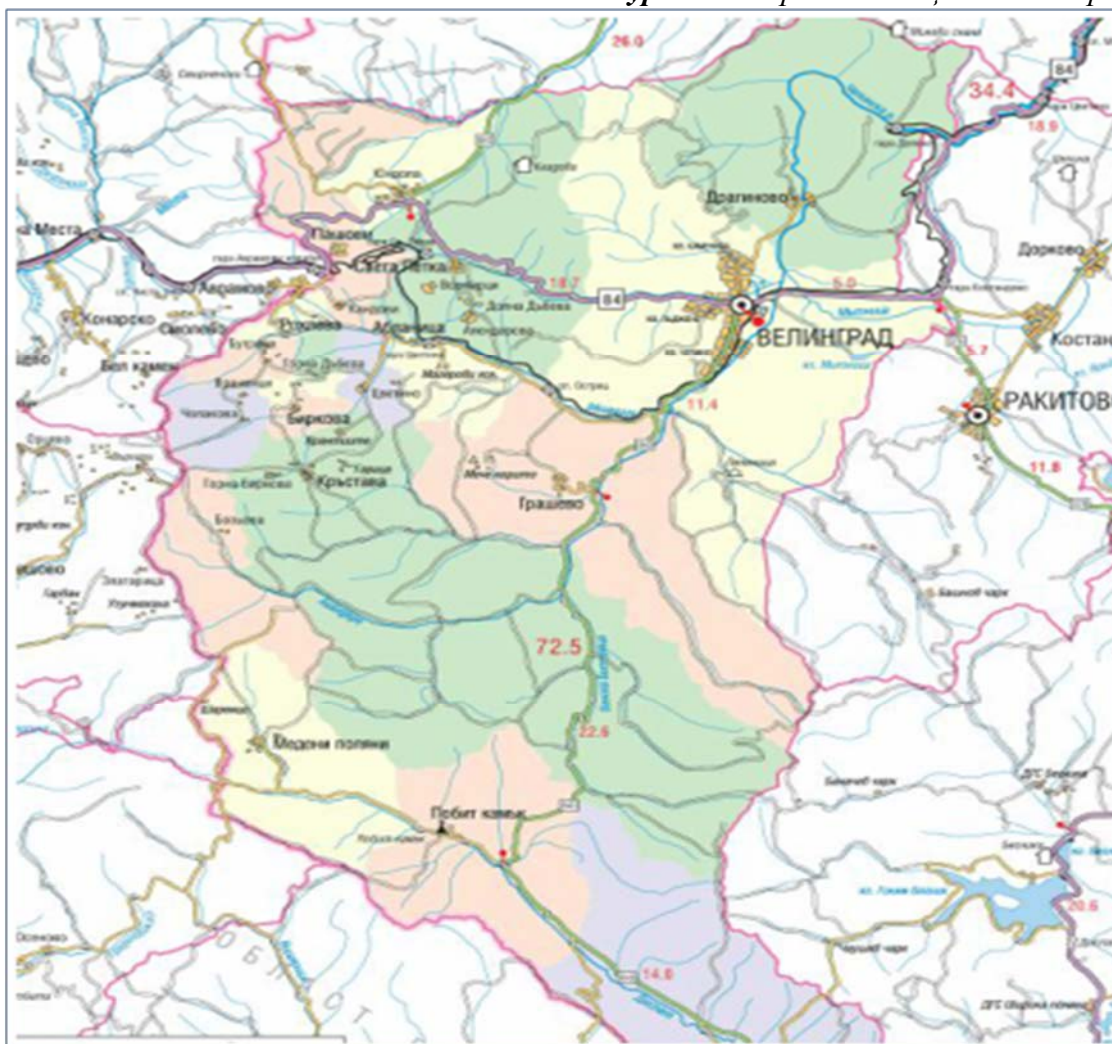
V.1. ГЕОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА

Община Велинград е част от административно-териториалното деление на област Пазарджик и на Южен централен район за планиране. Общината е разположена в западния дял на Родопите.

Община Велинград се състои от 21 населени места – гр. Велинград и 20 села, представени в Таблица 1. Административен център на общината е гр. Велинград, втори по големина в област Пазарджик след областния град. Общинският център, гр. Велинград, отстои на 47 km от гр. Пазарджик, на 80 km от гр. Пловдив, 130 km от гр. София и 180 km от границата с Република Гърция.

С площта си от 604,471 km², община Велинград заема 13,49 % от територията на област Пазарджик.

Фигура № 1 Карта на община Велинград

Източник: Wikimedia Commons

Община Велинград граничи с общините:

- Белово - на север,
- Септември - на североизток,
- Ракитово - на изток,

- Батак - на югоизток,
- Сърница - на юг,
- Белица

и Якоруда (област Благоевград) - на запад.

Фигура № 2 Гранични общини на община Велинград

Източник: Wikimedia Commons

Таблица № 1 Населени места в община Велинград

Населено място	Категория
гр. Велинград	Малки градове
с. Драгиново	Големи села
с. Грашево, с. Кръстава и с. Света Петка	Средни села
с. Абланица, с. Александрова, с. Биркова, с. Всемирци, с. Долна Дъбева, с. Медени поляни, с. Пашови, с. Побит камък, с. Рохлева	Малки села
с. Бозьова, с. Бутрева, с. Враненци, Горна Биркова, с. Горна Дъбева, с. Кандови, с. Цветино, с. Чолакова, с. Юндола	Много малки села

РЕЛЕФ

Релефът на общината е високо и средно планински, като територията ѝ изцяло попада в пределите на Западните Родопи.

Община Велинград е разположена в Чепинската котловина. Като цяло, релефът преминава от равнинно-хълмист през хълмисто-ридов, ниско и среднопланински с нарастване на надморската височина от север на юг. Районите на юг от Чепинската котловина и на изток от горното течение на Чепинска река се заемат от крайните западни, най-високи части на Баташка планина – рида Сюткя, разположен на границата с община Ракитово.

Най-ниската точка на община Велинград се намира в най-североизточната ѝ част, източно от гара Долене, в коритото на Чепинска река – 535 m н.в.

Във Велинградския район, зает с мрамори, е добре развит карстовия релеф. Формите на релефа в карстовите райони са разнообразни, интересни и красиви.

На север от Батак се простира ридът Къркария (Снежанка) с връх Калчиш 1475 m. На запад от Къркария (Снежанка) между реките Чепинска, Марица и Яденица е разположен ридът Алабак (Боженец) с връх Черновец 1834 m. Южно и югозападно от Сюткя е Велийско-Виденишкият рид с връх Каинчал (Орлец 1815 m). По него минава вододелът между реките Марица и Места. На запад от него е мощният рид Дъбраш с връх Беслет (1938 m). Към Западните Родопи и Дъбрашко-Баташката част се отнасят и ниските Бесепарски хълмове, разположени между Пазарджик и Пещера. Между планинските блокове на Баташко-Дъбрашката част са разположени и две по-значими котловини. Чепинската котловина е разположена в долината на Чепинска река между ридовете Сюткя, Алабак и Къркария. Тя има надморска височина 750-800 m. Баташката планина е с най-висок връх Баташки снежник 2082 m.

V.1.1. ИНЖЕНЕРНО – ГЕОЛОЖКИ УСЛОВИЯ

Районът на община Велинград попада в Западно-Родопският блок на Родопския масив. Геоложката основа е изградена от метаморфни, магмени и седиментни скали. Метаморфните скали се свързват с докамбрийско-гранитоидите с палеозойска, а седиментните с неозойска възраст.

ПАЛЕОЗОЯТ е представен от магмените скали на Рило-Западно-Родопския масив, който изгражда западната половина на общината.

ГОРНАТА КРЕДА е представена от дребнозърнести биотитови гранити и аплитойдно-песматойдни гранити. Тези скали изграждат масивите на върховете “Голяма Сютка”, “Малка Сютка” и “Сребрен”, а вторите се разкриват по долното течение на р.Грънчарица – източно от вр.”Острец” и западно от Велинград.

НЕОГЕНЪТ има най-широко разпространение във Велинградския плиоценски басейн. Обхваща околностите на Велинград и с. Драгиново.

Тези седиментни скали почти повсеместно се покриват от кватернерни наслаги. Това са: алувиални, пролувиални, делувиални и елувиални наслаги. Алувиалните наслаги се срещат по речните легла на реките Мътница, Чепинска и Доспатска.

ПРОЛУВИАЛНИТЕ НАСЛАГИ са свързани главно към оградните подножия на Велинградския басейн и р. Доспат.

ДЕЛУВИАЛНИТЕ НАСЛАГИ се срещат в подножието на оградните склонове. По-голямо разпространение имат по десния склон на р. Доспат, където са привързани към Доспатския разлом.

ЕЛУВИАЛНИТЕ НАСЛАГИ са широко разпространени по Чепинското корито. Те са основният материал на почвообразователния процес.

НЕОГЕН-КВАТЕРНЕР

Релефът на планина Родопите, като цяло, е продукт на взаимодействието на вътрешните и външните земни сили и е оформен през неоген-кватернерния етап. След образуването на планината, към края на този етап, има редуване на периоди на засилено издигане и денудирание. В резултат на старите релефообразуващи процеси сега в Родопите има останки от някогашните денудационни повърхнини. Особено в Западните Родопи останките от денудационните повърхнини заемат големи площи.

Най-високо е разположена *сторомеоценската повърхнина*. Тя заема обширни части от високите била около върховете Голям Перелик (2191 m), Голям Персенк (2091 m),

Голяма Сюткя (2186 m), Баташки снежник, Преспа и др. на надморска височина около 1800-1900 m.

Младомиоценската денудационна повърхнина е разположена в Западните Родопи между 1300 и 1600 m надморска височина. Разпространена е във всички западнородопски планински ридове.

Староплиоценската денудационна повърхнина е съхранена само на отделни места като добре изразени склонови стъпала и по билата на разклоненията на главните ридове.

Младомиоценската денудационна повърхнина е най-младата и най-ниско разположената. Тя е представена предимно като склоново стъпало.

ПЛЕЙСТОЦЕН

С по-млада възраст (плейстоценска) в Родопите са речните тераси. Те са запазени на отделни места по склоновете на речните долини и имат различна надморска височина – от 3-5 m до 95-105 m.

ДОКАМБРИЙ е представен от Пра- Родопската надгрупа. Дебелината на надгрупата не превишава 900 m. Рупчоската група в Чепино е представена от Чепеларската, Богутевската и Вълчанската свити.

Чепеларската свита се разкрива на югозапад и на север от Велинград. Тя е изградена от алтерниращи биотитови, мусковитови и двуслюдни дребнозърнести гнайси, шисти, гнайсошисти, амфиболити, мрамори, нечисти мрамори. Разкрива се югозападно и северно от Велинград. Дебелината на Чепеларската свита е от 200 до 800 метра. Богутевската свита се разкрива над Чепеларската свита и има най-широко разпространение в Чепино. Асеновградската група се среща по долините на р. Чукура от извор „Клептуза“ до „Беглика“.

V.1.2. ФИЗИКО-ГЕОЛОЖКИ ЯВЛЕНИЯ И ПРОЦЕСИ

От физико-геоложките явления и процеси най-широко са разпространени: Карста; Сипеите; Срутищата.

Фигура № 3 Физико-геоложки явления

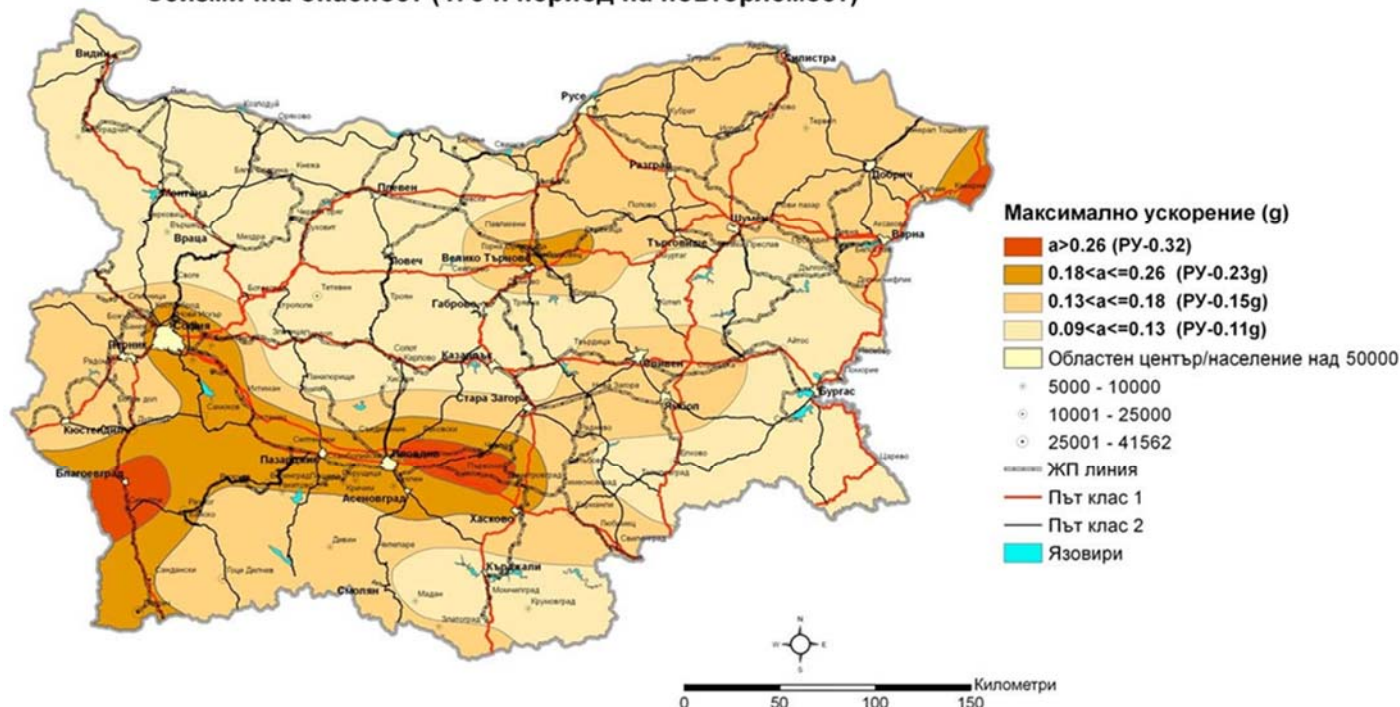
Източник: ПИРО

За Родопския свлачищен район има сериозни основания да се счита, че големите свлачища са резултат от съвременни орогенни (планинообразуващи) процеси. Броят на свлачищата в Родопски район е 160, със засегнато население - 53 882 души.

През периода 2007-2009 г. е проведено сеизмично райониране на България, което е в съответствие с ЕВРОКОД 8. Генерирани са карти на сеизмичния хазарт (сеизмичната опасност) в максимално ускорение (g), за почвени условия тип А (според класификацията на ЕС8), за два периода на повторяемост 95 и 475 години. Установено е, че сеизмичната опасност на България (за двата периода на повторяемост) се определя главно от сеизмичните източници, идентифицирани на територията на страната и източник Вранча (Румъния). Предложени са нормативни карти за строителство на територията на България. Картата за период на повторяемост 475 години, предложена за нормативна, е представена на Фиг. 5.

Фигура № 4 Картата за сеизмична опасност (период на повторяемост 475 години)
Сеизмична опасност (475 г. период на повторяемост)

Източник: МРРБ

Съгласно „Окончателен отчет по договор: Сеизмично райониране на Република България, съобразено с изискванията на Еврокод 8 и изработване на карти за сеизмичното райониране с отчитане на сеизмичния хазарт върху територията на страната.“ (БАН, 2009 г.) районът на община Велинград попада в област със сеизмична опасност (475 г. период на повторяемост) - максимално ускорение (g): $0.18 < a \leq 0.26$

ВЕЛИНГРАДСКОТО ЗЕМЕТРЕСЕНИЕ е земетресение в България, което се случва в 4:23 ч. на 3 ноември 1977 г. Магнитудът на земетресението е средно от 7-а степен по скалата на Медведев-Шпонхойер-Карник. В различните квартали на Велинград магнитудът е различен – от 5-а до 9-а степен по скалата на Медведев-Шпонхойер-Карник. Множество тухлени постройки, изградени върху алувиалните наслаги по протежение на Чепинска река, са напукани или разрушени. Овлажнените алувиални наслаги са причина за увеличаване на сеизмичния ефект в Костандово, Дорково, Варвара,

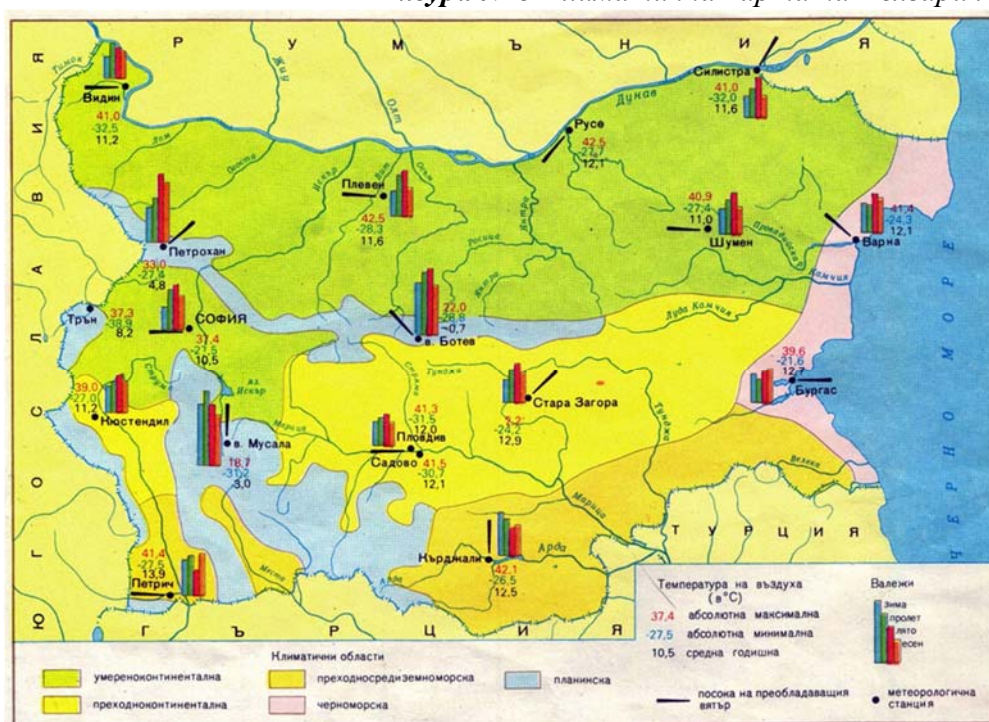

Семчиново и други селища. Необитаеми остават 375 къщи в района, а 280 са обявени като опасни за обитаване. Има щети по 14 производствени предприятия и 157 обществени сгради. Засегнати са железопътните гари Долене, Костандово и Цепина по теснолинейката Септември – Добринище. В продължение на 5 месеца са регистрирани над 500 земетресения с различен интензитет. След земетресението се наблюдават съществени нарушения в режима и състава на термалните води. Има и срутвания на скални блокове с неголеми обеми в долината на река Луковица.

V.1.3. КЛИМАТ

Поради своето географско разположение и физикогеографски условия община Велинград се характеризира с преходно-континентален климат, а в местата с надморска височина над 1000 m, климатът е планински.

Фигура № 5 Климатична карта на България

Източник: <https://kartibg.wordpress.com/>

Средногодишната температура на въздуха в общината е 7,1°C. Най-топъл месец е юли, когато се наблюдават и най-високите средномесечни температура - +16,5°C. Най-студено е през месец януари, като минималната средномесечна температура е -3,3°C.

В планинската климатична област на Родопите средната януарска температура е между -3° и -6°C, а средната годишна температура е между 5° и 10°C. Лятото е прохладно.

Таблица № 2 Средна месечна и годишна температура на въздуха (°C) за Велинград

Януари	Февруари	Март	Април	Май	Юни	Юли	Август	Септември	Октомври	Ноември	Декември	Ср. год
-2,3	0,1	3,4	8,0	13,2	16,5	18,6	18,5	14,4	9,6	5,1	0,1	8,8

**Таблица № 3 Средна месечна и годишна температура на въздуха (°C)
на Юндола**

Януари	Февруари	Март	Април	Май	Юни	Юли	Август	Септември	Октомври	Ноември	Декември	Ср. год
-4,4	-3,1	-0,9	4,7	9,3	12,5	14,5	14,6	10,9	6,0	2,2	-1,8	5,4

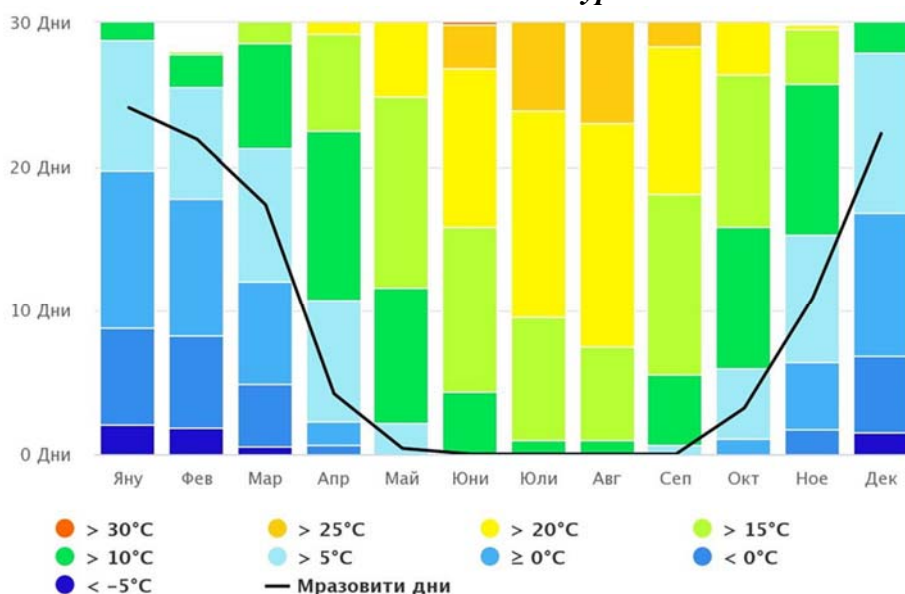
**Таблица № 4 Средна месечна и годишна температура на въздуха (°C)
за община Велинград**

Януари	Февруари	Март	Април	Май	Юни	Юли	Август	Септември	Октомври	Ноември	Декември	Ср. год
-3,3	-1,5	1,2	6,3	11,2	14,5	16,5	16,5	12,6	7,8	3,6	-0,9	7,1

Средногодишната температура на въздуха за Велинград (по данни от хидрометеорологична станция Велинград), е +8,8°C, за по-високите планински части (по данни на станция Юндола) тя е +5,4°C, или средногодишната температура на въздуха в община Велинград е 7,1°C.

Най-топъл месец е юли, когато се наблюдава и най-високата средномесечна температура - +18,6°C (Велинград), +14,5°C (Юндола) – средна за общината е +16,5°C.

Фигура № 6 Максимални температури

Източник: Meteoblue

Средномесечната минимална температура за общината е -3,3°C (-2,3°C за Велинград и -4,4°C за Юндола).

Най-студено е през месец януари. Зимната средномесечна температура за общината е -3,8°C. Във Велинград средномесечната температура е отрицателна само през януари.

Валежите зависят от особеностите на атмосферната циркулация, надморската височина, формите на релефа и местоположението на общината.

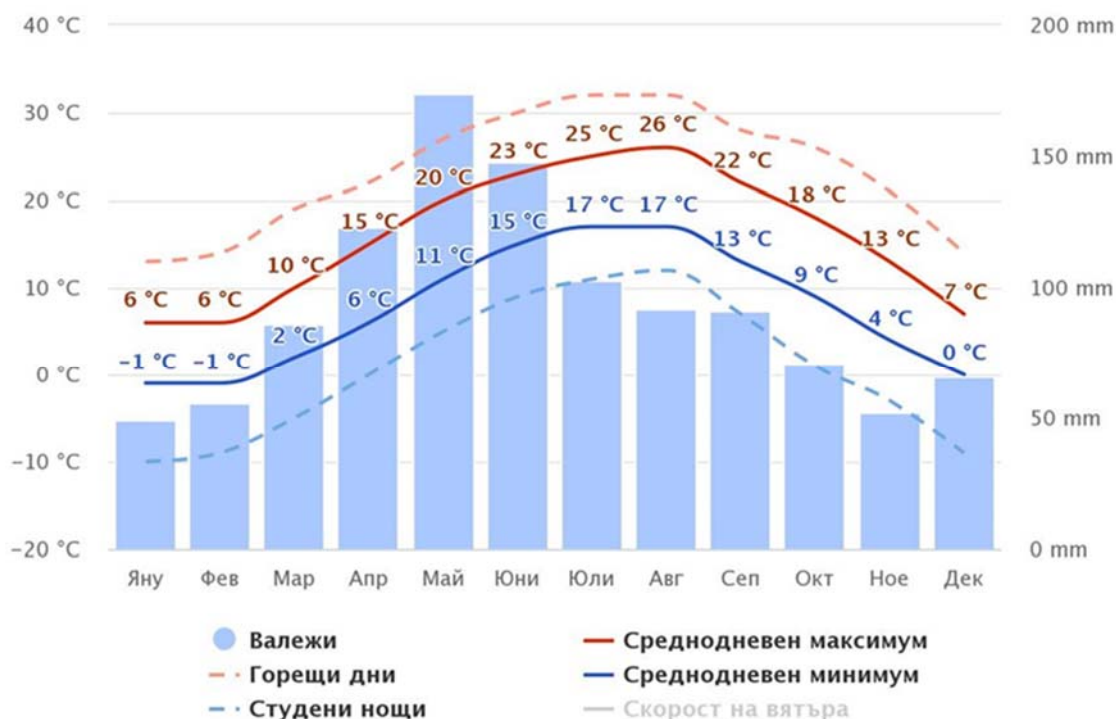
При условията на планински климат в Западните Родопи валежите достигат от 750 до 1100 mm, само в северните части са по-ниски – до 550 mm в Чепинската котловина.

На фигура 8 е представена графика на стойностите на среднодневните температури и количествата на валежите в района на Велинград.

Фигура № 7 Среднодневни температури и валежи в района на Велинград

Източник: Meteoblue

Майско-юнският валежен максимум е характерен за северните части на Дъбрашко-Баташката част на Западните Родопи.

Снежната покривка е със средна продължителност 118 дни, най-често е нетрайна. Устойчива снежна покривка се формира най-рано на 05.XII, а снегът се разтопява най-рано на 15.III.

Таблица № 5 Средномесечна, сезонна и годишна сума на валежите / mm /

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Годишна
48	40	41	47	73	69	53	38	36	48	52	50	954

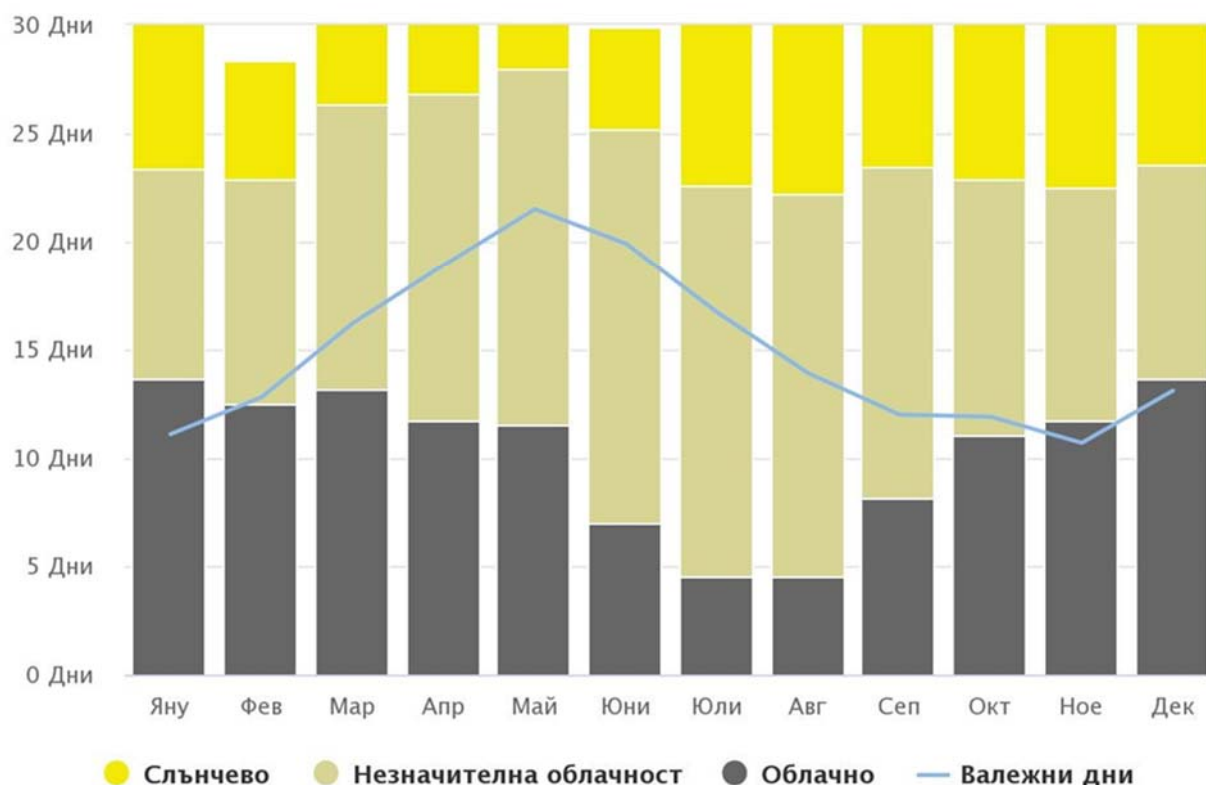
Таблица № 6 Сезонна сума на валежите / mm /

Зима	Пролет	Лято	Есен
138	160	160	135

Средногодишната сума на валежите е 954 mm. Най-малки са валежите през месец септември – 36 mm, а най-влажно през месец май – 73 mm.

Фигура № 8 Облачни, слънчеви и валежни дни

Източник: Meteoblue

Продължителността на слънчевото греене се отразява върху температурата на въздуха и валежите. Интензивността на сумарната слънчева радиация е в пряка зависимост от височината на слънцето над хоризонта и от прозрачността на въздуха.

Таблица № 7 Продължителност на слънчевото греене (часове)

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Ср. год.
Велинград	90	112	154	180	204	234	294	304	236	163	105	81	2157

Източник: ПИРО

Слънчево време е характерно за 2157 часа средно през годината. Най-много слънчеви часове има през август – 304, а най-малко през декември – само 81 часа. По сезони най-много слънчево греене има през лятото – 832 часа (38,6 % от слънчевото греене), на второ място е пролетта – 538 часа (24,9 %), на трето място е есента – 504 часа (23,4 %) и на последно място е зимата – само 283 часа (13,1%).

Районът е с добра радиационна характеристика, която не стимулира вторични химични реакции за повишаване нивото на замърсяване на въздуха.

Броят на дните с мъгла в община Велинград е различен за гр. Велинград, котловината и за Юндола. Респективно 25 дни и 36,9 дни годишно са с мъгла. Средномесечно за Велинград се падат по 2,1 дни с мъгла, а за Юндола – 3,1 дни. Най-много мъгливи дни според данните от станция Велинград (5,5) са през месец декември, а за Юндола те са 5,4 (през м. ноември).

По полугодие мъглите във Велинград от IV до IX месец са само 4,2 дни, а от X до III месец – са 20,8 дни, за Юндола те са съответно 10,4 дни (IV-IX месец) и 26,5 дни (X–III месец).

Таблица № 8 Брой на дните с мъгла по месеци, полугодие и годишно

Станция	I	II	III	IV	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	IV-IX	X-III	Год.
Велинград	3,4	2,7	2,1	0,8	0,7	0,7	0,4	0,6	1,1	3,4	3,5	5,5	4,2	20,8
Юндола	3,5	2,7	3,4	2,1	1,9	2,0	2,1	2,3	3,2	4,7	5,4	3,6	10,4	26,5

Източник: ПИРО

Максималният брой на дните с мъгла през годината за станция Юндола е 190 дни, а за Велинград - 72 дни. Най-много мъгливи дни на Юндола има през м. октомври (23 дни), през същия месец е и максимумът във Велинград (17 дни). Най-малко мъгли във Велинград се наблюдават през август (3 дни), а на Юндола през май (10 дни).

Таблица № 9 Максимален брой на дните с мъгла

Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	V-IX	X-III	Год.
Велинград	13	16	8	4	4	7	4	3	11	17	10	16	24	53	72
Юндола	18	16	22	12	10	13	22	18	22	23	21	15	91	99	190

Източник: ПИРО

В Родопите преобладават западните, северозападните и южните ветрове. Местните ветрове са свързани предимно с южен пренос на въздушни маси. С увеличаване на надморската височина намалява тихото време.

През пролетта северните склонове на Западните Родопи духа фьон, характерен вятър за Велинград. Скоростта на вятъра е между 1 и 40 m/s. Местното население го нарича също „долняк“, „южняк“, „бял вятър“. Характерна е облачна шапка върху билото на планината при появата му, долната ѝ граница е кондензационното ниво на възходящия и низходящия въздушен поток. Няколко последователни фьонове ветрове водят до затопляне и сериозни наводнения. Фьонът в България е предвестник на валежи и чувствително понижение на температурата.

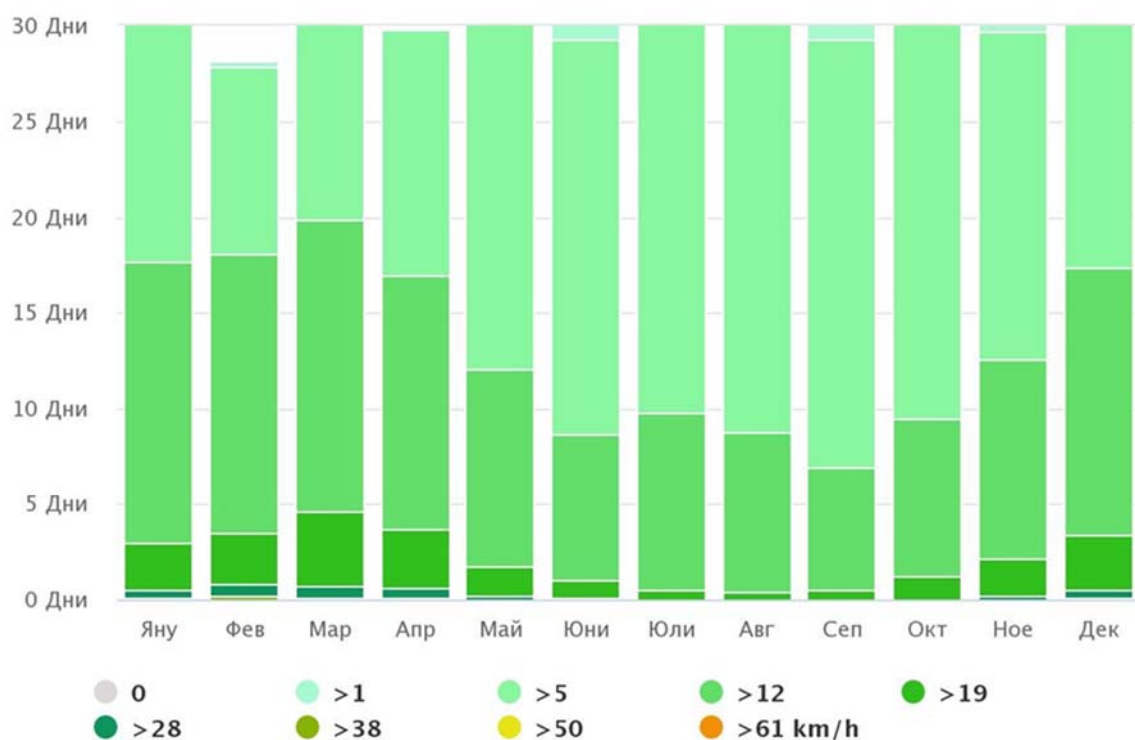
Духат обикновено т. нар. „горски бризи“, преобладаващата компонента на които са югозападните и североизточни ветрове. Местен вятър тук е „вечерникът“. През летните горещини той внася прохладата в котловината. Твърде характерно е действието на северозападният вятър, свързано с валежите. Местните хора знаят, явят ли се мъгли над Арабчал и Каменица – ще вали.

Скоростта на вятъра обуславя мекия климат в общината. Общо взето Чепинската котловина е защитена от ветровете, защото е оградена от всички страни с планини и планински възвишения.

Вятърът е от особено голямо значение за естественото пречистване на въздуха и разсейването на локалните приземни концентрации на вредности на по-голяма площ и намаляването на техните стойности до допустимите. От основните му характеристики - посока и скорост, зависят посоките и разстоянията, до които достигат със съответната концентрация праховите и газови частици. От тази гледна точка от съществено значение е броя на дните с малка скорост на вятъра, когато приземната концентрация на вредни вещества достига максимални стойности.

Фигура № 9 Скорост на вятъра

Диаграмата за скорост на вятъра показва дните в месеца, през които вятърът достига определена скорост. За Велинград най-висока е скоростта на вятъра през март, а най-ниска през август.

Таблица № 10 Средномесечна и годишна скорост на вятъра (m/s)

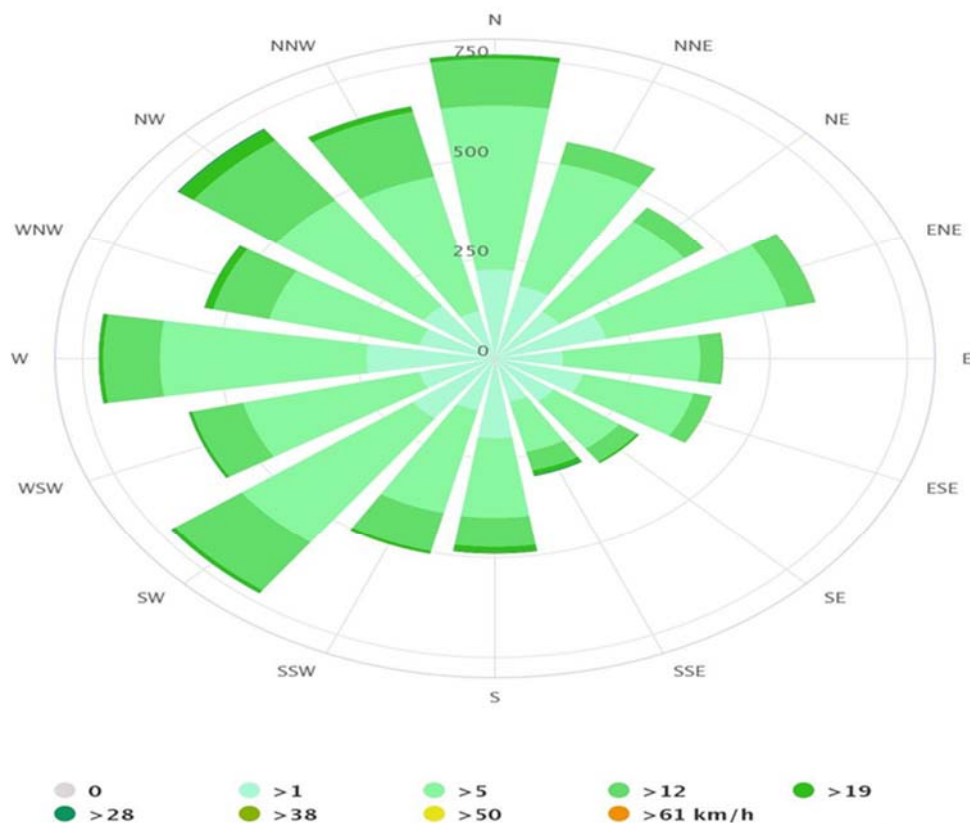
Станция	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Ср. год.
Велинград	1,0	1,7	1,9	2,0	1,7	1,5	1,5	1,6	1,4	1,4	1,5	1,4	1,5
Юндола	1,4	1,7	1,6	1,6	1,4	1,4	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4

Източник: ПИРО

Средногодишната скорост на вятъра за Велинград е 1,5 m/s, а за Юндола - 1,4 m/s. Като цяло преобладават дните със скорост на вятъра между 5 и 19 km/h.

Фигура № 10 Роза на ветровете

Източник: Meteoblue

Метеорологичните условия оказват благоприятно влияние върху санитарно-курортните услуги в община Велинград. Мекият климат способства за развитието на отдиха, като цяло.

V.1.4. ВОДИ

Територията на водните течения и водните площи заема 15366 дка. От тях 1844 дка е площта на реките, 13408 дка са заети от язовири, водоеми, канали, 96 дка – езера, 1 дка блата и мочурища и 17 дка рибарници.

Чепинският пролом се намира на територията на Защитена зона „Яденица“, част от екологичната мрежа „Натура 2000“ по директивата за местообитанията.

Община Велинград е изключително богата на повърхностни и подпочвени води. Главна водна артерия на общината е Чепинска река, която протича през нея с цялото си горно и средно течение. В Чепинската котловина избликват водите на карстовия извор „Клептуза“.

V.1.4.1. ХИДРОЛОЖКИ УСЛОВИЯ

Територията на община Велинград се отличава с голяма гъстота. Най-голямото водно течение е река Чепинска, която в най-горната си част се нарича река Рибна, а след това Банска Бистрица до Велинград. По-важните ѝ притоци са Абланица, Мътница, Поляница, Баталач, Требедушица, Лепеница и др. Други по-значими водни течения са

реките Грънчарица, заедно с притока ѝ Мала река, Цветинска, Луковица и Еленка. На север към река Яденица гравитират реките Скриеница, Хаджийски дол и Чарковете. Водният режим на тези течения е относително постоянен, за което способствуват изобилните снеговалежи във високите части на водосборите им.

Важен елемент от хидроложките условия е наличието на уникалния водосборен басейн от минерални извори, обхващащ площ от около 800 km² в три термални зони: Чепино, Лъджене и Каменица.

По-големи реки, които са на територията на Общината са: Чепинска и Луковица. Водите в Община Велинград са със стабилни основни показатели на качество в дългосрочен период, с природно гарантирани условия за възпроизводство.

Таблица № 11 Водоеми в Община Велинград

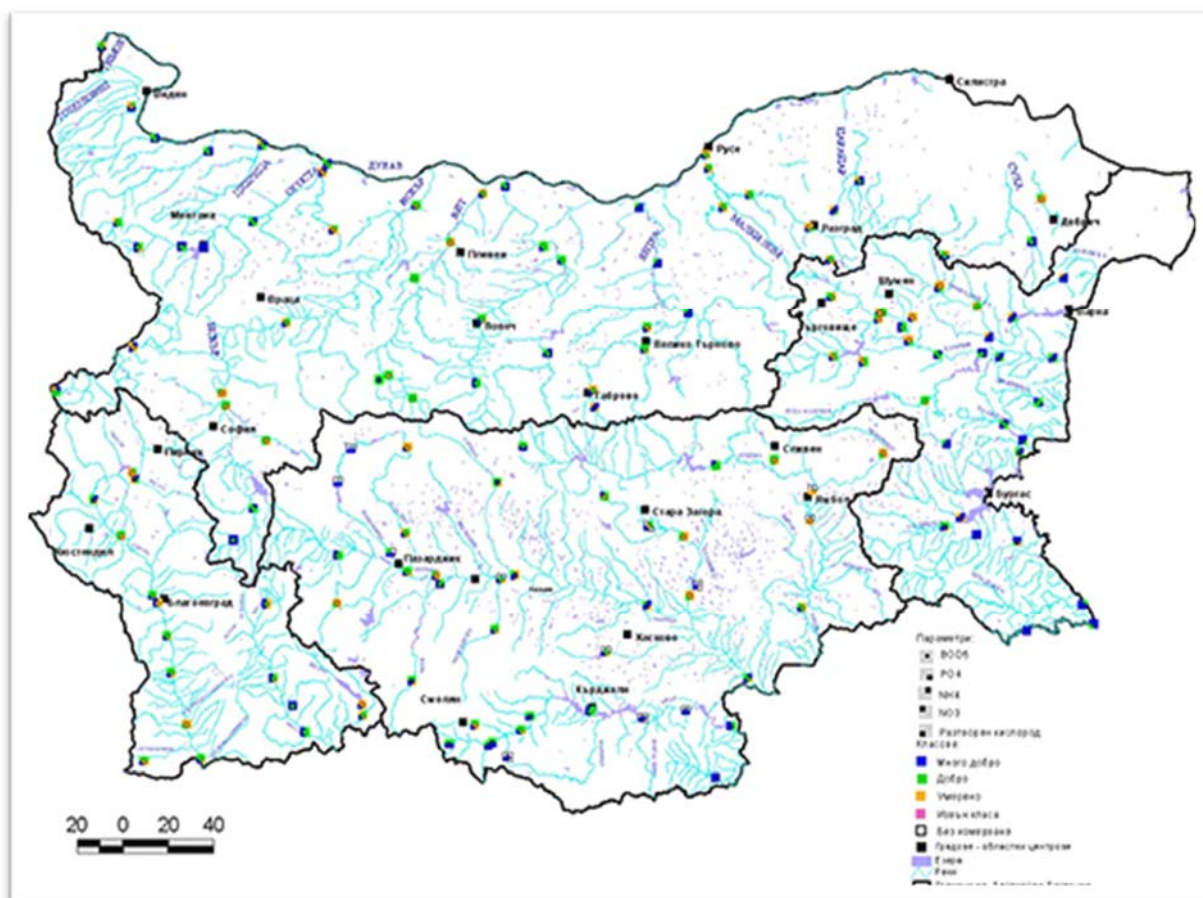
Населено място	Водоснабдяване	Захранване l/sec
Св. Петка, с. Юндола, с. Пашово и махали	Събирателна деривация „Джаферица“ за язовир Белмекен	Захранването от Чакърица и Балабаница е общо 22
Село Грашево	м. Сивата вода и м. Чадъра	6
с Кръстава	речно водохващане	2.5
Бирково, Враненци, Горно Дъбево, Бутрево и Рохлево	Месни водохващания	

Източник: Общински план за развитие

Останалите селища ползват местни водоизточници и имат обособено самостоятелно питейно-битово водоснабдяване в т.ч. водоеми и довеждащи водопроводи и вътрешно разпределени мрежи.

Фигура № 11 Състояние на реките в България

Източник: ИАОС

ПОВЪРХНОСТНИ ВОДИ

ЧЕПИНСКА РЕКА е с дължина 82,7 km, което я определя като среднодълга река. Тя е и със средноголям водосборен басейн – 899,6 km², който е част от водосборния басейн на р. Марица, а реката е един от първите нейни десни притоци. Чрез система от подземни тунели част от водите на реката се прехвърлят в язовир Батак. Реката води началото си под името Рибна река от западното подножие на връх Малка Сюткя и до горския пункт Каратепе тече в западна посока. След това завива на север и до навлизането си в Чепинската котловина протича в дълбока и залесена долина под името Банска Бистрица, като служи за граница между Баташка планина и Велийшко-Виденишкия дял на Западните Родопи. В този си участък получава множество притоци, по-големи от които са реките: Поляница (Пофандере) и Абланица (леви) и Лепеница (десен). След това реката протича през най-западната част на Чепинската котловина и през общинския център Велинград. Тук тя получава отдясно най-големия си приток – река Мътница. От северозападната част на Чепинската котловина започва проломът на Чепинска река. След като премине през центъра на село Драгиново Чепинска река навлиза в много дълбок и непроходим каньон, като заобикаля от запад, север и североизток крайния северозападен връх Лъкатина чука на рида Къркария. След гара Долене излиза от каньона, прави малко долинно разширение, навлиза отново в Чепинския пролом и

напуска пределите на общината. В този си участък реката служи за граница между западнородопските ридове Алабак и Къркария.

При село Варвара Чепинска река навлиза в Горнотракийската низина, завива на североизток, разделя се на ръкави. Влива се отдясно в река Марица на 221 m н.в., на 1,4 km северно от село Ковачево, община Септември.

Чепинска река отводнява крайните северозападни части на Западните Родопи. Характеризира се с пролетен максимум на оттока (над 50 % от годишния). Среден годишен отток при жп спирка Марко Николов – 7,93 m³/s.

Водосборният басейн на реката представлява 1,7% от водосборния басейн на р. Марица, а границите на басейна ѝ са следните:

на изток – с водосборните басейни на малки и къси реки (Црънча, Дебръщица и др.), вливащи се директно в Марица и водосборния басейн на Стара (Пещерска) река;

на югоизток – с водосборния басейн на река Въча, десен приток на Марица;

на югозапад и запад – с водосборния басейн на река Места;

на северозапад – с водосборния басейн на река Яденица, десен приток на Марица.

РЕКА ЛУКОВИЦА, която извира под Юндола. По-надолу реката приема водите на р. Еленка. В котловината се влива най-големият ѝ приток – р. Мътница, след с. Драгиново продължава на север в живописния Чепински пролом между ридовете Алабак и Коркария. След с. Ветрен дол реката навлиза в Тракийската низина и се разбива на няколко ръкава. Най-големите притоци на реката са Софан дере, Абланица и Мътница. Дължината ѝ е около 87 km, а водосборният ѝ басейн – 899,6 km².

ПОДЗЕМНИ ВОДИ

В западната част на Чепинската котловина, в района на град Велинград бликат около 80 броя топли минерални извори, на базата на които са изградени множество санаториуми, лечебници, модерни СПА центрове и хотели.

Хидротермалните находища в общината са четири – гр. Велинград - Чепино, Лъджене, Каменица и с. Драгиново. Общият дебит на минералната вода възлиза на около 175 l/s със средна температура около 60°C. Велинградският термоводоносен басейн е един от най-крупните и сравнително добре проучени в цялата южно-българска термална област. Водните му ресурси възлизат на не по-малко от 160 l/s, от които 150 l/s са разкрити и подготвени за експлоатация. На територията на Велинград са съсредоточени 140 l/s или 80 % от ресурсите на този басейн (таблица 12). Най-висока е температурата на водата в Драгиново: +94°C. С най-голям дебит е хидротермалното находище “Чепино” (62 l/s), чиято вода е радонова (радиоактивна). На чепинското находище се падат половината от хидротермалните ресурси. Радиоактивната мощност на находището превишава два пъти мощността на Нареченското находище. Минералните води на Велинград в количествено и качествено отношение съчетават едновременно възможности на водите в гр. Хисаря, гр. Баня (област Пловдив) и Нареченски бани.

Минералните води в общината извират непосредствено от делувиялните отложения и младотерциерните наслаги. Локалното обогатяване на минералните води с радон в хидротермалното находище “Чепино” е свързано с еманиращи пукнатини или пигматитови жили, които съдържат присъединени радиоелементи. Повишаването на температурата и увеличаването на минерализацията на водата, зависи от дълбочината на

циркуляцията им - най-високи са в с. Драгиново и постепенно намаляват към кв. „Чепино“ (гр. Велинград).

Таблица № 12 Хидротермални находища гр. Велинград

Хидротермално находище	Извори	Дебит l/s	Температура °C	Минерализацияmg/l	Радиоактивност /вемани/
Чепино	18	70	22-48	0,20-0,24	68-73
Лъджене	48	35	22-60	0,20-0,60	4 -17
Каменица	11	30	53 -90,5	0,65-0,82	6 -18

Сумарният дебит на естествените извори е около 110 l/s с температура от 22⁰C до 78 ⁰C. Чрез сондажи дебита се увеличава на около 130 - 150 l/s, а температурата достига до 91⁰C. Всички води са хидрокарбонатни, натриеви, флуорни, сулфатни и др. с променлив йонен състав. Съдържанието на аниони и катиони в различните извори е различно. Минералните води имат в състава си голямо разнообразие от редки и разсеяни елементи. Водоизточниците са групирани в трите квартала на града. В разположението им съществува температурна и геохимична зоналност. От юг към север нараства температурата, солевото съдържание, количеството на сулфатите, натрия, флуора и силициевия диоксид. Горещите води съдържат и сулфиди.

В квартал Чепино се намира един от най-големите термални извори в страната с дебит над 60 l/s. Водите са алкални (карбонатни, сулфатни, натриеви) и флуорни с ниска минерализация до 0,24 l/s и температура до 48⁰C. Отличават се с повишена радиоактивност от 70 до 80 емана. Съдържат сравнително повишени концентрации на волфрам, сребро и др.

В квартал Лъджене, по долината на река Луковица има 42 минерални извора и 6 сондажа. Температурата на водите нараства от запад на изток от 22⁰C до 66⁰C. По състав водите са предимно флуорни. От микроелементите присъстват антимон, индий и арсен.

В квартал Каменица се намират най-горещите минерални води с температура до 91⁰C. Те са сулфатно-хидрокарбонатни, натриеви флуорни (флуорид от 7 до 12 mg/l), силициеви (мета-силициева киселина - до 137 mg/l) и с по-висока обща минерализация до 0,82 g/l. Някои води имат хидросулфиди. От микроелементите се съдържат стронций, волфрам, галий, антимон, арсен и др.

Водните запаси и източници в района на общината - реки, карстови и минерални извори са фактор, който е способствал за развитието на селищната мрежа, стопанската дейност и развитието на балнеолечебният отдих и туризъм като цяло.

V.1.5. МОНИТОРИНГ НА ВОДНИТЕ ОБЕТИ

Управлението на водите се осъществява на национално и басейново ниво. Районите на речните басейни се определят от естественото разположение на вододелите между водосборните области на една или няколко основни реки. Територията на община Велинград, контролирана от РИОСВ-Пазарджик, попада изцяло в Източнобеломорски район за управление на водите с център Пловдив.

Съгласно изискванията на Закона за водите, министърът на околната среда и водите, чрез регионалните инспекции по околната среда и водите:

- провежда мониторинг на отпадъчните води;
- контролира обектите, формиращи отпадъчни води, параметрите и изпълнението

на условията и изискванията в издадените разрешителни за заустване на отпадъчни води и комплексните разрешителни, издадени по реда на ЗООС;

- контролира аварийните изпускания на отпадъчни води;
- поддържа база данни за извършения мониторинг и за контрол на отпадъчните води;
- поддържа в актуално състояние списъците на обектите, които формират емисии на приоритетни и приоритетно-опасни вещества, общи и специфични замърсители;
- контрол при аварийни ситуации и залпови изпускания, както и превантивен контрол за предотвратяването им;
- оперативен контрол върху поддръжката и експлоатацията на насипища, хвостохранилища и шламохранилища.

Водните обекти на територията на Басейнова дирекция „Източнобеломорски район” (БДИБР) се отнасят към две категории повърхностни води „Река” и „Езеро”. На територията на област Пазарджик са идентифицирани 3 типа води от категория „Река” – планински, полупланински и големи равнинни реки, означени на фигура № 13, съответно в синьо, зелено и жълто.

Фигура № 12 Типология на категория „река”, област Пазарджик

- R3 Планински реки
- R5 Полупланински реки
- R12 Големи равнинни реки

Източник: РИОСВ – Пазарджик

Протичащата през община Велинград река Чепинска е идентифицирана като планинска и полупланинска река (таблица 13)

Таблица № 13 Типология на река Чепинска

№	Тип	Име на типа	Водосбор
1.	R3	Планински реки	Река Чепинска и притоци от извори до кантон Долене
2.	R5	Полупланински реки	Река Чепинска от начало на корекция до устие и р. Грохоча

На територията на област Пазарджик са определени 2 типа езера (язовири). По показател водно тяло (площ > 500 ha) са определени 6 самостоятелни водни тела, посочени в Таблица 14.

Таблица № 14 Типове категория „езера”, област Пазарджик

№	Тип	Язовири	Брой водни тела
1	L13 Средни и малки полупланински язовири	яз. Тополница, яз. Кричим, яз. Вьча	3
2	L3 Планински язовири	яз. Голям Беглик, яз. Батак и яз. Белмекен	3

В Плана за управление на речните басейни на Източнореломорски район за 2016-2021г., приет с Решение №1106/29.12.2016 г. на Министерски съвет, са подготвени конкретни програми от мерки, чрез реализацията на които трябва да се постигне добро състояние на водите:

Мониторинг на повърхностни води

Контролен мониторинг

При проектиране на мрежата за контролен мониторинг на повърхностни води на територията на Източнореломорски район са избрани представителни мониторингови пунктове за съответните речни басейни и типове водни тела. През 2019 г. на територията на област Пазарджик са определени 5 пункта за контролен мониторинг – 2 на реки и 3 на язовири:

Река Марица – гр. Пазарджик

Река Тополница – гр. Пазарджик, преди устие

Язовир Батак

Язовир Голям Беглик

Язовир Белмекен

В тези пунктове се извършва мониторинг на биологични и физико-химични елементи. В Плана за управление на речните басейни е предвидено да се извърши и мониторинг на хидроморфологични елементи за качество.

Оперативен мониторинг

Пунктове за оперативен мониторинг се поставят в онези водни тела, които са в лошо състояние и съществува риск да не постигнат добро състояние. В тези пунктове се извършва мониторинг по биологични и физико- химични елементи за качество. За района на Велинград за оперативен мониторинг са определени водни тела:

Река Чепинска - след гр. Велинград, преди с. Драгиново

Река Чепинска - с. Ковачево

Река Мътница - гр. Велинград, преди устие

При подбора на показатели за оперативен мониторинг се използват биологичните елементи, индикативни за степента на антропогенно въздействие върху качеството на водите - макрозообентос в реки и фитопланктон в стоящи води. С оглед оперативното

установяване на промените във фитопланктонните съобщества се използва показателят Хлорофил А в съчетание с други индикативни физико-химични показатели – прозрачност (SD), разтворен кислород, температура и електропроводимост. Извършва се мониторинг на всички физико-химични показатели, превишаващи стандартите за качество на околната среда (за приоритетни вещества) или приетите норми за добро екологично състояние на физико-химичните елементи, както и мониторинг на други физико-химични показатели, които са свързани с тези, по които се наблюдават отклонения. Честотата на оперативния мониторинг е съобразена с минималната честота, която се препоръчва в Приложение V на Рамковата директива за водите за отделните показатели:

Биологични елементи

макрозообентос в реки – 1 път годишно

фитопланктон в язовири (заедно с прозрачност) – 1 път на 3 години

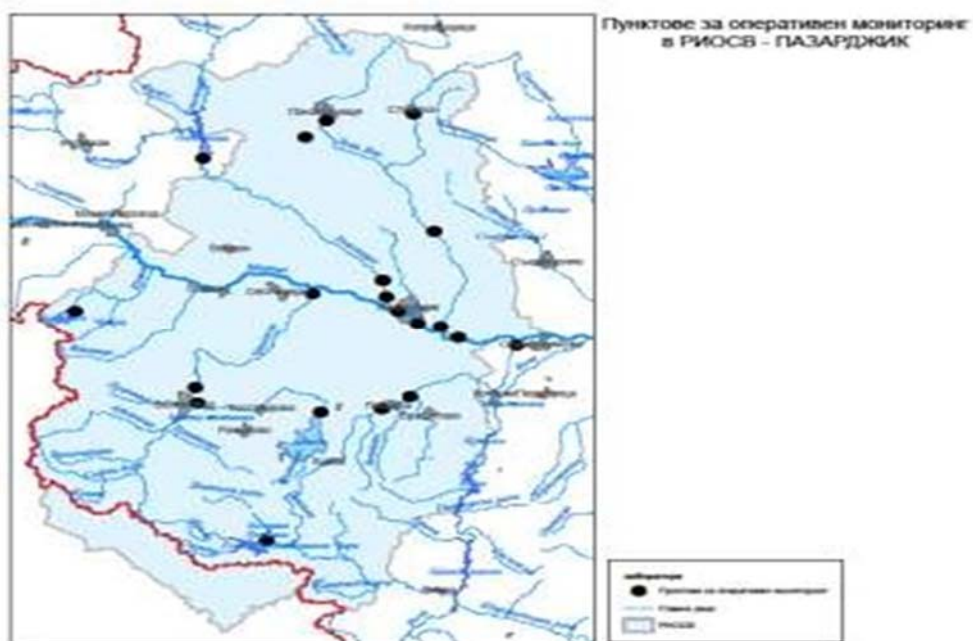
Физико-химични елементи

основни показатели – 4 пъти годишно

специфични замърсители – 4 пъти годишно

приоритетни вещества – 12 пъти годишно

Фигура № 13 Мрежа за Оперативен мониторинг на повърхностни води на територията на област Пазарджик

Източник: РИОСВ - Пазарджик

Показатели за мониторинг на повърхностните води

Биологични елементи за качество

Хидробиологичният мониторинг се извършва за макробезгръбначни в реки по Ирландски Биотичен Индекс. Периодично в определени пунктове (през 3 г.) се извършва наблюдение и на останалите биологични елементи – фитопланктон (язовири), фитобентос, макрофити и риби. Мониторингът и оценката на състоянието на биологичните елементи в реки се извършва по Наредба № Н-4/14.09.2012г. за

характеризиране на повърхностните води.

От провеждания мониторинг за 2019 г. на биологичните елементи за качество са налични данни за безгръбначни, макрофити и фитобентос.

Физико-химични елементи за качество

Мониторингът се извършва по основни физико-химични показатели, специфични замърсители и приоритетни вещества, свързани със замърсяване на повърхностните води с органични вещества, метали и металоиди. За всеки отделен мониторингов пункт има определена схема за пробонабиране и анализиране по следните групи показатели:

Основни физико-химични показатели:

I група – активна реакция /pH/, температура, неразтворени вещества, електропроводимост, разтворен кислород, наситеност с кислород, БПК₅, ХПК, азот амониев, азот нитратен, азот нитритен, ортофосфати.

II група – азот общ, фосфор общ, калциево-карбонатна твърдост.

Специфични вещества

I група – Органични вещества

II група - Метали и металоиди – желязо, манган, цинк, мед, хром-тривалентен, хром-шествалентен, арсен, алуминий.

III група – Други вещества – СПАВ анионактивни, цианиди, феноли.

Приоритетни вещества- метали, полициклични ароматни въглеводороди, оргаофосфорни съединения, оргаохлорни пестициди, азот и фосфор съдържащи пестициди.

Екологично и химично състояние на повърхностните води

Химично състояние

При определяне на химичното състояние на повърхностните водни тела се прилагат изискванията на Наредба за стандарти за качество на околната среда за приоритетни вещества и някои други замърсители. Химичното състояние на повърхностните водни тела се оценява в два класа – добро и лошо, които се изобразяват съответно със син и червен цвят. За извършване на достоверна оценка е необходимо минималната честотата на анализ да бъде 12 пъти в годната (1 път месечно). Тези водни тела, които отговарят на средногодишните стойности на стандартите за качество на околната среда (СГС-СКОС) са в добро състояние, а за водните тела, в които се констатира превишаване на СГС-СКОС е определено лошо състояние. Във водните тела, в които не се извършва мониторинг на приоритетни вещества поради липсата на идентифициран натиск, химичното състояние е определено като «неизвестно».

Екологично състояние

Оценката на екологичното състояние/потенциал на повърхностните водни тела се извършва по класификационна система за биологични и физико-химични елементи за качество, и стандарти за качество на околната среда за химични елементи и специфични замърсители, включени в Наредба № Н-4 от 14.09.2012 г. за характеризиране на повърхностните води. Екологичното състояние на повърхностните водни тела се оценява в пет класа: отлично, добро, умерено, лошо и много лошо, които се изобразяват със следните цветове:

Екологично състояние				
отлично	добро	умерено	лошо	много лошо

Таблица № 15 Резултати от оценката на екологичното състояние/потенциал на повърхностните водни тела в района на община Велинград.

№	Код	Водно тяло	СМ/ ИВТ	Екологично състояние/потенциал			Химично състояние
				Биологични елементи	ФХ елементи	Екологично състояние/потенциал	
1	BG3MA900L192	Яз. Батак	СМ	Умерено	Умерено NH4	Умерено	Добро
2	BG3MA900L205	Яз. Белмекен	СМ		Умерено NH4, Р общ, U	Умерено	Добро
3	BG3MA900R184	Река Чепинска от нач. корекция до устие и р. Грохоча	СМ	Умерено	Умерено БПК, PO4, Р общ	Умерено	Добро
4	BG3MA900R185	Река Чепинска от кантон Долене до Начало корекция		Умерено	Умерено NO3, NO2, N общ PO4, Р общ	Умерено	Добро
5	BG3MA900R186	Река Чепинска от вливане на р.Мътница до кантон Долене		Умерено	Умерено БПК, NH4, NO3, NO2, N общ, PO4 Р общ	Умерено	Добро
6	BG3MA900R197	Река Чепинска от р. Абланица устието на на р.Луковица и р.Мътница		Умерено	Умерено БПК, N общ, Р общ	Умерено	Добро
7	BG3MA900R198	Река Чепинска и притоци от извори до устие на Абланица и Хремщица		Отлично	Добро	Добро	Добро

Източник: РИОСВ-Пазарджик

Анализът на резултатите за 2019 г. показва:

екологично състояние

добро - водно тяло BG3MA900R198- Река Чепинска и притоци от извори до устие на Абланица и Хремщица.

умерено - останалите водни тела.

При оценката на екологичен потенциал в силно модифицирани водни тела (язовири, коригирани реки) се използва класификационната система за екологично състояние, която е разработена за естествени водни тела. Необходимо е тя да бъде адаптирана като се въведе т.нар. „подход на смекчаващи мерки”, прилаган в ЕС. При него като основен критерий се приема стопанското използване на водните тела и състоянието на елементите за качество, което може да се постигне без да се допуска негативно въздействие върху стопанската дейност. Това състояние се приема за Добър екологичен потенциал (ДЕП) като се предвиждат „смекчаващи мерки”, които могат да го подобрят, без да попречат на стопанското ползване.

Физико-химични показатели

По физико-химични показатели отново водно тяло BG3MA900R198 - Река Чепинска и притоци от извори до устие на Абланица и Хремщица е в добро състояние, а останалите водни тела – в умерено. Основните физико-химични показатели, по които се наблюдават

отклонения са свързани с органично замърсяване - оротофосфати, общ фосфор, амониев азот, нитритен азот, нитратен азот, общ азот и БПК, причина за което са непречистени отпадъчни води от населени места, заустване на непречистени руднични води и промишлени отпадъчни води.

Участъци с лошо състояние на водните тела:

Река Чепинска от вливане на р. Мътница до кантон Долене- през 2019 г. участъка е в умерено екологично състояние по биологични елементи за качество- дънна макробезгръбначна фауна. Причина за лошото състояние е заустване на непречистени битово- фекални отпадъчни води от населените места.

Състояние на питейните води

Подход при оценката на повърхностните питейни водни тела

Съгласно Наредба № 12 от 2002 г. за оценка на качеството на повърхностните води за питейно- битови цели водоизточниците се класифицират в три категории в зависимост от качеството на водите – А1, А2, А3, като А1 е категория за най-доброто качество. Оценката на състоянието на повърхностните питейни водни тела се извършва в зависимост от категорията на водоизточниците в тях. Повърхностните питейни водни тела са групирани с цел оптимизиране на мониторинга и достоверно използване на резултатите при оценката на състоянието. Обособени 2 групи водни тела:

Водни тела, които се наблюдават самостоятелно (резултатите от мониторинга не могат да бъдат прехвърляни към други водни тела). Те са избрани по следните критерии:

има установени точкови източници на натиск;

разположени са в непосредствена близост до значими източници на дифузен натиск;

представяват водохранилища (питейни язовири);

водоснабдяват големи населени места (>30 000 жители);

принадлежат към равнинни типове реки, тип R14 Суб-средиземноморски (пресъхващи) реки или дебитът на ПБВ силно варира през годишните сезони и се наблюдават случаи на пресъхване;

- попадат в категория А3 или излизат извън категориите на наредбата.

ВТ, които се обособяват в групи, в рамките на които се избират представителни водни тела, провежда се мониторинг на ротационен принцип в периода на Плана за управление на речните басени и резултатите се използват за оценка на състоянието на всички тела от групата. При определяне на групите са използвани следните критерии:

обща типология;

речни басейни / подбасейни;

наличие и характер на дифузен натиск (селско и горско стопанство, въздушни емисии).

Резултати от определяне на състоянието на повърхностните водни тела.

На територията на област Пазарджик се намират 18 водохващания за питейно- битово водоснабдяване от повърхностни води, разположени в 12 питейни водни тела.

В Таблица № 16 са представени резултатите от определяне категорията на водоизточниците и състоянието на повърхностните питейни водни тела по данни от мониторинга проведен през 2017 г. През 2019 г. не се променя състоянието на 13 питейни водни тела (18 водоизточника) и се определят като добро (категория А2). През 2019 г. за язовирите Голям Беглик и Белмекен е извършен мониторинг по радиологични показатели- естествен уран, Обща алфа активност, Обща бета активност и Радий-226. За

язовир Голям Беглик резултатите от мониторинга не превишават стандартите за качество на околната среда по Наредба № Н-4 за характеризирание на повърхностните води и контролните нива по Наредба № 9 за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели.

Резултатите от проведения радиологичен мониторинг на водите в язовир Белмекен показват следното:

данните за показател естествен уран не превишават максимално допустимата концентрация на стандарта за качество (40 µg/l) по Наредба № Н-4 за характеризирание на повърхностните води, но изчислената средногодишна стойност 9,1 µg/l превишава СГС- СКОС (5 µg/l). Установената еднократно най-висока стойност през месец август, 2019 г. за този показател (26 µg/l) не превишава приетата максимално допустима стойност за качеството на питейните води.

За показател Обща алфа активност изчислената средногодишна стойност 0,15 Bq/l не превишава СКОС 0,2 Bq/l по Наредба № Н-4 за характеризирание на повърхностните води, но превишава контролното ниво за качеството на питейните води, поради което състоянието на водоизточника е определено «извън категории» съгласно Наредба № 12 от 2002 г.

За показателите Обща бета активност и Радий-226 не се констатира превишаване на стандартите и контролните нива по двете наредби.

Таблица № 16 Състояние на повърхностните питейни водни тела на територията на област Пазарджик

№	Код на водното тяло	Име на водното тя		Водоизточник	Категория водоизточни	Състояние водно тяло
1	BG3MA900R198	р. Чепинска и притоци от извори до устие на Абланица и Хремщица	1	Бистришка деривация №11, гр.Велинград - р. Грънчарица	A2	A2
			2	Бистришка деривация №12, гр.Велинград - р. Бистрица	A2	
2	BG3MA900R191	р. Мътница под язовир Батак до притока и приток ПБВ	3	р. Мътница	A2	A2
3	BG3MA600L138	яз. Голям Беглик	4	яз. Голям Беглик	A2	A2

Характеристика на подземните води

Мрежа за мониторинг на химичното състояние на подземните води.

Националната мрежа за контролен мониторинг на химичното състояние на подземните води на територията на област Пазарджик през 2019 г. (съгласно Заповед № РД-230/28.03.2019 г.) включва 3 хидрогеоложки пункта за мониторинг, разположени на територията на община Велинград:

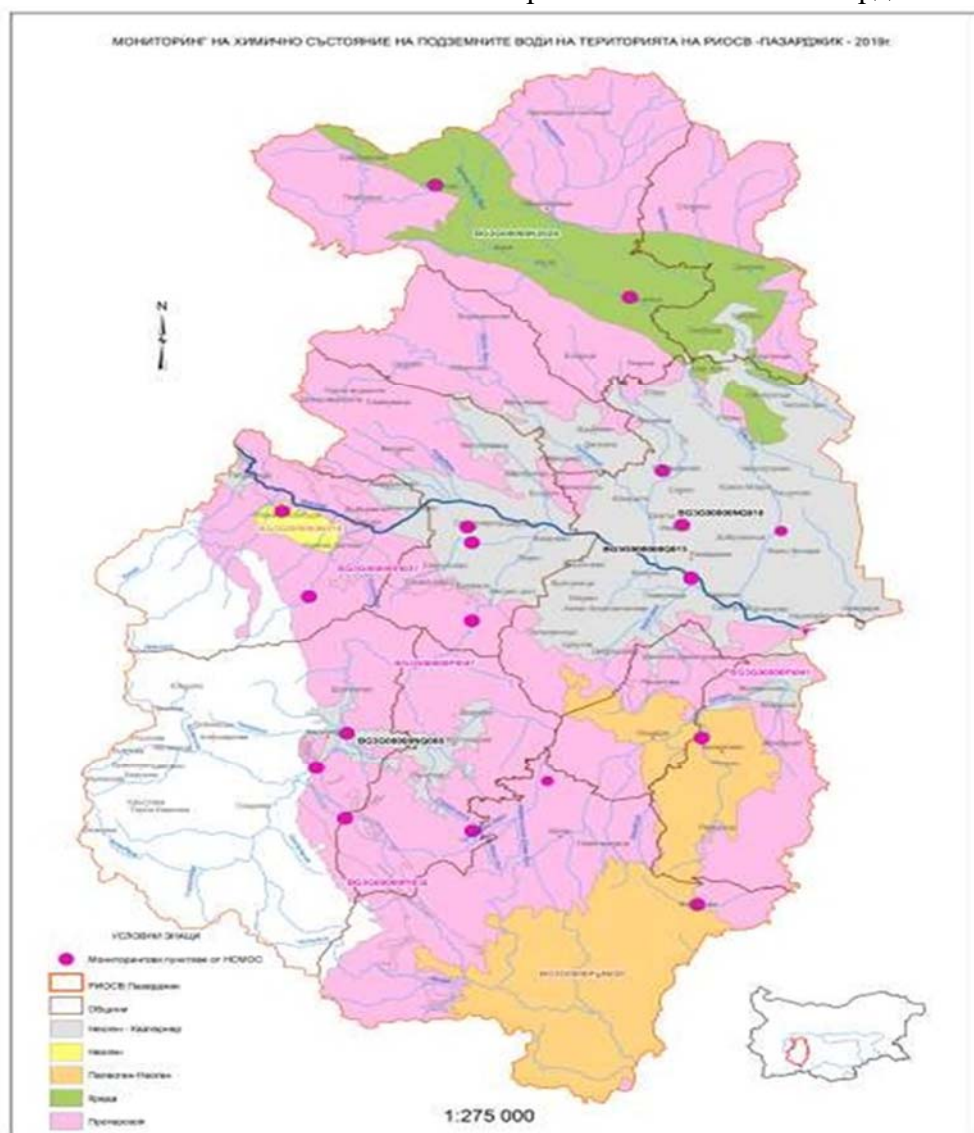
BG3G000000QMP018 - Сондаж, гр. Велинград, общ. Велинград

BG3G000000PTMP187 - Извор „Клептуза“, гр. Велинград, общ. Велинград

BG3G000000PTMP188 - Извор Пещера „Лепеница“, гр. Велинград, общ. Велинград

Фигура № 14 Пунктове за мониторинг на химичното състояние на подземни води в района на РИОСВ- Пазарджик – 2019 год.

Източник: РИОСВ-Пазарджик

Оценка на състоянието и характеристика на подземните водни тела:

Подземните води се оценяват въз основа на информация, която ИАОС изпраща на Басейнова Дирекция „Източнобеломорски район”. За всеки отделен мониторингов пункт има определена схема за пробонабиране и анализиране, както следва:

I група - основни физико-химични показатели - разтворен кислород, рН, електропроводимост, нитратни йони, амониеви йони, температура, перманганатна окисляемост, обща твърдост, калций, магнезий, хлориди, натрий, калий, сулфати, хидрокарбонати, карбонати, сух остатък, флуориди – анализират се всички показатели във всички пунктовете за подземни води сезонно (четири пъти в годината) и в три пункта (два пъти годишно).

II група - допълнителни физико-химични показатели – нитрити, фосфати, желязо (общо), манган – анализират се всички или отделни показатели във всички мониторингови пунктове: сезонно (четири пъти в годината) – в 15 мониторингови пункта или на

полугодие (два пъти годишно) – в 3 мониторингови пункта.

III група – метали и металоиди – олово, кадмий, арсен, живак, мед, цинк, никел, хром (общ), хром – тривалентен, хром – шествалентен, обща α – активност, обща β – активност, естествен уран, радий R226 – анализират се всички или отделни показатели във всички мониторинговите пунктове веднъж годишно през трето тримесечие, а показателите със завишение - сезонно (четири пъти в годината).

IV група – органични вещества – алдрин, DDT/DDD/DDE, хептахлор, хлорпирифос-етил – предвидено е еднократно през годината да се извършва анализ на тези пестициди в мониторингови пунктове при гр. Септември, с. Ивайло, с. Мало Конаре и с. Гелеменово.

Резултатът от извършена обща оценка на химичното състояние на подземни водни тела за 2019 г., отнасящи до района на Велинград е представен в таблица 17.

Таблица № 17 Обща оценка на химичното състояние на подземни водни тела

№	Код на ПВТ	Наименование	Тест: Обща оценка на химичното състояние на ПВТ (добро/лошо)	Тест: Влошаване на качествата на подземните водни, предназначени за питейно-битово водоснабдяване (неприложимо/добро/лошо)	Обща оценка на химичното състояние на ПВТ
1	BG3G00000NQ008	Порови води в Неоген - Кватернер - Велинград	добро	Няма мониторингови пунктове, черпещи вода за питейно-битово водоснабдяване	добро
2	BG3G00000Pt038	Карстови води - Велинградски басейн	добро	добро	добро

Извод:

Състоянието на водните тела на територията на община Велинград като цяло е добро. Констатираните отклонения се дължат основно на антропогенна намеса - заустване на непечистени битово-фекални отпадъчни води от населените места.

V.1.6. ПОЧВИ

Почвите са горният пласт от земната кора, на който е присъщо свойството плодородие и по което той се отличава от основната скала. В резултат на своето плодородие, почвите осигуряват всички необходими условия (усвоими хранителни вещества, вода, въздух, топлина) за растежа, развитието и продуктивността на растенията.

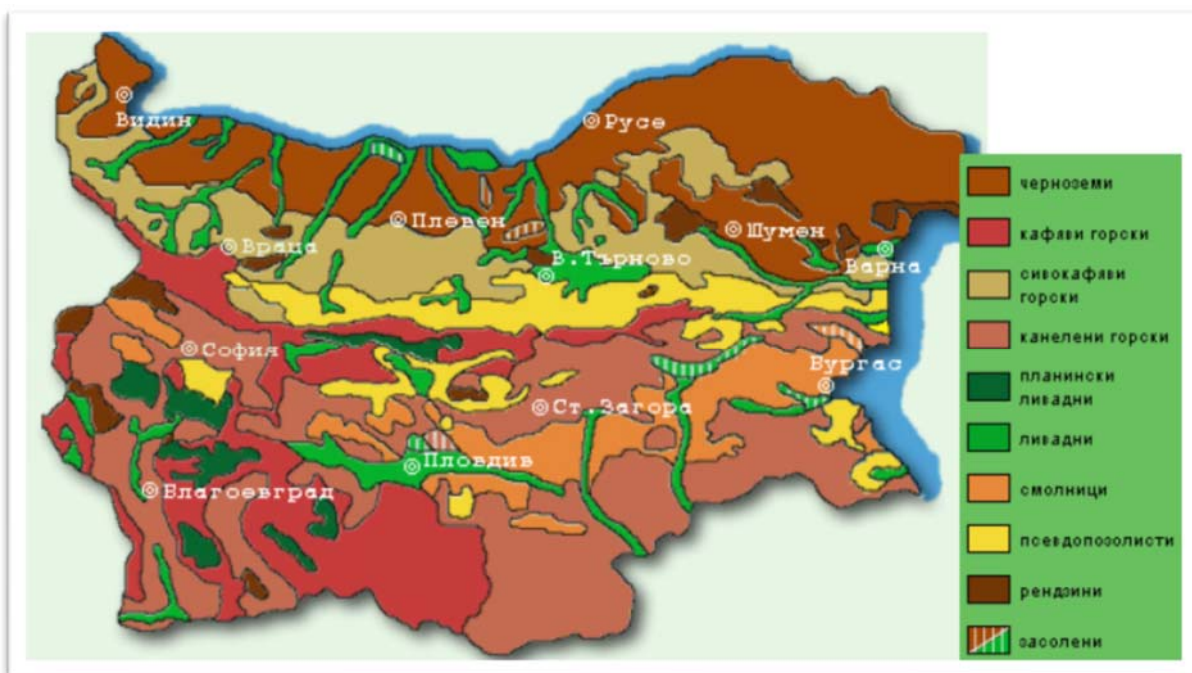
В Западните Родопи поради голямата надморска височина, по-хладния климат, наличието на иглолистна растителност широко разпространение имат кафявите горски почви. Върху високо разположените планински била има планинско-ливадни почви. По-широкото разпространение в Западните Родопи на карбонатните скали (мрамори) е обусловило наличието на хумусно - карбонатни почви. Те са развити по ниската част на северните склонове на Западните Родопи и южно от Велинград. Канелените горски почви са разпространени по северозападните склонове на Западните Родопи.

Покрай по-големите реки и в долинните разширения на реките са развити алувиално-ливадни почви. В подножието на планинските ридове, особено в северното подножие на Родопите са разпространени делувиялни почви, наричани от местното население яка.

Фигура № 15 Почвени типове в България

Източник: Доклад върху пространственото разпределение на почвеното засушаване в България, 2006 г.

Опазването на почвите и устойчивото използване на почвените ресурси зависи от прилагането на подходящи системи за земеползване, правилната обработка, намаляване на обезлесяването и горските пожари, състоянието на растителната покривка и времето през което почвата е защитена от растителност.

Увреждането на почвите е процес на настъпване на неблагоприятни промени в строежа и/или физико-химичните им свойства, водещ до нарушаване на основните им функции. Причините могат да бъдат природни и антропогенни. В чл. 12 от Закона за почвите са посочени следните видове процеси, които увреждат почвите:

1. ерозия;
2. вкисляване;
3. засоляване;
4. уплътняване;
5. намаляване на почвеното органично вещество;
6. замърсяване;
7. запечатване;
8. свлачища.

Главни източници на замърсяване на почвите са промишлеността, транспорта и неправилно провежданата растително-защитна дейност.

ЗАМЪРСЯВАНЕ НА ПОЧВИТЕ С ТЕЖКИ МЕТАЛИ И МЕТАЛОИДИ

Основен източник на замърсяване на почвите с тежки метали и кисели компоненти са: автомобилният транспорт, изгарянето на въглища и нефтопродукти, прекомерното използване на препарати за растителна защита и минерални торове. Почвите се замърсяват чрез атмосферата по пътя на утаяване на аерозоли, прах или разтворени съединения на токсични вещества с валежите.

Динамиката на контролираните индикатори през 2019 г.: Cu (мед), Zn (цинк), Pb (олово), Cd (кадмий), Ni (никел), Cr (хром), Co (кобалт), As (арсен), и Hg (живак) показва, че те са в граници на нормите, под максимално допустимите концентрации, съгласно Наредба № 3 за нормите за допустимо съдържание на вредни вещества в почвите.

На база на представените анализни резултати може да се направи заключение, че почвите в контролираната от РИОСВ територия - област Пазарджик, са незамърсени с тежки метали и металоиди. Тенденцията е за задържане нивата на наблюдаваните индикатори, които са много под границите на максимално допустимите концентрации.

ЕРОЗИЯ И ВКИСЛЯВАНЕ

Ерозията на почвите е явление, свързано с отделяне и пренасяне на почвени частици чрез вятър, дъждовни и поливни води при протичане на естествени и/или антропогенни процеси. Загубата на почвен материал оказва съществено влияние върху функциите на почвата, както в мястото на проявлението на ерозията, така и върху прилежащите територии.

Ерозията води до намаляване на дълбочината на коренообитаемия слой, количеството на хранителните елементи и запасите на почвена влага, изчерпване на филтриращия и буферния капацитет на почвата, намаляване на съдържанието на почвено органично вещество, загуба на биоразнообразие, деградация на почвената структура, образуване на почвена кора, разпространение и акумулация на замърсители във водните течения и в зоните на акумулация на наноси.

Почвите в района са представени главно от типа – кафяви горски почви повлияни от водна и ветрова ерозия. В района се провежда мащабна дейност за борба с ерозията на почвите, чрез залесявания и подходящо терасиране и парцелиране за използването им като пасища. Тези мерки и мероприятия ще продължат и при прилагане на ОУПО с цел намаляване на ерозионните процеси.

Вкисляване

Вкисляването на почвите е естествено протичещ процес, чийто интензитет зависи от генетична обусловеност и от антропогенни фактори и се характеризира с понижаване на рН, поява на обменна киселинност и развитие на алуминиева и/или манганова фитотоксичност, обедняване на почвата с бази, молибденов дефицит, подтисната микробиологична активност и киселинна деструкция на глинените материали.

Основен фактор за вкисляването на почвите в България е едностранчивото торене с азотни торове. Успоредно с процеса на вкисляване се променя подвижността и достъпността на редица почвени елементи, които оказват пряко и косвено влияние върху системата почва – растение – човек.

Данните от наблюденията от извършения мониторинг свидетелстват за очертаване на трайна тенденция на вкисляване на почвите, в следствие тяхното повърхностно преовлажняване.

Засоляване на почвите е процес, при който се увеличава съдържанието на водоразтворимите соли, с което се увеличава обемът на натрий и магнезий в почвите и се оказва негативно влияние на техните свойства, респективно на продуктивния им потенциал. Подобряването на засолените почви е свързано със значителни капиталовложения, тъй като е възможно да се постигне след дрениране на почвите, а също и с прилагането на други сложни агротехнически практики.

Уплътняване на почвата е физически процес на частично разрушаване на почвената структура и увеличаване на плътността, при което намалява водопропускливостта,

увеличава се твърдостта, нарушава се почвената структура и се променя строежът на почвения профил. Основно се наблюдава при неправилно използване на селскостопански машини при неподходящи условия. Обработваемите земи са засегнати от уплътняване както на горния слой, така и на плодородния слой. Необходимо е прилагането на добри земеделски практики за поддържане и възстановяване на структурата на почвата като например използване на машини и приспособления за почвообработка с намален натиск, а също и прилагане на интензивни мерки за опазване на почвата от ерозия и деградация на почвеното органично вещество.

Почвеното органично вещество е сложна система от хумусни вещества, белтъци, въглеводороди, восъци, смоли и други компоненти. **Намаляването на почвеното органично вещество** при обработваемите земи, е между 10 и 40% за по-голямата част от почвите, но в отделните случаи може да намалее и повече. Въпреки липсата на системни наблюдения има данни за трайна тенденция към намаляване на запасите на почвено органично вещество в обработваемите земи.

Замърсяване на почвите е процес на натрупване на вредни вещества в почвите от естествен и/или антропогенен източник, чиито свойства и концентрации причиняват нарушаване на техните функции независимо дали се превишават действащите в страната норми. Основни източници на замърсяване са:

- транспортът;
- неправилната употреба на минерални торове;
- пестицидите;
- тежките метали (мед, олово, хром, манган и др.) в резултат от напояване със замърсени промишлени води или от промишлено замърсен въздух.

Запечатване на почвите е трайно покриване на почвените повърхности с непропусклив материал поради застрояване и/или изграждане на инфраструктура.

Свлачището е природно явление, при което се нарушава устойчивостта на големи земни маси и се създават предпоставки за придвижването им. Причините за възникването на свлачища са свързани със силно пресечения релеф и други специфични геоложки дадености в определени райони. Свлачищните процеси нямат внезапен характер и е възможно да бъдат регулирани с технически средства. Във времето те имат периоди на затихване и усилване. След активизирането на свлачището може да се стигне до възникване на бедствена ситуация.

V.1.7. ЗЕМЕДЕЛСКИ ТЕРИТОРИИ

Според последния утвърден баланс на територията на община Велинград земеделските земи са 12,5% от територията на общината, а обработваемите земи - 8,3% (65 666 dca). Значителна част от обработваемата земя - 13 499 dca, перманентно не се обработва. Това е главно в резултат на разрушената селскостопанска структура, главно вследствие на разпокъсаността на имотите.

Таблица № 18 Земеделски територии

Земеделски територии, в т.ч.:	8814,5	11,0	8522,9	10,6
Обработваеми земи – ниви	3881,2	4,8	3881,2	4,8
Обработваеми земи – трайни насаждения	283,4	0,4	283,4	0,4
Обработваеми земи – естествени ливади	2488,9	3,1	2488,9	3,1
Обработваеми земи – разсадници	3,1	0,0	3,1	0,0
Мери и пасища	1655,5	2,9	1363,9	2,6
Други необработваеми земи (без гори, създадени върху земеделски земи)	502,3	1,0	785,0	1,0

V.1.8. СЪСТОЯНИЕ НА АТМОСФЕРНИЯ НА ВЪЗДУХ

Замърсяването на въздуха е една от основните екологични причини за редица заболявания в Европа. Ефектите от лошото качество на въздуха се усещат най-силно в градските райони, където хората изпитват значителни здравословни проблеми и при екосистемите, където се уврежда растителността. Икономическите дейности, свързани с пътният трафик, производството на електрическа и топлинна енергия, промишлеността и селското стопанство са основен източник на замърсяване на въздуха. Фините прахови частици (ФПЧ10), озонът (O₃), бензо(α)пирена (индикатор за полициклични ароматни въглеводороди) и азотен диоксид (NO₂) са основните и най-проблемни замърсители по отношение качеството на атмосферния въздух и човешкото здраве. За опазване качеството на атмосферния въздух в Европейския съюз (ЕС) са въведени и приети редица нормативни документи с които се регламентират допустимите концентрации на замърсители, мерки които държавите членки следва да предприемат за подобряване чистотата на атмосферния въздух, изисквания за приемане на национални и местни нормативни актове, стратегии, програми и др. Рамковите директиви за управление качеството на въздуха се явяват ключов елемент от стратегията на Европейския съюз за подобряване качеството на въздуха като цяло. Изискванията от европейското законодателство са транспонирани на национално ниво със Закона за чистотата на атмосферния въздух (ЗЧАВ) (Обн. ДВ, бр. 45 от 28.05.1996г. и подзаконовата нормативна уредба като: Наредба №7 от 03.05.1999г. за оценка и управление качеството на атмосферния въздух, Наредба №11 от 14 май 2007г. за норми на арсен, кадмий, никел и полициклични ароматни въглеводороди в атмосферния въздух, Наредба №12 от 15.07.2010г. за нормите за серен диоксид, азотен диоксид, фини прахови частици, олово, бензен, въглероден оксид и озон в атмосферния въздух и Наредба №14 от 23.09.1997г. за норми за пределно допустими концентрации на вредни вещества в атмосферния въздух на населените места. С така установената законодателна рамка се установяват норми за нивата на основните показатели, характеризиращи качеството на атмосферния въздух в приземния слой и се определят условията, реда и начините за подобряване на качеството на атмосферния въздух в районите, в които е установено превишаване на допустимите норми.

Съгласно определените по чл. 30 към Наредба №7/1999 г., райони за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух (РОУКАВ), Община Велинград попада в район, в който нивата на няколко замърсители превишават установените норми и/или нормите плюс определените допустими отклонения от тях.

Състоянието на атмосферния въздух е основен фактор, свързан със здравето на хората и на тяхното потомство, животните и растенията, техните съобщества и местообитания, природните и културните ценности. Под качество на атмосферния въздух се разбира състоянието на въздуха на открито в тропосферата, с изключение на въздуха на работните места, определено от състава и съотношението на естествените й съставки и добавените вещества от естествен или антропогенен произход. Основните показатели, характеризиращи качеството на атмосферния въздух в приземния слой, са нивата на:

- суспендирани частици;
- фини прахови частици;
- серен диоксид;
- азотен диоксид и други азотни оксиди;
- въглероден оксид;
- озон;
- олово (аерозол);
- бензен;
- полициклически ароматни въглеводороди;
- тежки метали - кадмий, никел и живак;
- арсен.

Нормите за вредни вещества (замърсители) в атмосферния въздух и измерените концентрации за отделните показатели се определят като маса, съдържаща се в един кубически метър въздух при нормални условия за определено време. Под вредно вещество (замърсител) се разбира всяко вещество, въведено пряко или косвено от човека в атмосферния въздух, което е в състояние да окаже вредно въздействие върху здравето на населението и околната среда.

В националното законодателство по опазване чистотата на атмосферния въздух са въведени норми за нивата (концентрациите) на замърсителите, представени в таблица 19.

Таблица № 19 Замърсители в атмосферния въздух

Пределни стойности (ПС) на	Концентрация
<i>Фини прахови частици ФПЧ 10</i>	
СДН	50 µg/m ³
СГН	40 µg/m ³
<i>Серен диоксид (SO₂)</i>	
СЧН	350 µg/m ³
СДН	125 µg/m ³
<i>Азотен диоксид (NO₂)</i>	
СЧН	200 µg/m ³
СГН	40 µg/m ³

Легенда:

ПС на СЧН - пределна стойност на средно часовата норма, определена за съответния замърсител;

ПС на СДН - пределна стойност на средноденонощната норма, определена за съответния замърсител;

СГН - определената средногодишна норма за съответния замърсител.

ФПЧ10 - фини прахови частици под 10 μ (микрона)

Фини прахови частици

Фините прахови частици са основният замърсител на атмосферния въздух. Съставени са от твърди частици, малки водни капчици и допълнително адсорбирани на повърхността им химични вещества (органични съединения, метали и др.). Те се емитират директно при редица естествено протичащи природни процеси, от разнообразни антропогенни дейности (енергетика, транспорт, бит) или се формират вторично като продукт на химически трансформации в атмосферния въздух.

Основни източници на прах са промишлеността, транспорта, енергетиката и битовото отопление. През отоплителния сезон на локално ниво основен източник на замърсяване с прахови частици е изгарянето на твърди и течни горива в бита. Причина за това са специфичните метеорологични условия през зимния сезон, при които се намалява възможността за разсейване на атмосферните замърсители. Фините прахови частици се емитират в атмосферата директно (първични емисии) или се образуват от емитираните в атмосферата газове - прекурсори на фини прахови частици (вторични емисии).

Влияние върху човешкото здраве: Вредният им здравен ефект зависи главно от размера и химичния състав на суспендираните прахови частици, от адсорбираните на повърхността им други химични съединения, в това число мутагени, ДНК - модулатори и др., както и от участието на респираторната система, в която те се отлагат.

Прахаът постъпва в организма предимно чрез дихателната система, при което по-едриите частици се задържат в горните дихателни пътища, а по-фините частици (под 10 μ - ФПЧ10) достигат до по-ниските отдели на дихателната система, като водят до увреждане на тъканите в белия дроб. Деца, възрастни и хора с хронични белодробни заболявания, остри респираторни заболявания, астма, са особено чувствителни към високи стойности на ФПЧ10.

Вредният ефект на замърсяването с прах е по-силно изразен при едновременно присъствие на серен диоксид в атмосферния въздух. Установено е тяхното синергично действие по отношение на дихателните органи и откритите лигавици. То се проявява с дразнещо действие и зависи от продължителността на експозицията.

Преносимите по въздуха суспендирани фини прахови частици са или с първичен, или с вторичен произход. Първичните частици се емитират директно или чрез естествени, или чрез антропогенни процеси. Вторичните частици са главно с антропогенен произход и се образуват от SO₂, NO_x и летливи органични съединения (ЛОС). Преобладават главно антропогенните източници. Най-важните от тях са транспортът, горивните източници (промишлени и битови), използващи основно дърва и въглища, праха от неорганизираните емисии в промишлеността, товаренето/разтоварването на насипни материали, предизвикваните от човека горски пожари и негоривните източници като строителство. Емисиите на прахови частици от сухопътния транспорт се причиняват от директните емисии от отработените газове на автомобилите, износването от гуми и спирачки и повторното суспендиране на праха на пътя.

Битовото изгаряне на въглища, богати на сяра и сурова дървесина е типичен голям източник на замърсяване през зимните месеци. Друг източник са горските и селскостопански пожари (изгаряне на стърнища). Откритите полета пък са причина за емисии на разнасяна от вятъра прах от почвата. Най-важните източници от селскостопанските дейности са резултат от реакцията на амоняка със сярна и азотна киселини (продукти от изгарянето на изкопаеми горива). Получаващите се амониев сулфат и нитратни аерозоли могат да образуват един от важните компоненти в атмосферното замърсяване с ФПЧ10.

Основните природни източници на преносимите по въздуха частици в Европа са морските капки и повторната суспензия на почвата чрез вятъра. Важни природни източници освен това могат да бъдат също и прах от Сахара и емисии от вулкани.

Фоново ниво и концентрации: Средногодишните концентрации на ФПЧ10 варират от 10 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (отдалечени райони) до $>100 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (градски промишлени райони).

ФПЧ не е единична субстанция, а е вид смес на замърсители с различни химични свойства и вариращи физични свойства като големина и повърхност, което оказва голямо влияние върху разпределението и отлагането в респираторния тракт. По оценки на различни проучвания има значителна зависимост между високите концентрации на ФПЧ и смъртността, постъпванията в болница с респираторни заболявания и човеко-дните с употреба на bronchodilator.

Серен диоксид - SO_2

Основни източници на серен диоксид са горивните процеси в промишлеността, бита и транспорта. Серният диоксид постъпва в организма чрез респираторната система. При високи концентрации абсорбцията му достига до 90 % в горните дихателни пътища и по-малко, в по-ниските отдели на дихателната система. При кратковременна експозиция на серен диоксид се засяга преди всичко дихателната система. Отбелязва се голямо разнообразие на индивидуална чувствителност на населението към серен диоксид, но особено чувствителни са лица, болни от бронхиална астма.

През есенно-зимния период стойностите на този показател са по-високи в сравнение с тези, регистрирани през пролетно-летния период. През 2019 година всички регистрирани стойности са далеч под нормативно определената средночасова норма за опазване на човешкото здраве – $350 \mu\text{g}/\text{m}^3$ и няма регистрирани превишения на СЧН за опазване на човешкото здраве.

Азотен диоксид - NO_2

Източници на азотен диоксид в атмосферата се явяват основно горивните процеси в промишлеността, бита и автотранспорта – първични източници и като резултат от химични процеси, протичащи в атмосферата – вторични източници. Азотният диоксид навлиза в човешкия организъм чрез дишането. По-голяма част от азотния диоксид се абсорбира в организма, а значителна част от него може да се задържи дълго време в белия дроб. Продължително въздействие на концентрации над ПДК може да причини структурни промени в белия дроб. Вредното въздействие на този замърсител се отразява предимно върху дихателните функции.

Регистрираните стойности на азотен диоксид през 2019 г. са под нормативно определената средногодишна норма за опазване на човешкото здраве.

Серният диоксид и азотните оксиди са основни компоненти на "киселинните дъждове".

Оценка на качеството на атмосферния въздух:

Община Велинград е един от Регламентираните райони за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух в региона, контролиран от РИОСВ - Пазарджик, която има разработена и приета с Решение на общинския съвет Програма за оценка и управление качеството на атмосферния въздух за намаляване на емисиите и достигане на установените норми за ФПЧ10 по чл. 27 от Закона за чистотата на атмосферния въздух. Основните мерки за подобряване на КАВ са определени в План за действие, неразделна част от общинската програма.

Наблюдение и контрол върху състоянието на атмосферния въздух на територията на област Пазарджик се осъществява от една автоматична измервателна станция (АИС) в горски екосистеми – с. Юндола, община Велинград и от пункт с ръчно пробовземане и последващ анализ в гр. Пазарджик.

Извършената моделна оценка на територията на община Велинград показва ограничено влияние на индустриалните източници по показател ФПЧ10. За регион Пазарджик разпределението на имисиите от промишлеността е незначително – под 1%. В голяма степен това се дължи на добрите параметри на изпускащите устройства, както и на засиления контрол от страна на РИОСВ-Пазарджик. Не на последно място, влияние върху КАВ за Агломерация Пазарджик оказват климатичните и топографски условия. Неблагоприятните метеорологични условия рефлектират силно върху ниско емитиращите източници – транспорт (с целогодишно действие) и битово отопление (със сезонно действие). За останалите основни замърсители на атмосферния въздух в област Пазарджик серен диоксид, азотен диоксид, въглероден оксид и озон се наблюдава трайна тенденция към регистриране на стойности под СДН.

Във Велинградската котловина преобладава движение на въздушните маси в посока север-североизток и юг-югозапад. При тихо време, след залязване на слънцето започва формирането на устойчива въздушна маса вследствие изстиването на земната повърхност и образуване на инверсионен слой /на 100 – 150 m височина/. Емисираните замърсители се задържат и натрупват под задържащия въздушен слой, като тяхното съдържание се увеличава неколkokратно. Замърсеният въздух, много често се усеща от хората движещи се по улиците на града.

През студеното полугодие съдържанието на аерозоли е около допустимите граници, а през пролетно-летния период е под нормите.

По данни от годишният доклад на РИОСВ Пазарджик за 2019 г. няма данни за критични замърсявания на въздуха в общината. Липсват данни и за фоновото замърсяване по компоненти.

Източници на замърсяване:

- Битово отопление с твърди горива

Очевиден е превесът на употребата на дърва за региона. При изгарянето на дърва във въздуха се отделят нетоксичен прах, сажди и летливи вещества. Съдържанието на пепел в дървата варира от 0.5 до 0.3 %. Когато са сухи, дървата съдържат около 85 % летливи вещества. Ако не се осигури пълно изгаряне в горивната камера, възможно е с димните газове да се емитират сажди. Средните емисии на твърди частици от битовите горивни инсталации при използване на твърдо гориво са 100 г. на кг изгоряно гориво.

- Автотранспорт

Градоустройствените решения на транспортната схема създават предпоставки за неравномерно натоварване в част от жилищните квартали на гр. Велинград. При работа на автомобилните двигатели се отделят: въглеродни и азотни окиси, въглеводороди, оловни аерозоли, алдехиди и сажди. Запрашаване на въздуха се наблюдава през летния сезон и почивните дни, когато курортния град е най-посещаем. Обхватът на замърсителите се локализира по най-натоварените шосета и улици – предимно бул. „Съединение” и изходните пътища за Сърница и Юндола. Техническото състояние на транспортните средства са предпоставка за влошаване на атмосферната обстановка. Емисиите на прахови частици от сухопътния транспорт се причиняват от директните емисии от отработените газове на автомобилите, износването от гуми и спирачки и повторното суспендиране на прахта по пътя.

- **Промишлени производства**

Зърсяванията предизвикани от тези промишлени източници са незначителни и локализирани в рамките на предприятията. От 15 години РИОСВ – Пазарджик не извършва пробовземания за емисионен анализ от комините на ПКЦ.

За 2019 г. е контролирано: „Тория-08” ЕООД, гр. Велинград – инсталация за производство на пелети. Мониторингът е осъществен съвместно с РЛ-Стара Загора към ИАОС. Не са наблюдавани превишавания на нормите по изседваните показатели.

Дървопреработвателните предприятия са другите производствени източници на замърсяване на атмосферния въздух предимно по показател нетоксичен прах. Замърсяването има локален характер, в границите на работните площадки и не оказва влияние върху качеството на въздуха в района.

- **Големи горивни инсталации**

По данни на РИОСВ Пазарджик, през 2019 г. на територията на цялата област, в т.ч. община Велинград няма действащи големи горивни инсталации.

- **Други източници на атмосферни замърсители**

Предизвиканите от човека горски пожари, изгарянето на стърнищата и неконтролираното изгаряне на битовите отпадъци са причина за емисии на разнасяна от вятъра прах от почвата, CO, SO₂, NO и др. Разпространението на замърсителите е в зависимост и от съответната метеорологична обстановка.

Извод:

- По отношение на действащите Програми за подобряване качеството на атмосферния въздух, анализите и наблюденията от последните години сочат за основни фактори, оказващи влияние върху нивата на ФПЧ10 битовото отопление, транспорта и неподдържаната пътна и прилежаща инфраструктура, което води до т.н. вторично разпрашаване. Масовото използване на твърди горива в битовия сектор води до завишаване нивата на ФПЧ10, основно през зимните месеци. От особено значение за нивата на прахови частици е регулирането на транспортния поток и оптимизирането на автомобилния трафик, поддържането на пътната и прилежаща инфраструктура в добро състояние. Рехабилитацията на компрометирани пътни участъци, подмяната на тротоарни настилки, измиването и качественото почистване на пътните платна са част от полезните мерки за справяне с проблема. През отоплителния сезон, основен източник на замърсяване

с прахови частици на локално ниво е изгарянето на твърди и течни горива в бита. Най-неблагоприятни за атмосферния въздух са зимните и пролетни месеци, свързани със сравнително ниска интензивност на слънчевата радиация (средно 90 часа месечно). Попаднала върху земната повърхност през този сезон, тя обуславя отрицателен турбулентен топлинен поток и води до образуване на температурни инверсии. Максимумът на мъглите и облачността през зимата намаляват възможността за разсейване на атмосферните замърсители.

- Газоснабдителната мрежа в град Велинград оказва положителен резултат по отношение на подобряването на качеството на атмосферния въздух и то в район с активна туристическа дейност.

V.1.9. БИОЛОГИЧНО РАЗНООБРАЗИЕ

Биологичното разнообразие е неразделна част от националното богатство и опазването му е приоритет и задължение на държавните и общинските органи и гражданите. Със Закона за биологичното разнообразие (ЗБР) са обявени защитените за територията на Република България растителни и животински видове.

Фигура № 16 Флористично райониране на България

1 – Черноморско крайбрежие; 2- североизточна България; 3. Дунавска равнина; 4. Предбалкан; 5. Стара планина; 6. Софийски район; 7. Знеполски район; 8. Витошки район; 9. Западни гранични планини; 10. Струмска долина; 11. Беласица; 12. Славянка; 13. Долината на р. Места; 14. Пирин; 15. Рила; 16. Средна гора; 17. Родопи, 18. Тракийска низина, Тунджанска хълмиста област.

РАСТИТЕЛЕН СВЯТ

Растителността в Родопите (район 17), поради голямото разнообразие в надморската височина и близостта на средиземноморската област, е богата и разнообразна. В планината се срещат над 2000 вида растения, от които 80 вида и подвиди са български ендемити, а 16 са локални родопски ендемити. Характерни ендемични видове в родопски крем, родопска самогриска, родопска песъчарка, родопска люцерна юрушки лопен и др. Поради различията в надморската височина са формирани четири растителни пояса, особено добре развити и открояващи се в Западните Родопи:

Дъбовият пояс обхваща местата с надморска височина до 1300 м. В него преобладават дърветата от обикновен горун, примесени с ясен и други растителни видове. Вторични са формациите на леската и обикновената хвойна.

Буковият пояс обхваща местата с надморска височина от 900 до 1500 м, разположени предимно в северните склонове и в районите на Гюмюрджински снежник и Мъгленик. На места в буковия пояс се срещат ела, бреза и трепетлика.

Иглолистният горски пояс обхваща земите от 1500 до 1900 м надморска височина. Той е доминиращ в Западните Родопи. От иглолистните дървесни видове най-широко е разпространен белият бор, следван от смърч, черен бор, ела.

Субалпийският пояс е развит на „петна“ в Западните Родопи в места с надморска височина от 1900 до 2100 м. В него преобладават храстите – сибирска хвойна, боровинка, връшняк, и треви – обикновена полевица, картъл, червена власатка и др.

На територията на община Велинград се наблюдава голямо разнообразие на растителността, основни причини за което са разнообразието на височинните пояси, всеки от които е със специфичен набор от растителни видове. Основно значение за формирането на богатото растително разнообразие имат климатичните условия, сложният релеф, почвите, дейността на човека и др. фактори. В най-ниските части, в котловините и край реките (надморска височина до 500 м), преобладават смесените дъбови гори (бяла върба, крехка върба, черна елша, черна тополя, бяла тополя и др.).

На сухите каменисти и припечни склонове в ксеротермния дъбов пояс преобладават: церът, зимният дъб, мъждряна, келявият габър, благуният, драката и др. Значителна роля в състава на растителността в тези пояси играят тревните съобщества. Между тях най-широко разпространени са червената властика, орловата папрат, карталът, обикновената полевица и др. На една част от тях се отглеждат селскостопански култури (главно картофи).

В иглолистния пояс (надм. в 1 300 - 1 500 м) и по-рядко до 2 000 м, преобладават иглолистните гори - смърч, бял бор, ела, лиственица и малък брой изкуствено залесени със зелена дугласка.

В субалпийският пояс (надм.в. 1 900 - 2 186 м), в растителната покривка се срещат: черна боровинка, червена боровинка, връшняк, зелена елша и др. В този пояс значително участие имат тревните формации - алпийският лапад, карталът, мечата ливадна трева и чернеещата властика.

Горският фонд заема 83,8 % от територията на общината, като за управлението му отговарят ДГС „Алабак“, УОГС „Г. Ст. Аврамов“, ДЛС „Чепино“. Растителността в района на общината е ценен източник на дървесина, фураж, хранителни продукти, лечебни растения и др.

Различните растителни съобщества имат климатична, вододайна, водоохранна и почвозащитна средообразуваща, санитарно-хигиенна и др. роли.

Горската растителност представлява естествен филтър за пречистване на замърсения въздух. Растителността е основен фактор при формирането на природната среда и поддържането на екологическото равновесие в нея. Във високите части на Западните

ЖИВОТИНСКИ СВЯТ

Животинският свят на Родопите е формиран от представители на средноевропейските и на средиземноморските животински видове. Той е най-богат и разнообразен в сравнение

с другите български планини. Това се дължи на по-голямата територия, разнообразието на релефа и растителната покривка, както и на по-големите различия между Западни и Източни Родопи.

Средиземноморските животински видове са по-широко разпространени в Източните Родопи, ниските части на Западните Родопи и в долините на реките, дълбоко врязали се в планината. По тях от Горнотракийската низина са навлезли представители предимно на влечугите. В Родопите се срещат пепелянка, змия пясъчница, балкански гекон, вдлъбнаточелен смок, змиеок гушер и др. Представители на средиземноморската фауна са също тракийският кеклик, червенопръстата лястовица, различни видове насекоми и др. Родопи преобладават евросибирските фаунистични видове.

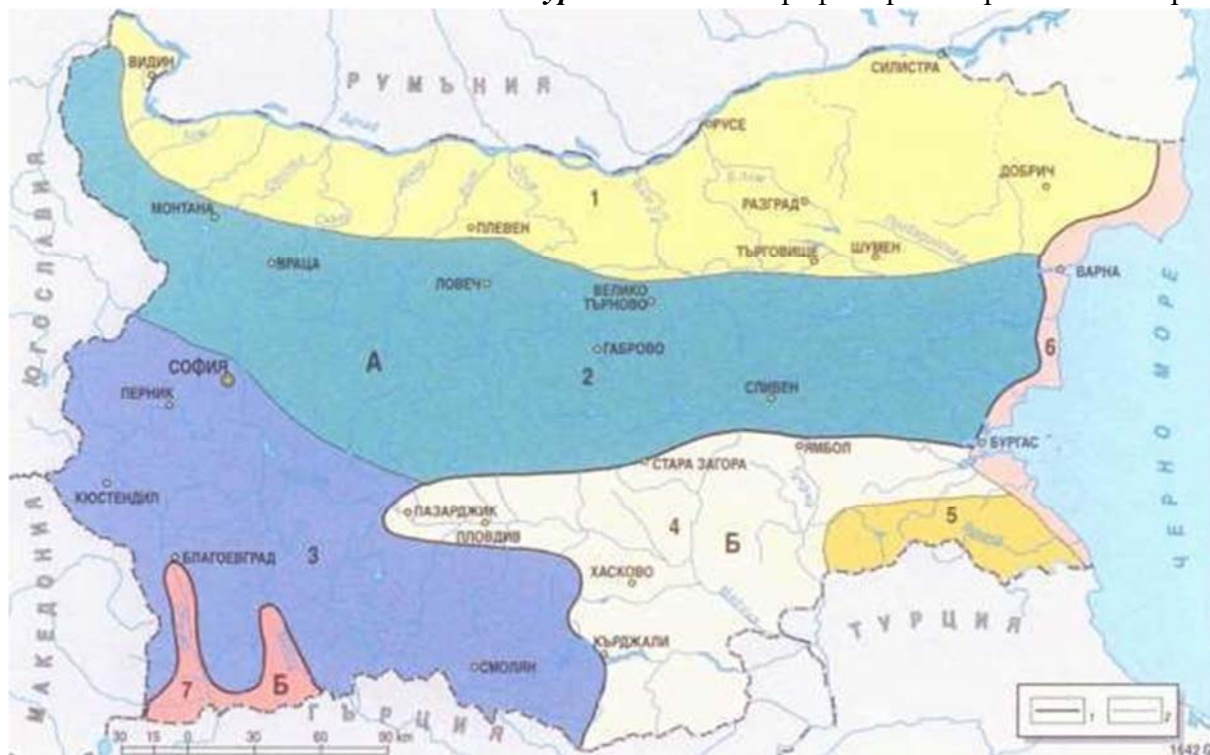
От бозайниците характерни са сърна, благороден елен, дива свиня, дива котка, мечка, дива коза, лисица и по-рядко вълк. Птичийт свят е представен от сойка, кълвач, дрозд и др. В реките се води пъстърва.

Животинският свят се отличава с голяма пестрота, като безспорно най-голям интерес представляват птиците - лещарка, калугерица, кукувица, козодой, щъркеловите, нощните и дневните грабливи птици.

В планинските райони се срещат: вълк, лисица, таралеж, къртица, невестулка, пор, заек, мечка, глигани, дива коза, дива котка, сърна, елен, скален орел, сокол, ястреб, глухар, скална яребица и др.

Горите в общината предлагат благоприятна среда за туризъм, лов, събиране на диви плодове, билки и гъби. Реките са относително чисти, дават добри условия за риболов и са предпочитано място за организиране на летни излети сред природата.

Фигура № 17 Зоогеографско райониране на България

Източник: Груев и Кузманов 1994

1 – граница между евросибирската (А) и (Б) територия; 2- граница между зоогеографските райони 1. Дунавски район; 2. Старопланински район; 3. Рило-Пирински район; 4. Тракийски район; 5. Странджански район; 6. Черноморски район; 7. Струмско-Местенски район.

БЕЗГРЪБНАЧНИ

Безгръбначни животински видове

Голямо значение са ручеен рак (*Austropotamobius torrentium*), бисерна мида (*Unio crassus*), обикновен паракалоптенус (*Paracaloptenus caloptenoides*), еуфидриас (*Euphydryas aurinia*), обикновен сечко (*Cerambyx cerdo*), бърмбар рогач (*Lucanus cervus*), буков сечко (*Morimus funereus*), осмодерма (*Osmoderma eremita*), алпийска розалия (*Rosalia alpina*).

Риби

С най-голямо значение за опазване е маришката мряна (*Barbus plebeus*).

Земноводни и влечуги

Важни за опазване са жълтокоремна бумка (*Bombina variegata*), обикновена блатна костенурка (*Emys orbicularis*), шипобедрена костенурка (*Testudo graeca*), шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*), голям гребенест тритон (*Triturus karelinii*).

Бозайници

От бозайниците с важен природозначим статут са кафява мечка (*Ursus arctos*), европейски вълк (*Canis lupus*), видра (*Lutra lutra*).

На територията на защитената зона се срещат 12 вида прилепи – широкоух прилеп (*Barbastella barbastellus*), дългокрил прилеп (*Miniopterus schreibersi*), дългоух нощник (*Myotis bechsteini*), остроух нощник (*Myotis blythii*), дългопръст нощник (*Myotis caraccinii*), трицветен нощник (*Myotis emarginatus*), голям нощник (*Myotis myotis*), средиземноморски подковонос (*Rhinolophus blasii*), южен подковонос (*Rhinolophus euryale*), голям подковонос (*Rhinolophus ferrumequinum*), малък подковонос (*Rhinolophus hipposideros*), подковонос на Мехели (*Rhinolophus mehelyi*).

ЗЕМНОВОДНИ И ВЛЕЧУГИ

От установените 26 вида земноводни и влечуги, 20 вида са защитени от закона за биологично разнообразие, всички видове са включени в Бернската конвенция, 20 вида са защитени по Директива 92/43 на ЕЕС и 2 вида са под защита на Конвенцията по международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна. Важни за опазване са жълтокоремна бумка (*Bombina variegata*), обикновена блатна костенурка (*Emys orbicularis*), шипобедрена костенурка (*Testudo graeca*), шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*), голям гребенест тритон (*Triturus karelinii*).

ПТИЦИ

Животинският свят се отличава с голяма пестрота, като безспорно най-голям интерес представляват птиците - лещарка, калугерица, кукувица, козодой, щъркеловите, нощните и дневните грабливи птици.

В планинските райони се срещат: вълк, лисица, таралеж, къртица, невестулка, пор, заек, мечка, глигани, дива коза, дива котка, сърна, елен, скален орел, сокол, ястреб, глухар, скална яребица и др.

Във Велинградската община са проучени 133 вида защитени животни, от които 101 вида са птици.

Поради този факт някои територии от общината са включени в системата Натура 2000 по две директиви - за местообитанията и за птиците. Като цяло състоянието на дивеча тук е сравнително стабилно.

БОЗАЙНИЦИ

От бозайниците: благороден елен, елен лопатар, сърна, таралеж, малък подковонос, див заек, лалугер

Често срещани бозайници на територията на община Велинград са средноевропейски видове, характерни за широколистния пояс – сърна (*Capreolus capreolus*), благороден елен (*Cervus elaphus*) и евразийска дива свиня (*Sus scrofa*). От хищниците на територията на община Велинград най-разпространен вид е чакала (*Canis aureus*), но също се срещат лисица (*Vulpes vulpes*), невестулка (*Mustela nivalis*), язовец (*Meles meles*), черен пор (*Mustela putorius*) и др. Водните басейни и бреговете им се обитават от видрата (*Lutra lutra*), голямата водна земеровка (*Neomys fodiens*) и малката водна земеровка (*Neomys anomalus*).

От дребните бозайници, които са най-многочислени компонент на местната фауна се срещат следните видове (без прилепи (*Chiroptera*)):

Насекомоядни (*Insectivora*) европейска къртица (*Talpa europaea*) източноевропейски (белогръд) таралеж (*Erinaceus concolor*) белокоремна белозъбка (*Crocidura leucodon*) малка белозъбка (*Crocidura suaveolens*) обикновена кафявозъбка (*Sorex araneus*) малка кафявозъбка (*Sorex minutus*)

Зайцевидни (*Lagomorpha*) див заек (*Lepus europaeus*)

Гризачи (*Rodentia*) жълтогърла горска мишка (*Apodemus flavicollis*) обикновена горска мишка (*Apodemus sylvaticus*) обикновена катерица (*Sciurus vulgaris*) горски сънливек (*Dryomys nitedula*) обикновена полевка (*Microtus arvalis*) европейски лалугер (*Spermophilus citellus*) полска мишка (*Apodemus agrarius*) домашна мишка (*Mus musculus*) сив плъх (*Rattus norvegicus*) черен плъх (*Rattus rattus*)

Хищници (*Carnivora*) язовец (*Meles meles*) черен пор (*Mustela putorius*) невестулка (*Mustela nivalis*) дива европейска котка (*Felis sylvestris*) белка (*Martes foina*)

На територията на общината се намират част от най-забележителните прилепни пещери в България. Непещерните видове прилепи могат да бъдат наблюдавани в постройки, скални струпвания и др.

ВИДОВЕ, ОБЕКТ НА ЛОВЕН ТУРИЗЪМ

Района се характеризира с разнообразие от дивеч, което е предпоставка за развитие на ловния туризъм. Срещат се основно: бозайници - сърна, дива свиня, чакал, лисица, язовец, пор, заек; птици - ястреб, сокол, яребица, пъдпъдък, горски бекас, гургулица, гълъб, сови (защитен вид) и др.

Ловната площ на Общината включва всички земи, гори и водни площи, които са обитавани от дивеч или в които има условия за съществуването му, извън населените места. Горските площи представляват типични едро дивечови местообитания на сърна и дива свиня. В незалесените площи има добри условия за развитието на дребен дивеч. Стопанисването на дивеча и неговото рационално ползване по линия на организирания

ловен туризъм съставляват основната ловностопанска дейност на ДЛС "Чепино". Дивечовото разнообразие, изградените ловностопански съоръжения, обученения ловен персонал и забележителния ландшафт са „магията“, която привлича ловните туристи от чужбина.

По-важните представители на фауната, които обитават постоянно или временно територията на Община Велинград и имат пряко или косвено значение за ловния туризъм са представени в следващите редове.

КЛАС БОЗАЙНИЦИ

РАЗРЕД ЧИФТОКОПИТНИ

Сърна (*Capreolus capreolus*) – разпространена повсеместно.

Сърната е широко разпространена и обичаен ловен обект. Само мъжките екземпляри (наречени сръндаци) притежават рога - къси и изправени. През зимата мъжките губят рогата си, но напролет за новия размножителен сезон израстват отново. Когато започват да израстват, новите рога са покрити със слой от тънка като кадифе кожа, който постепенно изчезва, при загуба на кожното кръвообращение. Сръндаците могат да ускорят процеса, търкайки рогата си в дървета, за да са твърди за дуелите през размножителния период. Сръндаците са единствените от сем. Еленови, чиито рога растат и през зимата. Тялото е червеникаво, а лицевите части са сиви. Окраската на тялото варира през различните сезони — златисто-червеникаво през лятото, но през зимния период потъмнява до кафяво и дори черно с по-светли коремни части и бяла задница. Сърната е активна предимно по здрач. Когато местообитанията и са тихи, необезпокоявани от хора, се храни и през деня. Много бързо и грациозно животно. Живее по високи места или планини, но понякога се осмелява да навлезе в пасища и редки гори. В горските комплекси основна храна през зимата е буковият жълъд, когото срънните изравят от опадалите листа и под снега, характерно ровейки с предните си крака.

Дива свиня (*Sus scrofa* L.) или Евразийската дива свиня е разпространена повсеместно. Родоначалник е на домашната свиня.

Понятието дива свиня освен като видово наименование се употребява и за женските индивиди, докато мъжките се наричат глигани. Дивата свиня е едър бозайник. Теглото им варира в много широки граници. Окраската е сиво-черна през зимата и сиво-кафява или сивочерна през лятото. През зимата тялото се покрива с дълга и груба четина. Под нея има вълнеста козина, която осигурява изолация на тялото. Дивата свиня е силно адаптивен вид, задържа се в зрелите дъбови и букови гори, особено в годините на изобилие на жълъд. Всеядно животно, яде почти всичко от растителен и животински произход, до което може да се добере – надземни и подземни части на растения, семена и плодове, жълъди, гризачи, птици и др. Дивата свиня е стадно животно, нейни неприятели са вълците, чакалите и скитащите кучета. Тя е основен ловен вид в целия си ареал. България притежава световния рекорд на трофей от дива свиня – 158,20 точки.

Дивата свиня е популярен ловен обект. Освен месото се използват мазнината и кожата.

РАЗРЕД ХИШНИЦИ

Чакал (*Canis*) – разпространен с незначителна гъстота.

Чакалът е значително по-дребен от вълка. Теглото обикновено е около 12-15 кг. Мъжките са малко по-едри от женските. Окраската му прилича на тази на вълка, като тялото и краката в долната му част са по-ръждиви, както и гърдите и шията.

Чакалът не обича обширните и склопени гори. Придържа се към гъстите участъци в горските местообитания с неголяма площ - млади иглолистни култури, сечищни участъци в близост до населени места и др. Среща се още в гъстата растителност по бреговете на реки и някои други водоеми, заселва се и в обработваеми земи, в дерета. Чакалът е агресивен хищник. Ловува организирано на групи като вълка и улавя с лекота приплодите на чифтокопитния дивеч. Не се притеснява от близост с човека. Нощем се доближава до населените места.

Разрешен е целогодишно за отстрел с цел регулиране на запасите му. Следите, които оставя са характерни със срастването на двата предни пръста и в дирята са подредени в права линия като при вълка.

Лисица (*Vulpes vulpes*) – разпространена повсеместно с малка гъстота.

Лисицата наричана още и „червена лисица” е най-често срещаният вид лисици. Тя има най-широк ареал от всички сухоземни хищници. Възрастната лисица има тегло 4,1-5,4 кг. Дължината на тялото е 80-110 см. През есента и зимата козината ѝ пораста още повече, за да я предпазва от студ. Тази козина пада през пролетта и до края на лятото лисичата козина е къса. Обитават различни биотопи — от прерии и полупустини до гори, степ и лесостепи. Лисиците са всеядни. Хранят се с гризачи, насекоми, плодове, червеи, мърша, яйца, мишки и други малки животни.

Язовец (*Meles meles*) наричан още борсук – разпространен повсеместно с незначителна гъстота. Язовецът е нощно животно. Има набито яйцевидно тяло. Муцуната му е удължена и остра. Краката са къси, с пет пръста, всеки от които с дълги остри нокти. Дължината на тялото му достига до 80-90 см. Живее в дупки, които сам копае с мощните си нокти и силни предни крайници. Храната му е разнообразна, предимно с растителен произход. Не е активен през зимата, когато спи неистински зимен сън в леговището си. Естествени неприятели на язовеца са вълкът, чакалът и скитащите кучета.

Черен пор (*Mustela putorius*) – среща се рядко, защитен вид. Сравнително дребен хищник. Няма полов диморфизъм по отношение на окраската. Теглото им е около 1 кг. Избягва обширните гори, обитава откритите площи, скалните участъци, обикновено в съседство до населени места и водни потоци. Живее в дупки, скални цепнатини, хралупи, изоставени постройките.

Порът е агресивен хищник. Активен е през нощта. Плува добре, катери се отлично по дърветата и бяга бързо. Основната му храна са гризачите, но не яде всичко, което може да улови. Има много естествени неприятели - вълк, чакал, лисица, дива котка, бухал и др.

Дива котка (*Felis silvestris*) – разпространена в горските комплекси с незначителна гъстота. Средно голям бозайник с дължина около 60-80 см и опашка 30-35 см. Теглото ѝ достига до 7 кг. Окраската е сива с множество тъмни препаски. По окраска прилича на домашна котка, като се отличава с по-дебелата и рунтава опашка. Дивата котка е предимно горски обитател, който се среща във всички видове гори. Често се придържа към населени места, където намира по-лесно храна. В хранителния ѝ спектър най-силно са застъпени гризачите и птиците. Тя е силен хищник и лесно може да се справи с птици и бозайници до големина на сърна. Естествени неприятели на котката са вълкът и чакалът.

РАЗРЕД ЗАЙЧЕ ПОДОБНИ

Сив заек (*Lepus europaeus*) – обитава повсеместно, като в горите е с незначителна гъстота. У нас заекът е малко познат с правилното му название – сив заек. Наричаме го див заек, полски заек или най-често само заек. Заекът е от групата на дребните бозайници. Общата му окраска е тъмносива, като през лятото е по-жълтеникава. Ушите на върха са черни, а опашката отдолу е снежнобяла. У нас той е повсеместно разпространен. Заекът е нощно животно, през деня почива в малка трапчинка, която сам изкопава на място, осигуряващо му добра видимост. Храната му е разнообразна – сочни части на растения, млади леторасли и пъпки, плодове и семена на селскостопански култури. Заекът има много естествени неприятели – всички хищни бозайници и птици. Загубите са значителни (вкл. и от браконieri), поради което запасите му през последните десетилетия намаляват силно. Ловът му е разрешен от 1 октомври до 31 декември.

РАЗРЕД ГРИЗАЧИ

Обикновена катерица – обитава горския комплекс. Дължината на тялото е средно 25-30 см, а опашката 15-20 см. Тялото ѝ рядко надхвърля 400 гр. Опашката ѝ е много изменчива - през зимата е почти черна, а през лятото е ръждивокафява. Тя е типичен представител на горските местообитания. Благодарение на силните си крайници и здравите нокти се катери отлично по стволите на дърветата. Много е отскоклива и ползва дългата си опашка за направление на скока. Често слиза на земята при придвижване между групите дървета. В неголямата територия, която обитава, изгражда гнезда - едно постоянно и няколко временни. Прави ги от сухи клони и вършина, а отвътре ги застила с мъх и меки треви. Презимува благодарение на натрупаните хранителни запаси. Храната на катеричката е изключително разнообразна. Предпочита семената на различни дървесни видове, лешници, пъпки, млади леторасли, гъби, яйца на птици и др.

Катерицата е ловен обект и има много неприятели - грабливите птици и особено големият ястреб, златката и белката, а на земята всички хищни бозайници, които могат да я уловят и я надвият.

Ловът ѝ е разрешен от 1 ноември до 31 декември.

КЛАС ПТИЦИ

РАЗРЕД КОКОШОПОДОБВИ:

Полска яребица (*Perdix perdix*) – обитава обширните обработваеми земеделски земи, като има по-голяма гъстота по границата на гората с поземления фонд.

Яребицата е оцветена в маскировъчни ръждиви и кафеникави цветове, мъжкия има тъмно петно на гърдите. Летят сравнително бързо и добре, като успяват да се вдигнат под 70 градуса наклон за да избегнат препятствие, но като повечето полски птици не могат да маневрират добре и рязко да изменят посоката си на полет, което ги прави уязвими ако наоколо има дървета или други прегради. Обитава открити местности, често засети със земеделски култури и люцерна. Храни се със зърнени култури и различни растения, насекоми и включително колорадски бръмбар. Води уседнал начин на живот. Неприятелите на яребицата са повечето видове средно големи грабливи птици, повечето видове хищни бозайници и влечуги, като ястреби, соколи, бухали, сови, порове, лисици, вълци, диви котки, змии и др.

Яребицата е традиционен ловен обект в България, но като цяло числеността ѝ сериозно намалява навсякъде и в много страни е обявена за защитен вид.

Пъдпъдък (*Coturnix coturnix*) – обитава района по време на гнездене.

Най-дребната кокошо подобна птица у нас. Теглото му е средно 100-120 гр, дължината на тялото 20-22 см, а размахът на крилете до 35 см. Оперението му отгоре е кафяво, с множество охрени щрихи и тъмни петна. Отдолу тялото му е едноцветно жълтеникаво. Мъжките птици имат на подбранието и гърлото тъмно триъгълно петно. Отличава се по своето масивно и късо тяло. Краката му са къси и не се подават зад опашката. Пъдпъдъкът е наземна птица, рядко се повдига в полет. В повечето случаи се притиска към земята докато опасността премине. Мъжките и женските живеят самостоятелно. През летните месеци, при продължителни засушавания, мигрира в райони с по-голяма надморска височина. Той е единствен прелетен вид от срещаните у нас кокошоподобни птици. Пъдпъдъците долитат у нас в края на април и началото на май. Храната му е разнообразна. Яде семена и треви, улавя безгръбначни животни на земята (бръмбари, скакалци, паяци, червей и др.). През есента основна храна са семената на културните и плевелни растения.

РАЗРЕД ЩЪРКЕЛОПОДОБНИ

Горският бекас (*Scolopax rusticola*) - среща се по време на прелетите - ранна пролет и късна есен (октомври - ноември). Отделни екземпляри рядко остават да мътят и да зимуват у нас.

През гнездовия период горският бекас предпочита влажните, запустели гори, обрасли с подраст и храстова растителност, папрати, с паднали дървета, изпъстрени с открити пространства и полянки. Избягва горещите и сухи местообитания. Птицата се храни край извори и потоци във влажни и блатисти места. В извънгнездовия период обича да странства в разнообразни местообитания - гори, храсталаци, овощни градини, край реки, мочурища, блатата и езера. Предпочита биотоми с рохкава почва. По време на прелетите числеността им е по-голяма. Храни се с насекоми и други дребни безгръбначни. Употребява по-рядко и растителна храна, най-вече през пролетно-летния период и то ягодовите плодове. Активен е при здрач.

Горският бекас е ценен ловен вид. В Европа според ловните таксации числеността на популацията достига 3,7 млн. птици. Видът е включен в Червената книга на България с категорията „Рядък вид”, но при определени благоприятни години числеността му позволява отстрелът на квотен принцип.

РАЗРЕД ГЪЛЪБОВИ

Гургулица (*Streptopelia turtur*) – обитава ниските части на територията по време на гнездене. Прелетен вид е. Типичните ѝ местообитания през размножителния период са широколистни гори, овощни градини, паркове, залесителни пояси, крайречни насаждения, единични дървета сред полето, малки горички сред обработваемите площи. Предпочита периферията на горите, в съседство с открити площи и вода. Избягва големите непрекъснати горски комплекси. Не гнезди в населени места. През есента формира големи ята, които обитават гори в близост до слънчогледови ниви и стърнища, където птиците се хранят интензивно, подготвяйки се за есенния прелет. Гургулицата има слабо изразен възрастов диморфизъм. Тя гнезди по дървета и храсти на височина 1,5-2 м, рядко повече. В някои случаи използват стари гнезда на пойни птици – например

поен дрозд (*Turdus philomelos*), червеногърба сврачка (*Lanius colurio*). У нас гнезди два пъти годишно. От яйцата на гугутката се отличават трудно, главно по по-малките си размери.

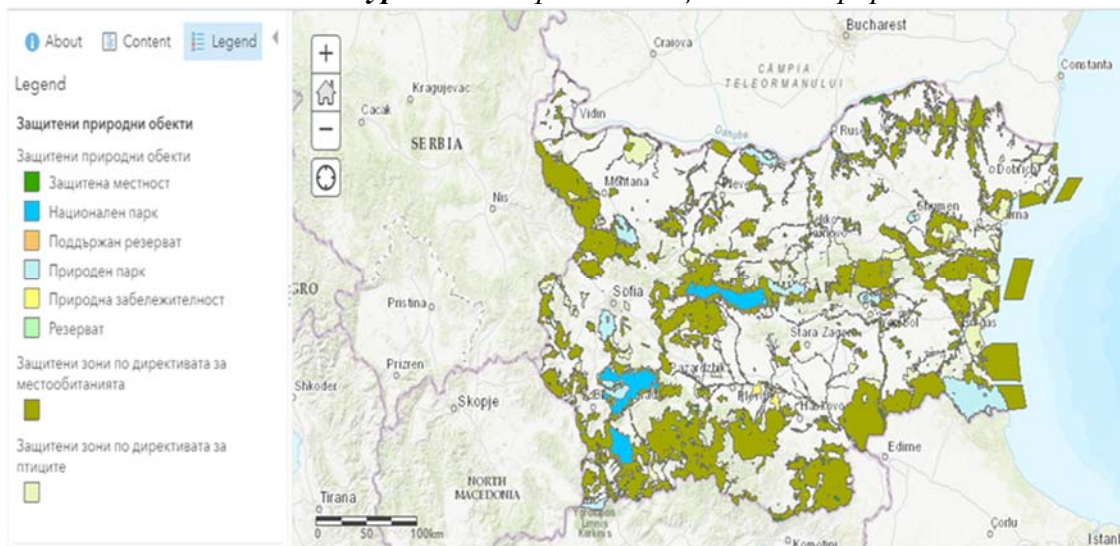
Гугутка (*Streptopelia decaocto*) – обитава териториите около населените места. Тя е малка птица със сиво оперение, като гърбът е по-тъмен. На крилата има синьосиви петна. Върховете на опашните пера са бели. Под тила минава тънка дъга от черни пера. Краката са къси и червени. Очите и човката са черни. Няма полов диморфизъм. Може да лети със скорост до поне 60 км/ч. Дължина: 31-34 см, тегло: 170-240 г, размах на крилете: 48-56 см. Гнезди и зимува по паркове, градини и селскостопански дворове. Предимно растителнояден вид. През зимата може да се образуват големи ята там, където има хранителни запаси от зърно, например по силози и дворове. Храни се и с насекоми.

V.1.10. ЗАЩИТЕНИ ТЕРИТОРИИ

Защитени територии в България е понятие, обхващащо всички паркове, резервати, забележителности и защитени местности. Съобразявайки се с разпоредбите на чл. 4 от Закона за защитените територии, защитените територии са предназначени за опазване на биологичното разнообразие в екосистемите и на естествените процеси, протичащи в тях, както и на характерни или забележителни обекти на неживата природа и пейзажи. Категориите защитени категории биват: резерват, национален парк, природна забележителност, поддържан резерват, природен парк и защитена местност.

В момента териториите попадащи под закрилата на Закона за защитените територии представляват около 5% от цялата територия на Република България. В защитените територии влизат над 7% от територията на горските площи. С изграждането на националната мрежа от защитени зони се гарантира до голяма степен опазването на изключителното природно наследство на България.

Фигура № 18 Карта на защитените природни обекти в България

Защитените територии по смисъла на Закона за защитени територии, попадащи в границите на община Велинград са посочени в раздел V 1.13 Природни условия и ресурси.

Във Велинградската община са проучени 133 вида защитени животни, от които 101 вида са птици.

Поради този факт някои територии от общината са включени в системата Натура 2000 по две директиви - за местообитанията и за птиците. Като цяло състоянието на дивеча тук е сравнително стабилно.

V.1.11. ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ

Особеното географско положение на нашата страна като южна граница на средноевропейската флора, северна на средиземноморската и западна за източноазиатската определя действително богатото разнообразие на българската флора (3 567 вида) и в частност на лечебните растения. Повечето лечебни растения в България се отнасят към биологичния тип на многогодишните тревисти растения - 49 %. Едногодишните видове са 19%, храстите - 15%, а дърветата - 11%. Най-малочислен е типът на двугодишните видове - 6%. Размножаването е основно чрез семена или спори, но при голяма част от многогодишните видове е застъпено вегетативното размножаване. Най-голям процент от видовете български лечебни растения се срещат в поясите на широколистните, смесени и иглолистни гори - 92%. Не малка част са плевелни и рудерални видове, развиващи се в планините и низините до 1500 м.н.в. Около 40 вида се култивират, като от тях по - голямата част са елементи на озеленяването и вторично се използват и за получаване на дроги. 14 вида се използват пряко по предназначение. Най-широко място в създадените плантации в страната имат диланка, медицинска ружа, маточина, лавандула, мента, градински чай, а по-рядко невен, лайка, жълт мак, мускатен конски босилек и др.

Редица местни растителни видове в България имат икономическо значение не само от гледна точка на вътрешното потребление, но и за износ. Сред тях са повече от 250 български лечебни растения, признати за икономически значими. България изнася годишно около 15,5 хиляди тона лечебни растения, като търсенето се засилва. За отбелязване е, че около 85 % от тях са представители на дивата флора, а около 15 % са представени и се отглеждат като хранителни, технически и декоративни растения.

В морфологично отношение използваните дроги се разпределят приблизително по следния начин:

- корени – 25 вида;
- коренища – 6;
- грудки – 1;
- листа – 32;
- стръкове – 73;
- цветове и съцветия – 24;
- плодове – 13;
- кори – 7;
- семена – 2.

Лечебните растения съдържат голямо количество биологично активни вещества, на които се дължи тяхното лечебно действие. Съдържанието на лечебните вещества се обуславя от специфичните почвени и климатични дадености. Лечебните растения са способни да влияят в различни посоки върху жизнените процеси, протичащи в организма

на животните и човека. Основните от тях са алкалоиди (около 900 открити до сега вида), гликозиди, сапонини, витамини, ензими, етерични масла, фитонциди, мазнини, фосфатиди, восъци, въглехидрати, дъбилни вещества, белтъчини, растителни хормони, неорганични вещества.

Чрез Закона за лечебните растения, обн. ДВ. бр. 29 от 7.04.2000 г., посл. изм. ДВ. бр. 28 от 5.04.2011 г., се регламентира управлението на дейностите по опазване и устойчиво ползване на лечебните растения, включително събирането и изкупуването на получаваните от тях билки и събирането и използването на генетичен материал от диви и култивирани лечебни растения. Таксите от тези дейности постъпват в Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда (ПУДООС) и в бюджета на Общината, на чиято територия се събират лечебните растения. Таксите се изразходват за опазване и устойчиво използване на растенията.

Особено се засили интересът към лечебните растения в последните години в резултат на което се увеличава както броят на видовете билки, които се събират, така и тяхното количество. Това може да доведе до намаляване или унищожаване на редица билкови находища. С цел да се ограничи безотговорното събиране на лечебни растения е въведено райониране на билкосъбирането, за да се даде възможност за съхраняване и възстановяване на естествените находища.

Ползването на лечебни растения от обекти общинска собственост е съгласувано с изискванията на Закона за лечебните растения. Опазването и поддържането им подлежи на регулярен контрол. Сериозна заплаха за биоразнообразието на общината представляват сезонните и умишлените пожари, неконтролираното събиране на ядливи гъби и билки, браконьерството и незаконното изсичане на горите за огрев. Внимание изисква нарастващият проблем с разпространението на инвазивни видове. От голямо значение за опазване на биологичното богатство на община Велинград е повишаването на информираността и общественото съзнание на населението.

V.1.11.1. ОПИСАНИЕ НА МЕСТОПОЛОЖЕНИЕТО НА ЕСТЕСТВЕНИТЕ НАХОДИЩА НА ЛЕЧЕБНИТЕ РАСТЕНИЯ, УСЛОВИЯТА В МЕСТООБИТАНИЯТА, КОЛИЧЕСТВОТО И СЪСТОЯНИЕТО НА РЕСУРСИТЕ

Около 750 растения от българската флора се ползват като лечебни растения.

Отделни видове диворастящи лечебни растения се поставят под специален режим на опазване и ползване, когато биологичното разнообразие или ресурсите им проявяват трайна тенденция към намаляване. Във Велинградска област това са: медицинска ружа, пирински чай, червен кантарион, делянка, лудо биле, иглика, тинтява и др. Дейностите по опазване и устойчиво ползване на лечебните растения, включително събирането и изкупуването на получаваните от тях билки са регламентирани в Закона за лечебните растения. Закона третира около 700 вида лечебни растения, срещащи се на територията на страната. 26 от тях са забранени за събиране от естествените им находища сред които волски език, лечебна ружа, изтравниче, делянка, бодлив залист, бял оман и др. Забраните не включват събирането им за лични нужди.

Ползването на лечебните растения и опазването на техните ресурси включва:

- събирането на билки от диворастящи и култивирани лечебни растения;
- придобиването на билки за първична обработка или преработка;

- събирането на генетичен материал от диворастящи лечебни растения за култивиране, за опазване при условия извън естествената среда на лечебните растения или за възстановяване на други места в природата.

Ползването на лечебните растения, представляващо стопанска дейност, се извършва въз основа на позволение за ползване, издадено по реда на Закона за лечебните растения. Позволение не се изисква при събиране на билки за лични нужди от земи, гори и водни обекти - общинска собственост.

Позволение не се изисква когато лечебните растения са култивирани от собственици или ползватели на земи, гори или водни обекти, освен когато са култивирани от общината.

Позволение за ползване на лечебните растения от земи общинска собственост се издава от:

- директора на държавното лесничество - за горите - общинска собственост и след заплащане на такса в общината;
- кмета на общината, когато ползването е от:
 - земеделски земи от поземления фонд и включените в строителните граници на населените места - общинска собственост, след заплащане на такса в общината;
 - от териториите и акваториите в строителните граници на населените места - общинска собственост, независимо от предназначението им, след заплащане на такса в общината;

Таксите за ползване на лечебни растения от земи, гори, води и водни обекти - общинска собственост, се определят от съответните общински съвети в размер не по-голям от размера на таксите за ползване на лечебни растения от земи държавен фонд. Таксите постъпват в бюджета на общината и се изразходват за:

- плановите документи;
- дейности по поддържането и възстановяването на лечебни растения и техните находища;
- научни изследвания и наблюдение на лечебните растения;
- изграждане и поддържане на специализираните карта, регистър и информационна система за лечебните растения;
- култивиране и преработка на лечебните растения;
- обучение, издаване на образователни материали, провеждане на конференции по лечебни растения;
- други дейности, свързани с управлението и контрола.

Позволението за ползване се издава на физическо лице, което събира билки за продажба или за първична обработка или генетичен материал от лечебни растения, и определя:

- вида на ползването;
- разрешеното количество билки или генетичен материал по видове морфологични части;
- района или конкретното находище;
- начина на ползване;
- задължения на ползвателя.

Засилената експлоатация и търговия с лечебни растения са едни от основните причини, довели до нарушаване на биологичното равновесие и до намаляване на ресурсите от лечебни растения. Налице е чувствително съкращаване или изчезване на популациите от редица видове като медицинска ружа, пирински чай, червен кантарион, диланка, лудо биле, иглика, тинтява. Като най-добър и ефективен начин за опазването на лечебните растения се налага тяхното култивиране и чрез различни програми и фондове се поощрява отглеждането на лечебни растения на общински и пустеещи земи.

Лечебните растения в естествените им находища се опазват от увреждане и унищожаване с цел осигуряване на устойчивото им ползване. Опазването на лечебните растения е система от мерки и дейности, целящи запазването на биологичното разнообразие на лечебните растения и на техните ресурси. То включва поддържането и съхраняването на екосистемите, съдържащи лечебни растения, на естествените им местообитания, както и поддържането и възстановяването на жизнеспособни популации на видовете.

Опазването на лечебните растения е насочено към биологичните им ресурси в естествената им среда, включително към генетичните ресурси, отделните екземпляри растения, популациите на видовете и екосистемите, включващи популацията. Растителният свят на Велинградския район открай време е привличал интереса на многобройни наши и чужди посетители. На територията растат много и различни видове билки, като част от тях се срещат само в България и опазването им е важно не само за нас, а и за световния генетичен фонд. В района има следните защитени природни местности с обща площ 837.5 ха:

“Валявиците” - защитена местност в България. Намира се в землището на село Пашови, област Пазарджик.

Защитената местност е с площ 73,0 ха. Обявена е на 12 август 1986 г. с цел запазване на естествени съобщества от ела и смърч.

В защитената местност се забранява:

- всякакво строителство;
- сечи, освен отгледни и санитарни
- залесяване с неприсъщи за района дървесни видове;
- лагеруване, палене на огън, събиране на растения и животни;
- паша на домашни животни;
- ловуване в периода март – юли

“Рогачица” - защитена местност в България. Намира се в землището на село Юндола, област Пазарджик.

Защитената местност е с площ 126,9 ха. Обявена е на 8 януари 1981 г. с цел опазване на елово-смърчова гора.

В защитената местност се забранява:

- ловуването;
- всякакво строителство, освен ако е предвидено в изготвения план на района;
- провеждането на минно-геоложки и други дейности, с които се нарушава естествения облик на защитената местност;
- в горите да се водят отгледани и санитарни сечи, съгласувани с районната инспекция за опазване на природната среда

“Клептуза” – В защитената местност виреят 285 вида растения, от които 260 лечебни. Основен дървесен вид е черния бор. В местността има над 50 дървесни, храстови и

многогодишни видове – редки, застрашени, балкански ендемити като жешля (*Acer heldreichii*), воден габър (*Ostria carpinifolia*), брекина (*Sorbus torminalis*), ирга (*Amelanchier vulgaris*), целолистен котонеастер (*Cotoneaster vulgaris*), мукина (*Sorbus aria*), змийско мляко (*Chelidonium maius*), смрадлика (*Cotynus coggigia*), шлемов салеп (*Orchis militaris*), петров кръст (*Lilium martagon*), родопска теменуга (*Viola rhodopaea*), поречолистен лопен (*Verbascum roripifolium*), крумово великденче (*Veronica chamaedrys*).

За Опазването на лечебните растения е необходимо да бъдат предприети следните мерки:

- Осъществяване на контрол за недопускане на ползване на лечебни растения по начини и със средства, водещи до увреждане или унищожаване на находищата;
- Запознаване на жителите на общината чрез кметовете на кметства със заповедите на Министъра на околната среда и водите, относно специалния режим на опазване и ползване на лечебните растения през съответната година и осъществяване на контрол по нейното изпълнение;
- Запознаване на ползвателите на лечебни растения с техните задължения и отговорности;
- Предоставяне на собствениците и ползвателите на земеделски земи наличната информация за лечебните растения на територията на общината, за пригодността на земята за отглеждането им, както и информация за задълженията и препоръките относно земеползването, включително използване на екологосъобразни технологии за отглеждане, свързани с лечебните растения в общината;
- Даване на указания, относно начина на ползване на лечебните растения на територията на Община Велинград, както и правилата и изискванията за събиране на билки или генетичен материал от лечебни растения, регламентирани с Наредбата по чл.27 от ЗЛР;
- Определяне на режим за ползване на находищата при наличие на увреждане на същите;
- Предписания към собствениците на земи, гори, води или водни обекти, около които има находища на лечебни растения, недопускане увреждането на естествените находища при използването на пестициди и минерални торове;
- Забраняване ползването на лечебните растения по начини и със средства, които водят до увреждане на находищата им, намаляване на техните ресурси, затруднено възстановяване на популациите им или намаляване на тяхното биологично разнообразие, както и в нарушение на наредбата по чл. 27 от ЗЛР;
- Участие на обществеността по вземането на решения, във връзка с опазването на лечебните растения на територията на общината;
- Съобразяване на издадените позволителни за ползване, съгласно състоянието на ресурсите и плановите документи;
- Контрол върху дейността на лицата, събиращи билки от лечебни растения;
- Провеждане на информационна и разяснителна кампания сред населението, запознаването им с видовете лечебни растения, начина на събиране на билките и нормативната уредба;
- Изследване и картиране на лечебните растения на територията на общината;

- Ежегодно издаване на заповед на Кмета на Общината за забрана брането на ранноцфтящи пролетни цветя от естествените им находища;

На територията на общината се срещат почти всички видове лечебни растения, за които в страната ни е определен специален режим на ползване и опазване, съгласно ежегодната заповед на Министъра на околната среда и водите. От забранените за събиране на територията на цялата страна се срещат: лечебна ружа (*Althaea officinalis*), панчичева пищялка (*Angelica pancicii*), бял пелин (*Artemisia alba*), европейски копитник (*Asarum europaeum*), обикновено изтравниче (*Asplenium trichomanes*), бял оман (*Inula helenium*), всички видове орхидеи (*Orchidaceae*), волски език (*Phyllitis scolopendrium*), бодлив залист (*Ruscus aculeatus*), лечебна диланка (*Valeriana officinalis*), а от тези с ограничителен режим (с допустими количества за ползване) са установени червен божур (*Paeonia peregrina*), зърнастец (*Frangula alnus*), лечебна иглика (*Primula veris*), ароматно еньовче (*Galium odoratum*), лудо биле (*Atropa bella-donna*), лечебен ранилист (*Stachys officinalis*), безстъблена решетка (*Carlina acanthifolia*), лютивя тлъстига (*Sedum acre*), кисел трън (*Berberis vulgaris*), шапичета (*Alchemilla vulgaris* compl.).

Шипка – *Rosa canina* L. Сем. Розоцветни

Шипката е разпространена в разредени гори и храсталаци, по тревисти и каменисти склонове. Тя е висок до 2-3 m храст с разклонени стълба – прави и извити. Те са покрити с множество сърповидно извити, твърди шипове. Цъфти от май до юли. Плодовете са едносеменни орехчета събрани в яркочервен несъщински плод /шипка/, образуват от разрасналото се месесто цветно легло.

Фигура № 19 Шипка и Къпина

Шипката съдържа витамини – С (0,5-2 %), В1, В2, К, Р и захариди, пектини, органични киселини и др. За билко лечение се употребяват плодовете. Действието е антискорбутно, диуретично и кръвоспиращо. Разпространена е из цялата страна до към 1500 м. надморска височина и на територията на цялата община. Находищата са в добро състояние;

Къпина – *Rubus caesius* L сем. Розоцветни

Къпината е храстовидно растение, с бодливи катерливи стъбла и добре развити коренища. Листата са нечифтоперести. Цветовете са бели и са събрани в гроздове. Плодът е сборен с месести костилкови плодчета. Цъфти от май до август.

Листата съдържат танинови вещества, флаволи, витамин С и органични киселини. Корените съдържат дъбилни вещества, инозит и др. Плодовете са богати на различни витамини – каротин, витамин РР, витамин С, витамин В1, витамин В2 и др. Разпространена е из цялата страна до към 1800 м надморска височина и на територията на цялата община. Находищата са в добро състояние;

Бял равнец – *Achillea millefolium* L. Сем. Сложноцветни

Белият равнец се среща край пътища, по тревисти места, ливади, поляни и из храсталаци. Той е многогодишно тревисто растение. На височина стеблото му достига до 50 см. Притежава последователни, двойно или тройно пересто нарязани листа и върхни щитовидни съцветия. Езичестите цветове са бели, а тръбестите – жълти. Цъфти от май до септември.

Белият равнец съдържа етерично масло (0,2 - 0,8%), чиято главна съставка е хамазулен (50%). Съдържа още флавонови глюкозиди, амини, танини, витамини и др. Най-употребяваните части от растението са щитовидните съцветия и цъфтящите стръкове, отрязани на 15 - 20 см от върха. Действието е апетитовъзбуждащо, противовъзпалително, спазмолитично, кръвоспиращо, диуретично и антипиретично.

Фигура № 20 Бял равнец и Жълт равнец

Жълт равнец – *Achillea clypeolata* S. S. Сем. Сложноцветни

Жълтият равнец е разпространен предимно по южни склонове, по каменливи места, върху варовикови скали. Той е многогодишно тревисто растение. Стъблото му достига до 50 см височина. Той притежава пересто нарязани листа. Цветовете са златистожълти,

събрани във връхни, гъсти щитовидни съцветия. Цъфти през периода от май до септември.

Жълтият равнец съдържа етерично масло, флавоноиди и горчиви вещества. За билколечение се употребяват съцветията, изсушени на сухо и сенчесто място. Употребява се при чернодробни и жлъчни заболявания. Действа апетитовъзбуждащо.

Лайкучка (Лайка) – *Matricaria chamomilla* L сем. Сложноцветни

Среща се по поляните и пасищата, покрай пътищата, около дворовете и запустели места. Тя е едногодишно растение със силно разклонено стебло но височина 20-30 см. Цветовете са многобройни събрани в средно едри кошнички, разположени на общо цветно ложе. Цъфти от май до септември.

Съдържа етерично масло, флавоноиди, гликозиди, слюзни вещества, восъци, витамин С и др. Използват се стръкове и цветовете. Има ясно изразени противовъзпалителен и успокояващ ефект, както и пикочогонно въздействие.

Глухарче – *Taraxacum officinale* Web. сем. Сложноцветни

Глухарчето се среща повсеместно в цялата страна, като расте по тревисти и песъчливи терени, покрай оградите в населени места, запустяли терени, като плевел в посевите, както и на над 2500 м надм. вис.

Глухарчето е многогодишно тревисто растение, с дълго и право коренище. Листата му са събрани в розетка, а цветовете му са събрани в кошнички до 3-4 см. в диаметър, разположени на кухо право стъбло до 50 см. високо. Плодовете са снабдени с хвърчилки. Цъфти от март до ноември.

Съдържа тритерпени, каучукови вещества, гликозиди, инулин, каротиноиди, провитамин А и др. Има жлъчогонно действие и подобрява функциите на черния дроб. Намалява холестерола и кръвната захар. Използва се при жлъчно и бъбречно-каменни болести, при анемия, захарна болест (диабет) и др. Расте из ливади и тревисти места край пътища и огради, а също и по не обработени и изоставени места. Разпространено е из цялата страна до към 2000 м надморска височина и на територията на цялата община. Находищата са в добро състояние;

Фигура № 21 Лайка и Глухарче

Синя жлъчка – *Cichorium intibus L* – сем. Сложноцветни

Синята жлъчка се среща повсеместно в страната. Обикновено се среща по пътищата, ливадите и пасищата, сухите терени, синури на поземлените имоти, около стопанските дворове и др. Тя е двугодишно или многогодишно тревисто растение, със стъбло до 120 см., слабо разклонено в горната си част и има месесто коренище. Листата са пересто – нарязани. Цветните кошнички са единични или по 2-3 заедно в пазвите на листата. Цветовете са езически, сини. Цъфти от юни до октомври.

Съдържа инулин, фруктоза, леулоза, дъбилни вещества и др. Усилва сърдечната дейност, действа възбуждащо на нервната система и има пикочогонен ефект.

Фигура № 22 Синя жлъчка (Цикория)

Мента (полска мента) – *Mentha arvensis L* – сем. Устоцветни

Среща се по влажни места, ливади пасища, синури на поземлени имоти, необработени ниви и др. Многогодишно тревисто растение със силно разклонено коренище и дълги стебла до 40 cm. Цветовете са събрани в класовидни съцветия. Цъфти от юли до септември.

Ментата съдържа етерично масло, съдържащо ментон, пиперон рамноза и др. Използва се стъблото и листата. Има болкоуспокояващо, противовъзпалително действие. Употребява се при заболявания на стомаха, нервната и дихателна система.

Мащерка – *Thymus serpyllum diversae L* сем. Устоцветни

Мащерката е разпространена по сухи, припечни и скалисти места, сред храсталаци и горски поляни. Тя има пълзящи или полегнали стълба с изправени цветоносни клонки, високи до 10 - 20 cm. Листата са приседнали или с къси дръжки. Цветовете са розови,

бели или лилави. Плодът се разпада на четири едносеменни орехчета. Цъфтежът е от май до септември.

Подходящи за билколечение са цъфтящите върхни части.

Мащерката съдържа до 5% танини, 1% етерично масло, флавоноиди и олеанолова киселина. Действа противовъзпалително, антисептично, отхрачващо и спазмолитично. Расте по сухи скалисти и припечни места, из храсталаци и пасища, предимно в планините. Разпространена е из цялата страна до към 2000 м надморска височина. Находищата са в добро състояние;

Фигура № 23 Мента и Мащерка

Дребнолистна липа – *Tilia parvifolia Ehrh.* сем. Липови

Дребнолистната липа се среща най-често в състава на смесените широколистни гори. Тя е дърво с височина до 30 m. Притежава закръглена корона и надлъжно напукана сивокафява кора. Листата се състоят от листна дръжка и листна петура със закръглено-сърцевидна форма и слабо асиметрична основа. Цветовете са жълтеникави, събрани по 3 - 16 бр. в съцветие. Берат се и се употребяват цветовете с прицветния лист.

Дребнолистната липа съдържа флавонови гликозиди, слюзни вещества (до 10%), танини, етерично масло (0,02%) с главна съставка сесквитериеновия алкохол фарнезол, фенолни киселини и др. Действието ѝ е противовъзпалително, диуретично и спазмолитично. Расте по сенчести и влажни места в смесени широколистни гори в предпланините и планините. Разпространена е из цялата страна до към 1500 м надморска височина и на територията на цялата община. Находищата са в добро състояние;

Жълт кантарион – *Hypericum perforatum L.* Сем. Звънкови

Жълтият кантарион се среща сред храсталаци, сечища, сухи тревисти места и край пътищата. Той е многогодишно растение със силно разклонено в горната си част стъбло.

Достига височина от 30 до 80 cm. Листата са дълги и имат елипсовидна форма. Цветовете са събрани на върха на стъблото в жълти съцветия. За нуждите на билколечението се употребяват цъфтящите съцветия.

Жълтият кантарион съдържа флавоноиди (до 18%), гликозиди, кумарини, танини и др. Употребата му има противовъзпалително, кръвоспиращо, противоязвено и тонизиращо действие. Расте по сухи, тревисти и храсталачни места, в разредени гори и сечища. Разпространен е в цялата страна до към 2000 м надморска височина и на територията на цялата община. Нямаме данни за състоянието на находищата.

Също така в запустели и изоставени тревни участъци, терени около нерегламентирани сметища, изоставени торови площадки, полски пътища, както и в самите селищни системи около дворовете се срещат широколистен жиловляк (*Plantago major*), теснолист жиловляк (*Plantago lanceolata*), коприва (*Urtica dioica*), трясък (*Cynodon dactylon*), лепка (*Galium aparine*), бязак (*Sambucus ebulus*) и черен бяз (*Sambucus nigra*).

В сервитута на междуселищните пътища се срещат единични екземпляри от орех (*Juglans regia*), трънка (*Prunus spinosa*), глог (*Crataegus monogiana Jacq*) и кисел трън (*Berberis vulgaris*).

В самите селски дворове се срещат различни плодни дървета, чийто плодове, листа или други техни части се използват в народната медицина, като слива (*Prunus domestica L*), Джанка (*Prunus divaricata Led*), череша (*Prunus avium L*), вишня (*Prunus cerasus L*), праскова (*Prunus persica Sieb*), кайсия (*Prunus armeniaca L*) и др., както и редица култивирани тревисти растения като: градинска чубрица (*Satureja hortensis*), босилек (*Ocimum basilicum L*), обикновен копър (*Anethum graveolens L*) и др.

В следващата таблица са посочени най-често срещаните на територията на Община Велинград лечебни растения, тяхната срещаемост, приложение, ареал на разпространение, както и мерките за тяхното опазване.

V.1.11.2. АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТИТЕ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ЕКОСИСТЕМИТЕ, ВКЛЮЧВАЩИ ЛЕЧЕБНИ РАСТЕНИЯ, ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА УСТОЙЧИВОТО ИМ ПОЛЗВАНЕ И ОПАЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ

Във връзка със Заповед № РД-203/02.03.2020 г. (ДВ, бр. 21/13.03.2020 г.) на министъра на околната среда и водите за определяне на допустимите за събиране количества билки (кг сухо тегло) от естествените находища извън територията на националните паркове през 2020 г.

Определени са допустими за събиране количества от 11 билки (кг сухо тегло) от естествените находища извън територията на трите национални парка. Някои от тях са лечебна иглика, червен божур, бял пелин, лазаркиня, лудо биле, лютивя тлъстига, кисел трън, лечебен ранилист.

Междуведомствената комисия разпредели максимално допустимите количества за събиране на лечебни растения от естествени находища на СД „Шарков и сие” с организирани билкозаготвителни пунктове в Пазарджик и с. Драгор. Отпуснатите квоти са поименни и без право на преотстъпване.

Министърът на околната среда и водите, на основание чл. 10, ал. 1, 2 и 3 от Закона за лечебните растения, разписа заповедта за 2018 г. за определяне на допустимите за събиране количества билки (кг сухо тегло) от естествените находища, извън територията на Националните паркове. За някои видове лечебни растения се забранява събирането на билки от естествените им находища на територията на цялата страна. Специалният

режим на опазване и ползване се прилага за видове, чиито ресурси проявяват трайна тенденция за намаляване и съществува заплаха за естественото им разпространение в природата.

Със заповедта се забранява събирането на 24 вида лечебни растения от естествените им находища в цялата страна, сред които лечебна диланка (валериана), бодлив залист, мечо грозде, бял риган, бял оман, момина сълза, лечебна ружа и др. И през тази година мурсалския чай, наричан още пирински, е забранен за бране дори за лични нужди на територията на цялата страна. Определени са допустими за събиране количества билки от 11 вида лечебни растения от естествени находища, извън територията на Националните паркове – лечебна иглика, червен божур, лазаркиня, лудо биле, лютивата тлъстига, кисел трън, лечебен ранилист, шапиче и др.

Изкупуването и/или първичната обработка на билки се извършва в билкозаготвителни пунктове. Съхраняването на изсушени билки се извършва в складове за билки. Първичната обработка на билките включва тяхното изсушаване, оситняване, обезпрашаване, обеззаразяване и балиране. Минималната първична обработка в билкозаготвителния пункт е изсушаване на билките.

Изискванията, на които трябва да отговарят билкозаготвителните пунктове и складовете за билки, се определят с Наредба № 5 от 19 юли 2004 г. на Министъра на здравеопазването и на Министъра на околната среда и водите, обн. ДВ. бр. 85 от 28.09.2004 г. С тази наредба се регламентират условията и редът, при които се организира и осъществява дейността по изкупуване, първична обработка и съхранение на билки.

С Наредбата по чл. 27 от ЗЛР, а именно Наредба № 2 от 20 януари 2004 г., изд. от МОСВ, обн. ДВ. бр. 14 от 20.02.2004 г. се уреждат правилата и изискванията за събиране на билки или генетичен материал от лечебни растения, включително начините, инструментите, хигиенните изисквания при събирането, с оглед природосъобразното и устойчиво ползване на ресурсите.

Препоръки за устойчиво ползване на лечебните растения и опазване на находищата

Основен елемент при планиране на ползването на ресурсите от лечебни растения са обвързвани с размера и състоянието на запасите от конкретните видове по землища. Направена е приблизителна оценка на разпространението, състоянието и нивото на експлоатационните запаси на лечебните растения, които са в ефективен стопански цикъл, с приоритет на видове, поставени под ограничителен режим и видове, които се събират в големи количества през последните години. Известни са рисковете от консервационна и стопанска гледна точка, когато дейността се управлява без наличието на регламент и план за ползване на ресурса.

При събиране на плодове и цветове от дървесни видове не трябва да се допуска рязането и чупенето на клони. Необходимо е да се ограничи до минимум събиране на подземни части (корени, коренища, грудки и луковици) както и на кори, тъй като ефектът на пряко унищожаване е неоспорим и запазването на част от находището и осигуряване на период за възстановяване е задължително.

Много важен кръг от действия е свързан с повишаване на природозащитната култура на местното население и най-вече на събирачи и заготвители. Необходимо е да се разработят и разпространят информационни материали (забранени видове и основни правила за събиране), с цел да се ограничи събирането на редки и застрашени лечебни растения поради незнание или унищожаване на находища поради неправилно бране.

Налице са обективни условия за прилагане на природозащитни стимули за развитие на алтернативни дейности, косвено намаляващи отрицателното влияние върху лечебните ресурси. Това може да се осъществи със създаване на култивирани насаждения от лечебни и етеричномаслени култури, които може да бъдат финансово подпомогнати от европейските фондове.

Устойчиво ползване на лечебните растения в количества, по начини и със средства, които не водят до трайно намаляване на генетичния им или ресурсния потенциал и позволяват дългосрочното задоволяване на нуждите на сегашните и бъдещите поколения, може да се достигне с недопускане събиране на количества над установените в програмата и периодично актуализиране на състоянието на местообитанията.

Опазването на лечебните растения е система от мерки и дейности, целящи запазването на биологичното разнообразие на лечебните растения и на техните ресурси. То включва поддържането и съхраняването на екосистемите, съдържащи лечебни растения, на естествените им местообитания, както и поддържането и възстановяването на жизнеспособни популации на видовете. Опазването на лечебните растения е насочено към биологичните им ресурси в естествената им среда, включително към генетичните ресурси, отделните екземпляри растения, популациите на видовете и екосистемите, включващи популацията.

При изпълнението на предвидените мерки ще се постигне ефективно използване на лечебните растения, опазване на естествените им находища, предотвратяване изчезването на отделни видове и свързани с тях компоненти на околната среда, както и ще бъдат задоволени потребностите от лечебни растения на населението.

При правилното прилагане на Закона за лечебните растения ще се постигне опазването на:

- Естествените им находища се опазват от увреждане и унищожаване с цел осигуряване на устойчивото им ползване като част от естествения растителен генетичен фон със сегашна или бъдеща ценност;
- Разработването на система от мерки и дейности, целящи запазването на биологичното разнообразие на лечебните растения и на техните ресурси;
- Екосистемите, съдържащи лечебни растения, на естествените им местообитания, както и поддържането и възстановяването на жизнеспособни популации на видовете;
- Изменението на популациите им, при което се влошават биологичните им показатели или се затруднява естественото им възстановяване;
- Опазването на лечебните растения е насочено към биологичните им ресурси в естествената им среда, включително към генетичните ресурси, отделните екземпляри, популациите на видовете и екосистемите, включващи популациите.

V.1.11.3. ПРИОРИТЕТНИ МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ И РАЗНООБРАЗИЕТО НА ЛЕЧЕБНИТЕ РАСТЕНИЯ, ВКЛЮЧИТЕЛНО НА РЕДКИ ИЛИ ЗАСТРАШЕНИ ОТ ИЗЧЕЗВАНЕ ВИДОВЕ

В българското законодателство чрез Закона за лечебните растения (ЗЛР) се регламентира ползването на растения, които служат за лечебни и профилактични цели, за производство на лекарства, за хранителни, козметични и технически дейности. Контролът е свързан с проверки на билкозаготвителите, от една страна, и на държавните

институции от друга – ДГС, ДЛС и Общини, които са пряко отговорни за ползването на естествените находища на лечебни растения.

Лечебните растения в естествените им находища се опазват от увреждане с цел осигуряване на устойчивото им ползване.

Под разпоредбите на Закона за лечебните растения попадат 743 вида, които са изброени в неговото приложение.

За защитени на територията на цялата страна са обявени 591 растителни видове, посочени в Приложение № 3 на Закона за биологичното разнообразие, за които се забраняват брането, събирането, отрязването, изкореняването или други начини на унищожаване на екземплярите в техните естествени области на разпространение, притежаване, изнасяне зад граница и т.н. Забраните са валидни за всички жизнени стадии от развитието на растенията.

За растенията под режим на опазване и регулирано ползване, включени в Приложение № 4 на ЗБР, ползването се регламентира чрез режими за опазване, които се въвеждат с периодични Заповеди на Министъра на околната среда и водите.

Собствениците на гори, земи и водни площи, в които има находища на лечебни растения, са длъжни да прилагат мерките за опазването им, предвидени в съответните планове, програми и проекти. Забранява се ползването на лечебни растения по начини и средства, които водят до увреждане на находищата им, намаляване на техните ресурси, затруднено възстановяване на популациите им или намаляване на тяхното биологично разнообразие. Всяка година със Заповед на министъра на околната среда и водите до 10 февруари се определя специалния режим, който обхваща:

- Забрана за събиране на билки за определен период от естествени находища на видовете от територията на цялата страна, отделни райони или единични находища;
- Определяне на годишно допустима за събиране количество билки по райони или находища;
- Разработване и прилагане на мерки за възстановяване на популациите и техните местообитания.

За диворастящите защитени лечебни растения се забранява:

- сеченето, брането, късането, изкореняването и хербаризирането независимо от тяхното състояние и фаза на развитие;
- унищожаването и увреждането на находищата им;
- притежаването им, пренасянето, търговията и изнасянето зад граница в свежо или изсушено състояние на цели растения или на части от тях;
- събирането на семена, луковици, коренища и други части.

За неспазване изискванията на Закона за лечебните растения се съставя акта за установяване на административни нарушения – основно за ползване на лечебни растения без издадени от съответната институция позволителни за ползване и не представяне на изисквания в началото на всяка година отчет за изкупените, обработените и реализираните и наличните количества билки за предходната календарна година.

В закона за лечебните растения, под понятието „билки за лични нужди” се подразбира количеството билки в свежо състояние събрани от едно лице в рамките на един ден, както следва:

- корени, коренища, луковици или грудки – до 1 kg;
- стръкове – до 2 kg;
- листа – до 1 kg;
- кори – до 0,5 kg;
- цветове – до 0,5 kg;
- семена – до 0,1 kg;
- плодове – до 10 kg;
- пъпки – до 0,5 kg;
- талус – до 1 kg.

В настоящата Програма се цели да се постигне ефективно им използване, тяхното опазване и изчезването на отделни видове, както и цялостното опазване на техните естествени находища, с цел задоволяване потребностите на населението от лечебни растения.

За изпълнение целите на Програмата ще бъдат предприети следните мерки:

- Осъществяване на контрол за недопускане на ползване на лечебни растения по начин и средства, водещи до увреждане или унищожаване на естествените находища;
- Запознаване на жителите на общината чрез кметовете на кметства със Заповедите на министъра на околната среда и водите, относно специалния режим на опазване и ползване на лечебните растения през съответната година и осъществяване на контрол по нейното изпълнение;
- Издаване на Заповед от кмета на община Велинград, с която се регламентира реда и начина за ползване на лечебните растения, както и необходими ограничения при ползване;
- Въвеждане на тарифи за събиране и оползотворяване на лечебните растения за стопански цели от терени общинска собственост;
- Запознаване на ползвателите на лечебни растения с техните задължения и отговорности;
- Предоставяне на собствениците и ползвателите на земеделски земи наличната информация за лечебните растения на територията на общината, както и задълженията и препоръките за тяхното използване;
- Даване на указания, относно начинът на ползване на лечебните растения на територията на община Велинград, както и правилата и изискванията за събиране на билки или генетичен материал от лечебни растения, регламентирани с Наредбата по чл. 27 от ЗЛР;
- Определяне на режима за ползване на находищата при наличие на увреждане на същите;
- Участие на обществеността по вземането на решения, във връзка опазването на лечебните растения на територията на общината;
- Недопускане паленето на стърнища на територията на общината и предотвратяване на горски пожари.

Цялата информация предоставена ни от община Велинград, свързана с местоположението на находищата на лечебните растения, количеството и състоянието на техните ресурси на територията на общината е включена в настоящата програма.

V.1.12. ТУРИСТИЧЕСКА ДЕЙНОСТ

„Велинград – благословен и вечен“

Регионът Чепинско, в който е разположена община Велинград играе съществен принос към сътворяване на историята на страната.

В Европа и света все по-популярен става здравният туризъм в съчетание с балнеолечение и климатолечение. Основния туристически продукт е лечебния туризъм.

Балнеохотелите и рехабилитационните центрове във Велинград са със съвременно и специализирано SPA оборудване. Предлагат се широк пакет от медицински услуги. Успешно са утвърдени традиционната методика и най-новите постижения на авангардната медицина, съчетаващи лечение с минерална вода, физиотерапия, инхалационно лечение, климатолечение и рационално хранене. SPA хотел “центровете” предлагат интересни и разнообразни програми за релакс и красота. Балнеотерапевтични програми за намаляване на телесното тегло, антистресови програми за релаксация и възстановяване, процедури за медицинска козметика, серия процедура за здраве и красота.

Велинградския туристически комплекс разполага със значителни ресурси за балнеотуризм :

- огромни хидро – минерални ресурси
- богато разнообразие от минерални води
- големи лечебни възможности на минералната вода
- наличие на съвременна и модерна лечебно – диагностично – възстановителна база.

Ежегодни събития

Велинградски празници на културата;

Парад дефиле на духови оркестри и мажоретни състави, Велинград;

Танцови фестивали "Пролетно хоро" и „Хоро при извора“, Велинград;

Фестивал на стари градски песни, Велинград

„Заедно пеem и играем“, Велинград;

Базар на занаятите, Велинград

Музикален фестивал „Дъга над Клептула“, Велинград;

Фестивал на музикалния филм „Н. Гяуров“, Велинград;

Празници по Гергьовден – кв. Чепино;

Бабинден – възстановка на обичая;

Кърчибук – с. Драгиново;

Гаганица;

Програма Великден – ателиета, изложби и базари за традиционни писани яйца.

Достъпност:

От гледна точка на пряка достъпност с автомобилен и железопътен транспорт общината има добре изградена транспортна мрежа за достъп на туристи. Общинският център отстои на 47 км от гр. Пазарджик, 80 км от гр. Пловдив, 130 км от гр. София и

180 км. от границата с Република Гърция. Има добри транспортни връзки с еврокоридори №4 и №8. През общината преминава трасето на железопътна линия Септември – Добринище.

От друга страна, като достъпност за чуждестранни туристи важен критерий е близостта с аерогарите в София /130 км/ и Пловдив /80 км/.

Не на последно място е достъпността, породена от вторичния пазар туристи, пътуващи от Южна България за ски-курорта Банско.

Интересни факти:

- В местността Маркови скали над Клептуза се намира единствената пресечка на меридиан и паралел в България - с географски координати 24 градуса източна дължина и 42 градуса северна ширина.
- Теснопътна железопътна линия Септември – Добринище или линия № 16 от Националната железопътна мрежа на България е единична, неелектрифицирана и единствената действаща теснопътна железопътна линия в България, с междурелсие 760 mm, известно още като Босненски тип междурелсие. Свързва Добринище с железопътната линия София – Пловдив – Бургас.

V.1.13. ПРИРОДНИ УСЛОВИЯ И РЕСУРСИ

На територията на община Велинград се намират 14 защитени местности (таблица 21), обявени с цел опазване на местообитания, съобщества, характерен ландшафт.

Таблица № 20 Защитени местности на територията на община Велинград

№	Име на Защитена местност	Площ (ха)	Година на обявяване	Кратка характеристика
1	Арап чал	220,8	Обявена със заповед № 196/19.03.1981 г. на КОПС	Опазване на местообитания на глухар (<i>Tetrao urogallus</i>) и лещарка (<i>Tetrastes bonasia</i>)
2	Бялата скала	86,6	Обявена със заповед № 2194/12.12.1968 г. на МГТП като историческо място и прекатегоризирана в защитена местност със заповед № РД-412/03.04.2003 г. на МОСВ	Опазване на характерен ландшафт (гора)
3	Валявиците	73,0	Обявена със заповед № 760/12.08.1986 г. на КОПС при МС	Естествени съобщества от ела (<i>Abies</i>) и смърч (<i>Picea</i>). Вековни смърчови дървета
4	Калпазанов гроб	16,2	Обявена със заповед № 2194/12.12.1968 г. на МГТП като историческо място и прекатегоризирана в защитена местност със заповед №.РД-413 от 03.04.2003 г. на МОСВ	Опазване на характерен ландшафт
5	Клептуза	412,0	Обявена със заповед № 407/09.02.1966 г. на МГТП	Гора – ползвана за отдих. Живописен пейзаж
6	Меандри на р. Рибна	24.5 х	Обявена със заповед № РД-420/14.11.1995 г. на МОС	Опазване на естествения ландшафт и уникалните местообитания в местността Кара тепе

7	Милеви скали	115,1	Обявена със заповед № 913/08.04.1972 г. на МГОПС за историческо място и прекатегоризирана в защитена местност със заповед № РД-404 от 03.04.2003 г. на МОСВ	Опазване на характерен ландшафт
8	Порт Артур	15,3	Обявена със заповед № 3813/28.12.1974 г. на МГОПС за историческо място и прекатегоризирана в защитена местност със заповед № РД-378/03.04.2003 г. на МОСВ	Опазване на характерен ландшафт
9	Рогачица	126,9	Обявена със заповед №.21/08.01.1981 г. на КОПС при МС	Опазване на стара елдово – смърчова гора
10	Суха лъка	5,8	Обявена със заповед №.3813/12.12.1974 г. на МГОПС като историческо място и прекатегоризирана в защитена местност със заповед №РД-377/03.04.2003 г. на МОСВ	Опазване на характерен ландшафт
11	Суха лъка (Клетва бивак)	3,2	Обявена със заповед № .РД-1187/19.04.1976 г. на МГОПС и прекатегоризирана в защитена местност със заповед № РД-385на 03.04.2003 г. на МОСВ	Опазване на характерен ландшафт със седем вековни смърчови дървета с диаметър над 1 м и височина над 35 м.
12	Филибилийска поляна	1,2	Обявена със заповед № 16/8.01.1981 г. на КОПС при МС и прекатегоризирана в защитена местност със заповед № РД-408/03.04.2003 г. на МОСВ	Опазване на находище на рядък вид планински божур (Trolius europeus)
13	Хайдушки кладенец	10,2	Обявена със заповед №. 22/08.01.1981 г. на КОПС при МС като историческо място и прекатегоризирана в защитена местност със заповед № РД-380/03.04.2003 г. на МОСВ	Опазване на характерен ландшафт
14	Чибуците	4,8	Обявена със заповед №.25/09.01.1989 г. на КОПС при МС	Опазване на единственото у нас находище на върболистен тъжник (Spiraea salicifolia)

Таблица № 21 Природни забележителности на територията на община Велинград

№	Име на природна забележителност	Площ (ха)	Заповед за обявяване	Кратка характеристика
1.	Жабата	0,2	Обявена със заповед № 448/25.04.1984 г. на КОПС при МС	Опазване на скални образувания
2.	Пашови скали	2,1	Обявена със заповед № 16/08.01.1981 г. на КОПС при МС	Опазване на скален масив
3.	Побит камък	0,2	Обявен със заповед № 295/7.02.1962 г.	Опазване на скално образувание

Таблица № 22 Защитени зони на територията на община Велинград

№	Защитена зона	Категория	Местоположение
1.	Западни Родопи	Категория: 33 по директивата за птиците	гр. Велинград, с. Бозьова, с. Грашево, с. Кръстава
2.	Родопи - Западни	Категория: 33 по директивата за местообитанията	гр. Велинград, с. Бозьова, с. Грашево, с. Кръстава
3.	Яденица	33 по директивата за местообитанията	гр. Велинград, с. Драгиново, с. Света Петка, с. Юндола

Защитена зона „Западни Родопи“ с код BG0002063 е обявена със Заповед № РД- 835 от 17 ноември 2008 г. на министъра на околната среда и водите (ДВ бр.108 от 19.12.2008 г.) и актуализирана със Заповед № РД-890/26 ноември 2013 г. (ДВ бр. 107 от 13 февруари 2013 г.). Предмета и целите на защитената зона са:

Запазване на площта на природните местообитания и местообитанията на видове и техните популации, предмет на опазване в рамките на защитената зона.

Запазване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове, предмет на опазване в рамките на защитената зона, включително и на естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата.

Възстановяване при необходимост на площта и естественото състояние на приоритетни природни местообитания и местообитания на видове, както и на популации на видовете, предмет на опазване в рамките на защитена зона BG0002063 „Западни Родопи“.

Защитената зона се създава с цел опазване и поддържане на местообитанията на описаните по-долу застрашени видове птици съгласно чл. 6, ал.1, т.3 от Закона за биологичното разнообразие, по време на гнездене и миграция за постигане на техния благоприятен природозащитен статус:

- Черен щъркел /Ciconia nigra/;
- Бял щъркел /Ciconia ciconia/;
- Осояд /Pernis apivorus/;
- Малък креслив орел /Aquila pomarina/;
- Лещарка /Bonasa bonasia/
- Бухал /Bubo bubo/ и др.

Защитена зона BG0001030 „Родопи-Западни“

Защитена зона BG0001030 „Родопи-Западни“ за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна е включена в списъка от защитени зони, приет от Министерски съвет с Решение № 661 /2007 г. (ДВ, бр.85 /2007 г.). Зоната е определена по Директивата за хабитатите.

Защитена зона „Яденица“ - Обявена е с решение на [Министерски съвет](#) през [2007](#) г. Защитената зона обхваща площ от 17 016,21 хектара в Западните Родопи. На запад се простира до Юндола и долината на река Яденица, която е орографска граница между Рила и Западни Родопи, на юг достига до Чепинската котловина, на изток – западните склонове на рида Къркария, а на север до билото и части от южните склонове на рида Алабак. През защитената зона протича Чепинска река и част от левите и десните ѝ притоци. На територията ѝ са разположени защитените местности „Арап чал“, „Бялата скала“, „Езерото“, „Калпазанов гроб“, „Коритата“, „Марина“ и „Милеви скали“. Зоната се намира в част от землищата на общините Септември, Белово, Велинград и Ракитово. През територията ѝ преминават републикански път II-84 и теснопътната железопътна линия Септември – Добринище.

Местообитания

В защитена зона „Яденица“ предмет на опазване са природни местообитания на планински сенокосни ливади, силикатни сипеи от планинския до снежния пояс, хазмофитна растителност по силикатни скални склонове, букови гори, дъбово-габъррови гори, ацидофилни гори, субсредиземноморски борови гори с ендемични подвидове черен бор, оро-мизийски ацидофилни тревни съобщества, Мизийски гори от обикновена ела, Рило-Родопски и Старопланински бялборови гори, Балкано-панонски церово-горунови гори, Мизийски букови гори, Мизийски гори от сребролистна липа.

Флора

Част от значимите растителни видове, които се срещат в защитената зона са българска (Цар-Борисова) ела (*Abies borisii-regis*), чернотичинков лук (*Allium melanantherum*), панчичиева пищялка (*Angelica pancicii*), ирисова апатура (*Apatura iris*), мечо грозде (*Arctostaphylos uva-ursi*), рехавоцветна камбанка (*Campanula sparsa*), заостренолистна метличина (*Centaurea cuneifolia*), балкански зановец (*Chamaecytisus absinthioides*), балканска паламида (*Cirsium appendiculatum*), балканска жълтушка (*Colias caucasica*), планински минзухар (*Crocus veluchensis*), зеленоцветен напръстник (*Digitalis viridiflora*), румелийска жълтуга (*Genista rumelica*), родопско омайниче (*Geum rhodopaeum*), румелийска звъника (*Hypericum rumeliacum*), райхенбахова перуника (*Iris reichenbachii*), родопска телчарка (*Polygala rhodopaea*), българско прозорче (*Potentilla regis-borisii*), триниелистна самогриска (*Scabiosa triniifolia*), костова тлъстига (*Sedum kostovii*), стефчова тлъстига (*Sedum stefco*), фривалдскииево плюскавиче (*Silene frivaldskyana*), родопско крайснежно звънче (*Soldanella rhodopaea*), родопско великденче (*Veronica rhodopaea*), родопска теменуга (*Viola rhodopeia*).

Фауна

- Безгръбначни

От безгръбначните животински видове с голямо значение са ручеен рак (*Austropotamobius torrentium*), бисерна мида (*Unio crassus*), обикновен паракалоптенус (*Paracaloptenus caloptenoides*), еуфидриас (*Euphydrias aurinia*), обикновен сечко (*Cerambyx cerdo*), бръмбар рогач (*Lucanus cervus*), буков сечко (*Morimus funereus*), осмодерма (*Osmoderma eremita*), алпийска розалия (*Rosalia alpina*).

- Риб

С най-голямо значение за опазване е маришката мряна (*Barbus plebeus*).

- Земноводни и влечуги

Важни за опазване са жълтокоремна бумка (*Bombina variegata*), обикновена блатна костенурка (*Emys orbicularis*), шипобедрена костенурка (*Testudo graeca*), шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*), голям гребенест тритон (*Triturus karelinii*).

- Бозайници

От бозайниците с важен природозначим статут са кафява мечка (*Ursus arctos*), европейски вълк (*Canis lupus*), видра (*Lutra lutra*).

На територията на защитената зона се срещат 12 вида прилепи – широкоух прилеп (*Barbastella barbastellus*), дългокрил прилеп (*Miniopterus schreibersi*), дългоух нощник (*Myotis bechsteini*), остроух нощник (*Myotis blythii*), дългопръст нощник (*Myotis capaccinii*), трицветен нощник (*Myotis emarginatus*), голям нощник (*Myotis myotis*), средиземноморски подковонос (*Rhinolophus blasii*), южен подковонос (*Rhinolophus euryale*), голям подковонос (*Rhinolophus ferrumequinum*), малък подковонос (*Rhinolophus hipposideros*), подковонос на Мехели (*Rhinolophus mehelyi*).

Вековни дървета

Опазването на вековни или забележителни дървета се осъществява според чл.109, чл.110 и чл.112 от Закона за биологичното разнообразие. На територията на община Велинград са регистрирани следните вековни дървета:

Таблица № 23 Вековни дървета на територията на община Велинград

№	Наименование	Вид	Местоположение
1.	Бук (1823)	обикновен бук (<i>Fagus sylvatica</i>)	гр. Велинград
2.	Бук (1884)	обикновен бук (<i>Fagus sylvatica</i>)	гр. Велинград
3.	Бук (1885)	обикновен бук (<i>Fagus sylvatica</i>)	гр. Велинград
4.	Група от седем смърча (1237)	обикновен смърч (<i>Picea abies</i>)	гр. Велинград
5.	Девет братя (1883)	обикновен смърч (<i>Picea abies</i>)	с. Цветино
6.	Смърч (1881)	обикновен смърч (<i>Picea abies</i>)	с. Цветино
7.	Смърч (1882)	обикновен смърч (<i>Picea abies</i>)	с. Цветино
8.	Смърч (2154)	обикновен смърч (<i>Picea abies</i>)	с. Кръстава
9.	Цер (1825)	цер (<i>Quercus cerris</i>)	гр. Велинград

V.1.14. ГОРСКО СТОПАНСТВО

Един от най-перспективните отрасли на общинската икономика е експлоатацията и опазването на големия горски фонд, разположен върху 664 540 дка земя, съставляваща 83% от общинската територия и 2% от горския фонд на страната. В национален мащаб

горите заемат 34% от територията на страната с обща площ 3 914 000 ха. Иглолистните гори са най-голямото богатство на община Велинград. Те са не само ценна промишлена суровина, добивът и преработката на която осигурява поминък на една голяма част от населението, но и ценен екологически ресурс, който генерира милиони кубически метри кислород и здравословен въздух, съхранява и поддържа водния баланс, създава неповторими условия за развитието на планинския екотуризм. Горите на общината са уникални с разнообразния растителен състав от дървесни, храстови и тревни видове. Тук се намират едни от най-хубавите и добре запазени иглолистни гори в страната. Различната надморска височина, както и специфичните климатични условия, благоприятстват развитието на многообразни популации от билки, диворастващи плодове и гъби. Разумното използване и стопанисване на горското богатство следва да е първостепенна грижа за горските стопанства и жителите на общината. Не е за пренебрегване и дивечовото богатство, за което полагат грижи двете държавни горски стопанства - ДГС „Алабаш“, и ДГС – „Чепино,“. Традиционен поминък на населението в общината е дърводобивът, дървопреработването и мебелното производство. На фона на общата икономическа криза в годините на преход към пазарна икономика след 1990 г. експлоатацията на горите във Велинградския район се превърна в основна алтернатива на рецесията и средство за икономическо и социално оцеляване на региона. Това води до известни нарушения в баланса на горския фонд, както и до завишаване на незаконната сеч. Особено тревожни размери доби браконьерството сред ромското население. Пропуските в системата за охрана на горите и корупцията създават условия за незаконна сеч и до чувствително влошаване на екологичното равновесие. Затова е наложително коренно да се промени подходът към охраната и експлоатацията на зеленото богатство. Нужна е ефективна стратегия за опазване на горите, която да се ориентира към завишаване на контрола, балансиране на лесосечния фонд, снижаване на нарушенията, осигуряване на поминък на ромското население и не на последно място - създаване на по-голяма заетост чрез стимулиране на предприемачите в мебелното производство, които да затворят производствения цикъл - от добива до крайния продукт.

V.1.15. ШУМОВО НАТОВАРВАНЕ НА СРЕДАТА

Шумът е фактор, въздействащ силно върху околната среда и живите организми. Няма област и човешка дейност, при които да не се наблюдава шумово излъчване. Шумът в околната среда, причинен от транспортните, промишлените и ремонтните дейности, е един от главните екологични проблеми в урбанизираните територии.

Шумът е един от основните фактори с неблагоприятно въздействие върху населението в големите градове. Развитието на промишленото производство, интензивното развитие на пътните, товарните и въздушните транспортни средства и масовият градски транспорт, са източници на шум, които предизвикват сериозни смущения върху хората. Изследванията показват, че нивото на шума нараства почти с 1 dB(A) годишно и достига вече нива, които предизвикват не само силни психологически раздразнения, но и физиологически заболявания на слуховия орган, сърцето, сърдечно съдовата, 162 храносмилателната и другите системи на човека, а най-силно се засяга централната нервна система. Вредното влияние на шума зависи от неговите физически характеристики. Най-дразнещи са високите честоти, а най-неприятни усещания предизвикват шумове, чиито ниво и спектър се променят непрекъснато и неравномерно.

Високите шумови натоварвания довеждат, при продължителна работа в среда с шум 85 dB(A), до отслабване на слуха с 15 dB за честоти от 500 до 2000 Hz. Шум с такова ниво е често срещано явление по натоварените градски магистрали, в средно шумни производства, незаглушени големи помещения. Тези нива са по-високи в много заведения, а нива от 90-100 dB(A) са обичайни в дискотеки, на концерти и др. Извършените многобройни във времето експерименти, клинични и други изследвания, показват следното: При сила на шума 45 dB(A), латентното време на зрително-моторната и слухово моторната реакция е еднаква или близка до времето на тези реакции, определени в звуково изолирана камера. При сила на шума 50 dB(A), времето на реакцията се увеличава с 30-50 милисек., а при ниво от 60 dB(A), тези реакции се забавят още повече. Слуховата чувствителност в шумни условия намалява. При нива на шума 40-55 dB(A) състоянието на слуха се нарушава незначително. При нарастване на нивото – с 10 dB(A) за кратко време, чувствителността на ухото се възстановява бързо след прекратяване на въздействието. При шум с нива 58-63 dB(A), се наблюдава намаление на чувствителността за ниските и високите честоти. Възстановяването настъпва след 10-15 минути. Състоянието на сърдечно съдовата система при шум 40-55 dB(A) не се изменя съществено. При 58-63 dB(A) се отчита намаляване систологичното и повишаване на диасистологичното налягане. Нормиране на градския шум 163 За оценка на акустичното натоварване на средата, са разработени критерии – норми за пределно допустимите нива на шум. У нас това Наредба 6 от 26 юни 2006 г. за показателите за шум в околната среда, отчитащи степента на дискомфорт през различните части на денонощието, граничните стойности на показателите за шум в околната среда, методите за оценка на стойностите на показателите за шум и на вредните ефекти от шума върху здравето на населението (обн. ДВ. бр. 58 от 18 Юли 2006 г.). В съответствие с Приложение № 2 към чл. 5 от Наредбата граничните стойности за показателите на шум в околната среда са представени на следващата таблица.

Таблица № 24 Гранични стойности на нивата на шум в помещения на жилищни и обществени сгради

№	Предназначение на помещенията	Еквивалентно ниво на шума, dB(A)		
		ДЕН	ВЕЧЕР	НОЩ
1	Стаи в лечебни заведения и санаториуми, операционни зали	30	30	30
2	Жилищни стаи, спални помещения в детските заведения и общежития, почивни станции, хотелски стаи	35	35	30
3	Лекарски кабинети в лечебни заведения и санаториуми, зали за конференции, зрителни зали на театри и кинозали	40	40	35
4	Класни стаи и аудитории в учебни заведения, заведения за научноизследователска дейност, читални	40	40	40
5	Работни помещения в административни сгради	50	50	50

6	Кафе-сладкарници, столове, фойета на театри и кинозали, клубове, бръснаро-фризьорски и козметични салони, ресторанти	55	55	55
7	Търговски зали на магазини, зали за пътници в гари	60	60	60

V.1.15.1. ИЗТОЧНИЦИ НА ШУМ В ОБЩИНА ВЕЛИНГРАД

Шумът е един от основните фактори с неблагоприятно въздействие върху. Развитието на промишленото производство, интензивното развитие на пътническите, товарните и въздушните транспортни средства и масовият градски транспорт, са източници на шум, които предизвикват сериозни смущения върху хората. Изследванията показват, че нивото на шума нараства почти с 1 dB(A) годишно и достига вече нива, които предизвикват не само силни психологически раздразнения, но и физиологически заболявания на слуховия орган, сърцето, сърдечно съдовата, храносмилателната и другите системи на човека, а най-силно се засяга централната нервна система.

Вредното влияние на шума зависи от неговите физически характеристики. Най-дразнещи са високите честоти, а най-неприятни усещания предизвикват шумове, чиито ниво и спектър се променят непрекъснато и неравномерно. Високите шумови натоварвания довеждат, при продължителна работа в среда с шум 85 dB(A), до отслабване на слуха с 15 dB за честоти от 500 до 2000 Hz. Шум с такова ниво е често срещано явление по натоварените градски магистрали, в средно шумни производства, незаглушени големи помещения. Тези нива са по-високи в много заведения, а нива от 90-100 dB(A) са обичайни в дискотеки, на концерти и др.

Извършените многобройни във времето експерименти, клинични и други изследвания, показват следното:

При сила на шума 45 dB(A), латентното време на зрително-моторната и слуховомоторната реакция е еднаква или близка до времето на тези реакции, определени в звуково изолирана камера.

- При сила на шума 50 dB(A), времето на реакцията се увеличава с 30-50 милисек., а при ниво от 60 dB(A), тези реакции се забавят още повече.
- Слуховата чувствителност в шумни условия намалява. При нива на шума 40-55 dB(A) състоянието на слуха се нарушава незначително.
- При нарастване на нивото – с 10 dB(A) за кратко време, чувствителността на ухото се възстановява бързо след прекратяване на въздействието.
- При шум с нива 58-63 dB(A), се наблюдава намаление на чувствителността за ниските и високите честоти. Възстановяването настъпва след 10-15 минути.
- Състоянието на сърдечно съдовата система при шум 40-55 dB(A) не се изменя съществено. При 58-63 dB(A) се отчита намаляване систологичното и повишаване на диасистологичното налягане.

ИЗТОЧНИЦИ НА ШУМ ОТ ТРАНСПОРТ

Транспортните средства са главни източници на шум. Интензивният автомобилен трафик е основния фактор, който влияе върху акустичната среда в селищните територии. Автотранспортният шум е в пряка зависимост от интензивността на движението, скоростта и структурата на транспортния поток, пропускателната способност на пътните

артерии, възрастта на автомобилния парк, вида и качеството на пътната настилка, ситуационното и нивелетно разположение на пътя и характера на терена встрани от него. Основният шумов фон се създава от автомобилите – леки и товарни, и тези на масовия градски транспорт. През последните години в резултат на масовия внос на автомобили предимно “втора употреба” автомобилният парк е основно подменен. Въпреки че повечето от автомобилите са втора употреба, нивото на излъчвания от тях шум е значително по-ниско от използваните преди това, но същевременно техният брой се увеличава интензивно.

ИЗТОЧНИЦИ НА ШУМ ОТ БИТОВ ХАРАКТЕР

На второ място са локалните източници на шум и шум от битов характер – строителни и ремонтни дейности, товаро-разтоварни работи, сметоизвозване, игри на деца (училища, детски градини, детски площадки) и др.

Следващият по значение фактор, който влияе върху акустичната среда на града, е шума, излъчван от заведенията за обществено хранене, увеселителните заведения, различните сервиси и авторемонтни работилници, разположени в непосредствена близост до жилищни сгради.

ИНДУСТРИАЛЕН ШУМ

Шумът от производствените дейности засега е на трето място. В голямата си част тези дейности са обособени в промишлените зони и/или са извън границите на населеното място. Проблем биха могли да създават малки производствени предприятия, разположени в близост до жилищните сгради, а именно предприятия за алуминиева дограма, дървообработващи предприятия и др.

V.1.15.2. АНАЛИЗ НА ПРИЧИНИТЕ ЗА НИВОТО НА АКУСТИЧНО НАТОВАРВАНЕ НА СРЕДАТА

За оценка на акустичното натоварване на околната среда са използвани най-актуалните годишни данни от мониторинга на шума, които са изготвени за последната изтекла цяла календарна година- 2019 г.

Оценката на шумовото натоварване в урбанизираните територии се извършва съгласно изискванията на „Методика за определяне броя, разположението и разпределението на пунктовете за мониторинг на шума, както и периодичността на измерванията и/или изчисленията на шумовите нива”, утвърдена от МЗ, 2007 г., в съответствие с посочените методи в Наредба М 6 от 2006 г. на МЗ и МОСВ „за показатели за шум в околната среда, отчитащи степента на Дискомфорт през различните части на Денонощието, граничните стойности на показателите за шум в околната среда, методите за оценка на стойностите на показателите за шум и вредните ефекти от шума върху здравето на населението” (обн. ДВ бр. 58/2006 г.

Мониторингът на шумовото натоварване се извършва съгласно изискванията на Наредба № 54 от 13 декември 2010 година и Методика за определяне на броя, разположението и разпределението на пунктовете за мониторинг на шум, както и периодичността на измерванията и/или изчисленията на шумовите нива, утвърдена от министъра на здравеопазването.

Замърсяването от трафик в гр. Велинград са използвани данните за измерване на шум от РЗИ Велинград. Една част от моторните превозни средства, движещи се по тях, са

преминаващи транзитно през територията на общината. В дисперсионния модел такива улици и булеварди се дефинирани като линейни източници на емисии. Данните за трафика са получени след преброяване на преминаващите за 60 мин. МПС по съответните улици няколко пъти в различни часове от деня.

V.1.16. РАДИАЦИОННА ОБСТАНОВКА И ВЛИЯНИЕ ОТ НЕЙОНИЗИРАЩИ ЛЪЧЕНИЯ

РАДИАЦИОНЕН ГАМА - ФОН

Наблюденията за състоянието на радиационния гама-фон в Република България се осъществяват чрез администрираната от ИАОС към МОСВ Национална автоматизирана система за непрекъснат контрол на радиационния гама-фон в реално време, посредством 26 локални мониторингови станции (ЛМС), обхващащи цялата територията на страната. Изграденият в ИАОС център за управление на Националната автоматизирана система за непрекъснат контрол на радиационния гама фон в страната е част от единната Европейска система за информация и обмен на данни.

Националната автоматизирана система за непрекъснат контрол на радиационния гама-фон разполага с 26 Локални мониторингови станции намиращи се в гр. Видин , гр. Вълчедръм, с. Хайредин, гр. Монтана, с. Силановци, гр. Кнежа, гр. Враца, гр. Велико Търново, Петрохан, гр. Плевен, гр. Силистра, гр. Русе, гр. Тервел, с. Самуил, нос Калиакра, нос Емине, с. Ореш, гр. Ахтопол, гр. Варна, гр. Елхово, връх Рожен, вр. Виден, вр. Ореляк, вр. Ботев, гр. София.

От направените измервания и получените резултати може да се направи извод, че радиационният гама фон в община Велинград не се различава от характерните за страната фоновы стойности.

Измерените стойности на обща бета активност на водните проби са под нормата за повърхностни води, съответстват на данните от предходните години и показват доброто състояние на същите води от радиационна гледна точка.

Известно е, че естествените радионуклиди уран, радий, торий и продуктите от техния разпад, както и радиоактивните изотопи на калия, рубидия и др., имат широко разпространение в земната кора. Поради своите специфични физико-химични свойства те имат конкретно присъствие в състава на отделните компоненти на околната среда: литосферата (скали, почви), хидросферата (подземни, речни, езерни и морски води), атмосферния въздух, флората и фауната. Разпространените в природата естествени радионуклиди заедно с космическото лъчение създават т.нар. *естествен радиационен фон*. Естественият радиационен гама-фон е физична характеристика на околната среда, представляваща полето на гама-лъчите, в което се намират всички живи организми на Земята. Измерваната величина е мощност на дозата на гама лъчението, в микроСиверта/час ($Sv.h^{-1}$) и е специфична за всеки пункт, област, регион.

В резултат от дейността на човека става допълнително обогатяване на елементите на околната среда с естествени и техногенни радионуклиди и тяхното пространствено преразпределение. Тези антропогенни източници на радиоактивност обуславят техногенната компонента на радиационния фон. Към тях се отнасят:

- отпадъчните води и отбитата скална маса при миннодобивната дейност на тежки и редки метали;

- газоаерозолните изхвърляния от обектите на атомната енергетика и топлоенергетиката;
- сгурията и пепелината от топлоцентралите, работещи с твърдо гориво;
- минералните торове, получени от някои фосфорити;
- строителните материали.

РАДИОЛОГИЧНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА КОМПОНЕНТИ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

В големите градове средните фонов радиочестотни нива са около $50 \mu\text{W}/\text{m}^2$, но около 1% от обитателите им са изложени на експонации надвишаващи $10 \text{mW}/\text{m}^2$, които могат да се наблюдават в зони разположени близо до предаватели или радарни системи.

Източници на радиочестотни полета са и домашни битови уреди, като микровълнови печки, мобилни телефони, телевизори, алармени системи и други. Потенциален източник на много високи радиочестотни нива са микровълновите печки, но те са обхванати от строги стандарти за производство и работа на изделието, което би трябвало да е гаранция за ограничаване на изтичането на микровълни.

Съществуват много производствени процеси, които използват радиочестотни полета на работното място. Такива са диелектрически нагреватели, използване за ламиниране на дърво, запояване на пластмаси, промишлени индукционни нагреватели, микровълнови пещи, медицинско оборудване. Персоналът, работещ с тези уреди, може да бъде силно експониран, особено при радиочестотно загряване и запояване, диатермия. Същото се отнася и за персонала в предаватели, телекомуникациите, антени, радары и др.

Радиочестотните полета могат да предизвикат електромагнитна интерференция и други нежелателни ефекти. Мобилните телефони, както и други електронни устройства, могат да предизвикат електромагнитна интерференция с чувствително медицинско оборудване, в редки случаи със сърдечни пейсмейкъри, слухови апарати и др. Хора, ползващи такива уреди, са изложени на риск, поради което трябва да се консултират с лекаря си, за да се определи чувствителността им към тези ефекти. Мобилните телефони много често предизвикват електромагнитни интерференции с компютърните монитори, когато са разположени на близко разстояние.

НЕЙОНИЗИРАЩИ ЛЪЧЕНИЯ

Не йонизиращи лъчения са електромагнитните лъчения, които поради своята същност не предизвикват йонизация в средата, през която преминават.

Електромагнитното поле (ЕМП) е съвкупност от електрично и магнитно поле и се разпространява в пространството във вид на електромагнитни вълни. Спектърът на не йонизиращите електромагнитни излъчвания включва ултравиолетовите, видимите, инфрачервените лъчи и радиовълните.

Източници на електромагнитни лъчения в околната среда са високо-волтните електропроводи и съоръжения от електропреносната мрежа. Те са с определена зона на въздействие в границите на съответните сервитути.

Открит остава въпросът за въздействието на електромагнитните излъчвания от многобройните антени и базови станции на мобилните оператори в населените места.

Нормативният документ, определящ прагове за електромагнитни лъчения за населените места в радиочестотния и микровълновия обхват, у нас е Наредба № 9 на МЗ и МОСВ за пределно допустимите нива на електромагнитни полета (ЕМП) в населените

територии и определяне на хигиенно-защитни зони около излъчващи обекти (обн., ДВ, бр. 35 от 1991 г.; попр., бр. 38 от 1991 г., изм. доп. ДВ бр. 8/2002 г.). С тази наредба се регламентират пределно допустимите стойности на напрегнатостта и на плътността на енергийния поток на електромагнитните полета (ЕМП) за честоти от 30 KHz до 30 GHz, при които се извършва предварителен санитарен контрол, оценяващ хигиенно-защитната зона още при проектирането, а след монтиране на излъчващите съоръжения се прави оценка на електромагнитните полета чрез измерване от лаборатории на РЗИ или НЦОЗА. Въз основа на резултатите от измерванията конкретната община издава съответно разрешително.

ИЗТОЧНИЦИ НА ЕМП В ОБЩИНА ВЕЛИНГРАД

На територията на община Велинград съществуват десетки източници на ЕМП, които не са картотекирани. Основен проблем е многообразието както на експлоатираните телекомуникационни системи, така и на ползвателите – ведомства, фирми (частни и държавни), а също така и тяхната динамика, във функционален и териториален аспект. Като цяло източниците на електромагнитни полета в община Велинград могат да се обобщят в следните категории:

- радиопредаватели на къси, средни и дълги вълни;
- частни радиостанции на УКВ;
- телевизионни предаватели и ретранслатори;
- електропроводи;
- трафопостове, захранващи жилищни квартали;
- базови централи за мобилни комуникации – Мтел, Виваком, Теленор;
- късовълнови и УКВ системи за мобилни комуникации на транспорта, полицията, бърза помощ и др.;
- радарни системи на КАТ, за ТВ и други сателитни връзки.

Към източниците на електромагнитни полета могат да се отнесат и уредите за ежедневна употреба, като:

- монитори на компютри;
- битови електрически уреди;
- електроразпределителни системи в сгради;
- подово отопление;
- мобилни комуникационни устройства.

През последните години се наблюдава неимоверно нарастване на броя и видовете източници на електрически и магнитни полета (ЕМП), използвани в бита, за производствени, медицински, търговски и др. цели. Такива са радиото, телевизията, мобилните телефони, компютрите, различните видове електродомашински уреди, в т.ч. микровълновите печки, радари и др. В научните съобщения се предполага, че емитираните от тези устройства ЕМП може да имат вредни въздействия върху здравето, причинявайки рак, намалена фертилност, загуба на паметта, промени в поведението и развитието на децата. Действителното ниво на здравния риск още не е доказано, предполага се, че за някои видове ЕМП, то може да бъде много малко или несъществено. Въпреки това в много страни, включително и в България, макар и със значителни

икономически последици, това се взема предвид при изграждането на различни съоръжения, например мрежите за високо напрежение заобикалят населените места, подстанциите се изграждат извън зоните за обитаване, трафопостовите – извън жилищните сгради и т.н.

В момента за всеки обект, който по своето основно предназначение излъчва, пренася или трансформира електромагнитна енергия, се определя конкретна хигиенно-защитна зона. На основание чл. 35 от Закона за здравето местоположението на обекта се съгласува от Главния държавен здравен инспектор, само при условие, че сградите и местата за постоянен или инцидентен престой на хора не попадат в границите на хигиенно-защитната зона на конкретния излъчвател. За сега няма информация за проведени измервания за параметрите на сумарните електромагнитни полета, достигащи до жилищни сгради, детски градини, училища и други обществени заведения на територията на община Велинград.

V.2. НАСЕЛЕНИЕ

Община Велинград е част от административно-териториалното деление на област Пазарджик.

По данни на Националния статистически институт (НСИ), към 31.12.2019 г., населението на община Велинград е 33 529 жители (таблица 26). По този показател, общината попада в категорията на средните общини (с население от 30 до 100 хил. д.).

Таблица № 25 Население към 31.12.2019 г.

	Общо			В градовете			В селата		
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Общо за страната	6 951 482	3 369 646	3 581 836	5 125 407	2 461 774	2 663 633	1 826 075	907 872	918 203
Община Велинград	33 529	16 126	17 403	21 076	9 987	11 089	12 453	6 139	6 314

Източник: НСИ

Демографските характеристики в общината показват трайна тенденция към намаляване на населението, влияние за което оказва и отделянето на община Сърница, която до 2014 г. е в състава на община Велинград. За периода от шест години 2014-2019 г. населението на община Велинград е намаляло с близо 16%.

Таблица № 26 Население на община Велинград за периода 2014-2019 г.

Година	Население (брой)			относителен дял (%)	
	общо	градско	селско	градско	Селско
2014	39785	25463	14322	64.0	36.0
2015	34511	21692	12819	62.9	37.1
2016	34281	21558	12723	62.9	37.1
2017	34045	21429	12616	62.9	37.1
2018	33787	21256	12531	62.9	37.1
2019	33529	21076	12453	62.9	37.1

Източник: НСИ

Броят на населението по местоживее (градско/селско), показва, че повече от половината от него е концентрирано в гр. Велинград. Съотношението градско/селско население варира от 64,0% (градско) и 36,0% (селско) през 2014 г. до 62,9% и 37,1% през 2019 г. Причината за по-високия относителен дял на градското население през 2014 г. е, че в него е включено и населението на гр. Сърница. Съотношението между градското и селското население през останалите години от посочения период е без промени. Това е индикатор за еднаквия (отрицателен) темп на нарастване на населението по местоживее.

Емиграционните потоци и застаряването на населението се отразяват неблагоприятно най-вече върху работната сила и възпроизводствения потенциал на общината.

V.3. ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНАТА

Развитието на икономическия сектор е от особена важност за цялостното развитие на община Велинград. В таблица № 29 е представена обобщена информация по икономически сектори за периода 2014-2018 г., съгласно данни на НСИ.

Таблица № 27 Основни показатели на общинската икономика

Икономически дейности (A21)	Предприятия	Произведе на продукция 1	Приходи от дейността	Нетни приход и от продажби	Разход и за дейността	Зает и лица 2	Наети лица2	Разходи за възнаграждения	ДМА
	Брой	Хиляди лв.			Брой		Хиляди лв.		
2014 година									
Община Велинград	1 549	183 046	310 411	285 655	294 014	6 759	5 698	32 780	129 700
В селско, горско и рибно стопанство	136	4 985	6 166	5 316	5 991	348	235	913	6 493
В добивна промишленост	..	..	..	..	..	..			
С Преработваща промишленост	243	75 613	87 226	76 917	80 828	2 156	2 014	9 260	25 367
D Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	4	..	..	..	1 214	7	..	..	..
Е Доставка на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	..	..	..	..	..	..	..	..	..
F Строителство	41	5 891	6 310	5 259	5 880	115	95	460	..
G търговия; ремонт на	645	27 060	129	125	125 025	1 560	1 116	5 011	13 430

Програма за опазване на околната среда на община Велинград за периода 2021-2028 г.

автомобили и мотоциклети			329	228					
H транспорт, складиране и пощи	53	13 276	14 612	12 888	14 026	234	201	1 005	2 741
I хотелиерство и ресторантьорство	184	31 694	38 171	36 862	34 618	1 243	1 126	7 572	50 673
J създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	12	1 820	2 067	1 992	2 032	72	62	809	998
L операции с недвижими имоти	42	2 773	3 441	1 403	4 611	58	32	225	11 938
M професионални дейности и научни изследвания	47	1 112	1 139	1 116	897	113	74	253	1 378
N административни и спомагателни дейности	15	880	914	882	827	49	34	151	412
P образование	7	81	88	88	75	7	..	..	..
Q хуманно здравеопазване и социална работа	51	13 723	16 438	13 821	15 073	594	547	6 231	9 345
R култура, спорт и развлечения	15	223	248	248	235	20	13	51	268
S други дейности	50	879	921	836	819	100	60	200	176
2015 година									
Община Велинград	1 438	163 932	280 246	265 393	263 640	6 203	5 227	33 076	126 200
A селско, горско и рибно стопанство	145	6 258	7 919	6 762	6 999	366	233	983	9 404
B добивна промишленост	..	..	..	..	..	-	-	-	-
C Преработваща промишленост	167	48 338	56 011	52 734	54 312	1 556	1 471	7 661	22 077
D Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	4	..	..	..	..	..	..	..	..
E Доставка на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	..	..	..	..	..	..	..	..	..
F Строителство	39	10 878	12 064	9 829	11 207	162	141	613	4 321
G търговия; ремонт на	608	29 756	124 662	122 093	119 024	1 492	1 092	5 386	12 515

Програма за опазване на околната среда на община Велинград за периода 2021-2028 г.

автомобили и мотоциклети									
Н транспорт, складиране и пощи	52	10 527	11 264	10 669	11 271	228	194	1 186	2 255
І хотелиерство и ресторантьорство	170	34 150	40 791	39 336	34 484	1 318	1 202	8 662	48 098
Ј създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	9	1 676	..	..	..	57	..	..	..
Л операции с недвижими имоти	40	1 471	1 800	1 239	2 726	42	16	138	11 363
М професионални дейности и научни изследвания	50	1 324	1 376	1 327	921	93	60	256	649
Н административни и спомагателни дейности	17	1 128	1 406	1 251	1 062	51	39	158	487
Р образование	7	74	74	74	65	9	4	18	..
Q хуманно здравеопазване и социална работа	53	13 853	16 275	13 911	15 188	596	548	6 184	8 757
R култура, спорт и развлечения	16	311	358	351	333	26	18	55	992
S други дейности	57	1 030	1 099	1 089	997	115	73	290	148
2016 година									
Община Велинград	1 496	175 235	299 028	273 325	279 216	6 418	5 320	36 122	142 445
А селско, горско и рибно стопанство	148	7 453	9 122	7 231	7 721	345	204	849	10 482
В добивна промишленост	..	..	..	..	..	-	-	-	-
С преработваща промишленост	164	46 394	59 884	54 531	57 579	1 561	1 458	8 759	21 766
Д производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	4	1 138	..	..	..	..	..	..	..
Е доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	..	..	..	..	..	..	..	..	..
Ф строителство	34	6 378	6 967	6 122	7 080	117	98	471	4 510

Програма за опазване на околната среда на община Велинград за периода 2021-2028 г.

G търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	639	37 162	134 177	124 652	129 014	1 606	1 165	6 195	19 438
H транспорт, складиране и пощи	53	10 093	11 364	10 356	10 906	229	188	1 148	3 167
I хотелиерство и ресторантьорство	178	39 403	46 893	44 924	41 216	1 434	1 306	9 665	55 107
J създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	9	1 866	2 157	2 087	2 077	57	..	..	..
L операции с недвижими имоти	42	3 651	4 120	2 037	2 319	43	17	130	11 667
M професионални дейности и научни изследвания	62	1 806	1 820	1 800	1 220	121	71	394	909
N административни и спомагателни дейности	20	618	670	632	639	52	36	183	772
P образование	6	114	114	114	99	12	5	23	..
Q хуманно здравеопазване и социална работа	55	15 494	16 550	14 029	14 795	607	547	6 372	8 624
R култура, спорт и развлечения	17	744	815	705	565	26	18	79	937
S други дейности	62	1 112	1 173	1 168	1 044	113	68	305	154
2017 година									
Община Велинград	1 555	174 881	312 457	294 707	292 499	6 725	5 582	40 872	155 109
A селско, горско и рибно стопанство	153	6 276	8 227	6 501	7 405	363	225	1 078	11 838
B добивна промишленост	..	..	..	..	..	-	-	-	
C преработваща промишленост	180	40 798	48 500	45 654	47 504	1 502	1 394	9 227	18 645
D производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	..	..	..	..	..	..	..	..	..
E доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	3	..	..	..	..	..	..	..	..

Програма за опазване на околната среда на община Велинград за периода 2021-2028 г.

F строителство	39	8 149	11 021	10 301	9 367	139	119	558	7 995
G търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	653	34 858	147 035	144 557	141 246	1 732	1 275	7 332	16 008
H транспорт, складиране и пощи	52	11 425	12 476	11 297	11 720	237	197	1 173	3 029
I хотелиерство и ресторантьорство	183	42 352	51 174	48 529	44 672	1 519	1 379	10 838	56 133
J създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	14	2 693	3 438	3 253	3 531	74	64	1 194	512
L операции с недвижими имоти	38	4 372	4 661	1 861	4 143	44	16	149	16 631
M професионални дейности и научни изследвания	63	2 260	2 379	2 291	1 583	132	89	574	1 438
N административни и спомагателни дейности	21	762	812	754	685	56	38	199	751
P образование	5	117	126	126	98	9	..	25	..
Q хуманно здравеопазване и социална работа	60	15 502	17 092	14 411	15 593	662	591	7 101	17 291
R култура, спорт и развлечения	17	449	501	501	359	25	19	87	264
S други дейности	69	1 519	1 636	1 603	1 412	132	79	434	186
2018 година									
Община Велинград	1 613	194 826	340 647	318 526	320 142	6 960	5 754	47 166	170 046
A селско, горско и рибно стопанство	156	7 281	9 677	7 060	8 222	376	213	1 177	11 800
B добивна промишленост	..	..	..	..	..	..	..	..	..
C преработваща промишленост	179	49 044	59 595	54 051	57 815	1 515	1 413	10 168	17 909
D производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	4	..	..	..	..	7	..	..	..
E доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и	..	1 889	1 915	1 882	..	..	..	..	..

възстановяване									
F строителство	33	3 847	5 014	3 487	4 921	108	92	567	6 313
G търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	660	36 363	153 973	150 333	147 169	1 738	1 264	8 039	18 608
H транспорт, складиране и пощи	52	12 511	13 399	12 673	12 754	240	200	1 354	3 681
I хотелиерство и ресторантьорство	204	53 921	63 623	59 720	57 489	1 735	1 575	13 407	61 296
J създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	15	3 584	3 889	3 798	3 808	76	63	1 948	366
L операции с недвижими имоти	44	2 308	3 183	2 301	2 964	59	26	241	20 960
M професионални дейности и научни изследвания	64	2 569	2 780	2 593	2 007	125	79	592	1 538
N административни и спомагателни дейности	21	706	729	663	648	39	24	170	429
P образование	7	130	138	137	113	8	4	33	12
Q хуманно здравеопазване и социална работа	63	16 595	18 293	15 619	16 738	668	604	7 762	19 357
R култура, спорт и развлечения	21	684	879	849	639	24	16	116	..
S други дейности	86	2 021	2 134	2 106	1 857	152	87	607	165

V.4. УПРАВЛЕНСКИ ФАКТОРИ

Кметът на община Велинград е едноличен орган на изпълнителната власт. Кметът на общината е първостепенен разпоредител с бюджет по бюджета на общината. Дейността на кмета се подпомага от заместник-кметове. В състава на община Велинград влизат 20 кметства, начело на които стоят кметове на кметства.

Дейността на общинската администрация на община Велинград подробно е регламентирана в Устройствен правилник, последно изменен със Заповед № 903 от 02.07.2019 г. на кмета на общината.

Дейността на общинската администрация се контролира и утвърждава от Общинския съвет, които е съставен от представители на различни политически партии и на различни териториални и социални общности.

Общинската администрация се дели на обща и специализирана. Общата администрация осигурява технически дейности на органите на местната власт и на специализираната администрация и извършва дейности по обслужването на гражданите, физическите и

юридическите лица. Специализираната администрация подпомага и осигурява осъществяването на правомощията на органите на местната власт.

По проблемите на околната среда и здравния статус на населението община Велинград поддържа информационен обмен и е партньор със следните регионални органи на централни ведомства: РИОСВ – Пазарджик, към МОСВ – ИАОС; РЗИ – Пазарджик, към МЗ; “Териториално статистическо бюро” към НСИ; Гражданска защита.

V.5. ИНФОРМИРАНЕ НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА

Повишената осведоменост е важен елемент за осмисляне на местните екологични проблеми от страна на обществеността и обуславя адекватни и отговорни действия за подобряване на околната среда. Жителите на общината са твърде чувствителни по отношение чистотата на града и по-специално на въздуха и на жилищните територии. Периодичното предоставяне на информация се осъществява посредством:

- Интернет страницата на община Велинград;
- Средствата за масова информация;
- Специално изградено табло за информация;
- Обявен горещ телефон: 0 888 036 196;
- Обявен зелен телефон: 0 888 036 196;
- Обществени обсъждания;
- Екологични кампании.

V.6. ИКОНОМИЧЕСКИ ФАКТОРИ

Структурата и развитието на икономиката в община Велинград до голяма степен се определя от наличните природни дадености и ресурси, както и от дългогодишните традиции. Основните структурни икономически отрасли са дърводобивната и дървообработващата промишленост, туризмът, малките и средните предприятия и селското стопанство. Някои водещи и традиционни промишлени производства отпреди 10-15 години - машиностроене, химическата промишленост, добив и обработката на мрамор, производство на дървесни и ламинирани плоскости - в резултат на прехода към пазарно стопанство и приватизацията не функционират.

Един от най-перспективните отрасли на общинската икономика е туризмът. Предпоставките за интензивното му развитие са заложи в неповторимото съчетание на природните фактори и славата на Велинград като първокласен балнеоложки курорт.

VI. УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ

Анализите на състоянието на управлението на отпадъците в община Велинград са направени в контекста на правата и задълженията на местните власти, произтичащи от националната нормативна уредба и националните програмни документи. Анализите са фокусирани върху това да установят количествата и тенденциите на генерираните отпадъци на територията на общината през последните 5 години, наличната или в процес на изграждане инфраструктура за събиране, транспортиране и третиране на отпадъците и прилаганите от общината схеми за управление на отпадъците. Въз основа на констатациите от анализите са идентифицирани изводи и препоръки за развитие и подобряване на системите за управление на отпадъците в общината:

АНАЛИЗ БИТОВИ ОТПАДЪЦИ

- През периода 2011 - 2018 г. нормата на натрупване за община Велинград се запазва нестабилна и над средната за такъв тип населени местна, като се забелязват големи разлики през годините.
- Община Велинград е изпълнила целта по чл.31, ал.1, т.2 от ЗУО, като за 2018 г. е постигнала степен от 67% ограничаване на количеството на депонираните биоразградими отпадъци.
- Община Велинград не изпълнява целите за рециклиране на битовите отпадъци.
- Извършено е проучване за определяне на морфологичния състав на битовите отпадъци на територията на общината, което е от основен фактор за планиране на тяхното управление.
- Почти цялото количество от образуваните отпадъци се депонира.
- Не се извършва предварително третиране на отпадъците.
- Системите за разделно събиране на отпадъците не са достатъчно ефективни.
- Практиката до момента е такса „битови отпадъци“ да се определя в „промил“ върху данъчната оценка на недвижимите имоти или отчетната му стойност.

ПРЕПОРЪКИ

- Общината трябва да продължи да планира и изпълнява мерки за намаляване на количествата на депонираните и увеличаване на количествата рециклирани и оползотворени отпадъци, за да изпълни цели за битовите отпадъци, определени в ЗУО.
- Общината следва да изпълни мерки за разделно събиране и оползотворяване на зелените отпадъци на територията на общината.
- Община Велинград трябва да предприеме допълнителни мерки за увеличаване на разделно събираните и рециклираните количества отпадъци от хартия, картон, пластмаса, метали и стъкло.
- Общината следва да въведе мерки за разделно събиране на хранителните отпадъци.
- За да може да обхване и отчете всички количества рециклирани и оползотворени битови отпадъци, общината трябва да въведе задължения за всички лица да предоставят съответната информация на общината и да изгради интегрирана информационна система за управление на отпадъците. Община Велинград следва да предприеме стъпки за определяне на такса битови отпадъци в съответствие с принципа „замърсителя плаща“.

Необходимо е създаването на партньорства между институциите, бизнеса и научните среди за намаляване на отпадъците и ресурсната ефективност.

ИНФРАСТРУКТУРА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ

Анализът обхваща инфраструктурата за управление на отпадъците, отговорност на кмета на общината.

Анализът на инфраструктурата проследява настоящата ситуация и тенденциите по отношение на осигуряване от общината на инфраструктура за отпадъци и оценява достатъчен ли е капацитетът на наличната и в процес на изграждане инфраструктура за изпълнение на нормативните изисквания за третиране на отпадъците и за постигане на целите за рециклиране и оползотворяване на отпадъците и каква допълнителна

инфраструктура е необходима за подобряване на услугите и прилагане на йерархията на управление на отпадъците в община Велинград.

ИНФРАСТРУКТУРА ЗА БИТОВИ ОТПАДЪЦИ

Община Велинград е добре обезпечена със съдове и транспортни средства за събиране и транспортиране на смесените битови отпадъци, които са достатъчни за осигуряване на качествени услуги. През следващите години ще е необходима само текуща подмяна на амортизирани и повредени съдове в малък обем и закупуване на специализирани автомобили за подмяна на двата крайно амортизирани такива, както и съдове и техника за събиране и транспортиране на разделно събраните отпадъци.

До края на 2017 г., образуваните отпадъци от територията на общината се третирали на общинското депо, което не отговаря на нормативните изисквания.

След въвеждане в експлоатация на регионални депо- Пазарджик, образуваните отпадъци от общината се обезвреждат директно на него, тъй като инсталациите за предварително третиране все още не са изградени и въведени в експлоатация.

В процес на изграждане е инсталация за компостиране на разделно събрани зелени отпадъци на общините Велинград и Ракитово и инсталация за предварително третиране на смесените битови отпадъци преди депониране.

ИНФРАСТРУКТУРА ЗА СТРОИТЕЛНИ ОТПАДЪЦИ

Системата за събиране и депониране на строителни отпадъци е незадоволителна. Не е изградена инфраструктура и система за събиране, транспортиране, контрол, оползотворяване и обезвреждане на строителни отпадъци от ремонтна дейност, образувани от домакинствата и юридическите лица.

Строителните отпадъци са депонират съвместно с битовите отпадъци.

Не е налична информация за образуваните отпадъци от строителство и разрушаване.

ТРЕТИРАНЕ НА УТАЙКИТЕ ОТ ПСОВ

Събирането, третирането и обезвреждането на утайките от ГПСОВ представлява неразделна част от системата за интегрирано управление на отпадъците, като съответства на основните приоритети, а именно: създаване на адекватна система от съоръжения и практики за предварително третиране на утайки от ГПСОВ; разширяване на обхвата на прилаганите практики за оползотворяване и обезвреждане и изграждане на необходимата инфраструктура; намаляване на съдържанието на тежки метали в утайките.

ЗАМЪРСЕНИ В МИНАЛОТО ПЛОЩАДКИ ЗА ОБЕЗВРЕЖДАНЕ НА ОТПАДЪЦИ И ОСЪЩЕСТВЕНИ МЕРКИ ЗА ТЯХНОТО ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ

След присъединяване към регионалното депо в Пазарджик, общината е предприела действия по закриване и рекултивация на старото общинско депо в землището на град Велинград, местност „Реповица“. На 26.10.2020 г. е сключен договор с изпълнител на проект „Закриване и рекултивация на общинско депо за битови отпадъци в землището на град Велинград, местност „Реповица“, община Велинград“. Срокът за изпълнение на техническата рекултивация е 184 календарни дни. Срокът за изпълнение на първата година от биологичната рекултивация е 61 календарни дни и започва да тече след приключване на изпълнението на техническата рекултивация.

Общината периодично почиства и замърсявания в резултат на нерегламентирано изхвърляне на отпадъци (основно строителни отпадъци) около населените места.

СХЕМИ ЗА СЪБИРАНЕ, ТРАНСПОРТИРАНЕ И ТРЕТИРАНЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ И ФИНАНСИРАНЕ НА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ

Анализът на съществуващите схеми за управление на отпадъците в община Велинград е извършен през призмата на принципите при управление на отпадъците „замърсителят плаща“ и „разширена отговорност на производителя“. Анализът разглежда какви схеми е въвела община Велинград за предоставяне за услугите за събиране, транспортиране, предварително третиране, оползотворяване и обезвреждане на отпадъците; осигурила ли е общината всички услуги, свързани с отпадъците, нормативно определи като ангажимент на кмета на общината; какви източници използва общината за финансиране на дейностите с отпадъци и достатъчни ли са приходите за покриване на всички разходи за управление на отпадъците.

ПРИЛАГАНИ СХЕМИ ЗА СЪБИРАНЕ, ТРАНСПОРТИРАНЕ И ТРЕТИРАНЕ НА ОТПАДЪЦИ

Община Велинград изпълнява ангажиментите си, произтичащи от националната и местната нормативна уредба за отпадъците, като прилага разнообразни и подходящи форми за предоставяне на услугите и извършване на дейностите – чрез структурни звена в общинската администрация, чрез възлагане по реда на ЗОП и чрез сключване на договори с колективни организации за оползотворяване и с лица, притежаващи разрешителни за дейности с отпадъци по ЗУО.

Община Велинград има сключен Договор с фирма „КМД“ ЕООД за организиране на сметосъбиране и сметоизвозване и депониране на битови отпадъци. Изградената система за организирано сметосъбиране и транспортиране на смесените битови отпадъци, обхваща всички населени места и 100% от населението в общината

Община Велинград е организирала разделно събиране на битови отпадъци, обхващащо почти всички отпадъчни потоци.

Общината е сключила договори с организации по оползотворяване и фирми със съответните документи по чл. 35 от ЗУО за организиране и прилагане на системи за разделно събиране, временно съхранение и транспортиране на шестте вида масово разпространени отпадъци - отпадъци от опаковки, ИУЕЕО, НУБА, ИУМПС, ИУГ, отработени масла.

Все още не се предоставят услуги за разделно събиране и транспортиране на биоотпадъци (зелени, хранителни и др.), тъй като не е въведена в експлоатация необходимата инфраструктура за компостиране на биоразградими отпадъци и зелени отпадъци. Действия в тази посока вече се предприемат, като осигуряването на необходимата инфраструктура ще се осъществява на както на регионален принцип, така и съвместно с община Ракитово.

Предварително третиране на смесените битови отпадъци преди депониране не се извършва.

Услугите по обезвреждане на смесените битови отпадъци, генерирани на територията на общината, са осигурени чрез възлагане на външен изпълнител, който действа като оператор на регионалното депо- Пазарджик въз основа на договор, сключен след избор на изпълнител по реда на ЗОП.

Анализът на прилаганите схеми за управление на отпадъците дава основание да се препоръча, с оглед разширяване на предоставяните услуги и постигане на нормативно определените цели за отпадъците, общината да предприеме мерки в следните направления:

- Повишаване на ефективността на системата за разделно събиране на отпадъци от опаковки, вкл. разяснителни дейности сред населението и бизнеса и засилен контрол с налагане на санкции. Препоръчително е също в договора с организацията по оползотворяване да се поставят и количествени цели за разделно събрани и предадени за рециклиране отпадъци от опаковки и за отчитане на провеждането на разяснителни кампании. Това ще подпомогне усилията на общината да изпълни целите за рециклиране на битовите отпадъци от хартия и картон, метали, пластмаса и стъкло;
- Въвеждане на система за разделно събиране и оползотворяване на биоотпадъци, включително хранителни отпадъци.

ФИНАНСИРАНЕ НА УПРАВЛЕНИЕТО НА ОТПАДЪЦИТЕ

Принципите „замърсителят плаща“ и „разширена отговорност на производителя“ се реализират чрез административни разпоредби и икономически инструменти - такси за услугите, продуктови такси, такси за депониране и други.

Основните приходоизточници за финансиране на управлението на битовите отпадъци както за всички общини, така и за община Велинград, са такса битови отпадъци и безвъзмездни финансови средства от държавния бюджет и европейски фондове

Събраните от общината приходи от такса битови отпадъци не покриват разходите за управление на отпадъците. Извършените разходи през годините са повече от два пъти над приходите. Тенденцията е трайна през анализирания период и се задълбочава, което показва отклонение от принципа „замърсителят плаща“. Коефициентът на ефективност на приходите показва неблагоприятен тренд на нарастване. В следващите години ще е необходимо да нарастват приходите от такса битови отпадъци, за да се покрият разходите за инвестиции и оперативните разходи за експлоатация на новоизграждащите се съоръжения.

Анализът на състоянието на финансовите потоци за управление на отпадъците в община Велинград показва, че е необходимо общината да предприеме действия в насока изготвяне на анализ на разходите и оценка на размера на такса битови отпадъци, съобразно възприетата на национално ниво методика. В изчислителния модел и особеностите при формирането на такса „битови отпадъци“ и проверката на нейната поносимост следва да се вземат предвид и разходите, които ще възникнат във връзка с планираното въвеждане на нови услуги за разделно събиране на биоотпадъците, вкл. хранителните и свързаната с това инфраструктура, които ще породят нови категории разходи. За целта общината може да използва и натрупаните средства от отчисления по чл.64 от ЗУО.

АДМИНИСТРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ

В Община Велинград функциите, свързани с политиката по управление на отпадъците, са възложени на отдел „Туризм, реклама, управление на проекти и протокол“. Човешките ресурси за управление на отпадъци са възложени на един главен специалист.

В общината е назначен заместник-кмет с функции в дейностите, свързани с екология, чистота, устройствено планиране, строителство, общинска собственост, гори, земи, управление при бедствия и кризи, транспорт, води, техническа инфраструктура.

Обособен е отдел „Инспекторат“, който изпълнява функции, свързани с административни нарушения и налага принудителни административни мерки.

Община Велинград не е развила добър капацитет в областта на управление на отпадъците. Възложените с нормативната уредба правомощия и задължения на кмета на общината не са напълно обезпечени чрез функциите на административните звена в общинската администрация. Разпределението на функциите в общинската администрация е неясно.

Община Велинград следва да обособи звено, отговарящо за опазване на околната среда, вкл. управление на отпадъците и да изгради единна информационна система за управление на отпадъците, която да обхваща всички процеси и да позволява автоматизирано въвеждане и управление на данните, улеснявайки изготвянето на отчети, справки и др. Необходимо е също общината да планира периодично набиране на качествена информация чрез провеждане на анкети сред населението или друга форма относно равнището на удовлетвореност от предоставяните услуги по управление на отпадъците.

ИНФОРМИРАНЕ НА ОБЩЕСТВЕННОСТТА

В резултат на анализа на текущото състояние относно информационната политика на община Велинград в сектор отпадъци са изведени следните основни изводи и препоръки:

- Община Велинград няма устойчива практика за информиране на обществеността и провеждане на публични обсъждания и консултации във връзка с планиране и изпълнение на общинските политики, включително в областта на опазване на околната среда и управление на отпадъците;
- Осведомеността на жителите на общината относно необходимостта от екологосъобразно управление на отпадъците е основно чрез интернет страницата на общината;
- Все още липсват целенасочени кампании за повишаване на общественото разбиране за необходимостта от предотвратяване образуването на отпадъци и разделното събиране. Не се провеждат допитвания сред населението относно тяхното мнение за предоставяните услуги и дейности във връзка с отпадъците. Необходимо е общината да планира и провежда целенасочени кампании за предотвратяване образуването на отпадъци и за разделно събиране на специфични видове отпадъци, включително във връзка с планираното въвеждане на система за разделно събиране на биоразградими и биоотпадъци, като прилага подходящи стимули за специфични целеви групи.
- При определянето на подхода за изчисляване на такса битови отпадъци следва да се инициира кампания за информиране на жителите на общината относно предприетите действия, очаквани резултати и ефекта от тях върху домакинствата.

ПРОГНОЗИ ЗА ОТПАДЪЦИТЕ

Въз основа на анализа на текущото състояние за генерираните отпадъци на територията на община Велинград са изготвени подробни прогнози за образуваните отпадъци.

ПРОГНОЗИ ЗА ОБРАЗУВАНИТЕ КОЛИЧЕСТВА БИТОВИ ОТПАДЪЦИ И ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ ЗА БИТОВИТЕ ОТПАДЪЦИ

Прогнозата за образуваните битови отпадъци в община Велинград е направена за периода 2021-2028 г., изготвена въз основа на два компонента - демографска прогноза за периода 2021-2028 г. и прогноза за нарастване на нормата на натрупване на отпадъци на 1 жител. В следващите фигури са представени обобщените резултати.

Фигура № 24 Демографска прогноза за община Велинград (бр. жители)

Фигура № 25 Прогнозна норма на натрупване за периода 2021-2028г. (кг/ж./г.)

ПРОГНОЗИ ЗА СТРОИТЕЛНИТЕ ОТПАДЪЦИ

През периода 2021-2028 г. не се може да бъде направена, предвид липсата на данни за образуваните количества. Да се провери !!!

ПРОГНОЗИ ЗА УТАЙКИ ОТ ПСОВ

Съгласно Регионалния генерален план на обособена територия на „ВиК“ ЕООД, град Велинград се планира изграждане на пречиствателна станция за отпадъчни води на територията на град Велинград и с. Драгиново. Прогнозата е, че след обезводняване, утайките ще достигнат до 3266 кг/д, което представлява около 1200 т/г. Предвид негативните прогнози на населението, не се очаква увеличаване на тези количества.

VII. ИЗВОДИ

АНАЛИЗ НА СИЛНИТЕ И СЛАБИ СТРАНИ, ВЪЗМОЖНОСТИТЕ И ЗАПЛАХИТЕ (SWOT АНАЛИЗ)

„Анализът на средата“ е един от най-важните етапи в стратегическото планиране. В технологията на стратегическото планиране SWOT анализът има ключово значение. Благодарение на него получените резултати от „анализа на средата“ могат да се приоритизират и да бъдат структурирани по начин, позволяващ извличането на генералните стратегически цели.

SWOT анализът е акроним от :

S – Strenghts – силни страни;

W – Weakness – слаби страни, проблеми;

O – Opportunities – възможности, шансове;

T – Treats – заплахи, възможни опасности.

SWOT анализът изхожда от идеята за разделянето на обекта на стратегически анализ от средата, в която той функционира. Обектът на стратегически анализ се разглежда откъм неговите “силни” и “слаби” страни. Средата, в която функционира обектът на стратегически анализ се диференцира на “възможности” и “заплахи”.

Възможности: Възможностите представляват най-благоприятните елементи на външната среда на общината. Това са благоприятни за общината потенциали от които тя се възползва или би могла да се възползва.

Заплахи: Заплахите са най-неблагоприятните сегменти на външната среда за общината. Те поставят най-големи бариери пред настоящото или бъдещото (желаното) състояние на общината.

Силни страни: Силните страни са ресурс, умение или друго преимущество, което притежава общината. Силната страна е отличителна компетенция, която дава сравнително предимство на общината.

Слаби страни: Слабите страни представляват ограниченията или недостига на ресурси, умения и способности, които сериозно възпрепятстват развитието на общината.

Между четирите квадранта съществуват определени зависимости. Връзката между възможностите и силните страни дава представа за лостовете на развитие. Връзката между слабите страни и заплахите формира основните проблеми на развитие. Връзката между силните страни и заплахите определя рисковете на развитие, а връзката между слабите страни и възможностите извежда ограниченията на развитие. От тази класификация произтичат и условните наименования на различните видове стратегии.

Най-благоприятната стратегическа позиция е агресивната стратегия. Всеки обект на анализ се стреми да заеме максимална площ в квадранта между силните страни и възможностите. Тази позиция е най-благоприятна и стратегията на развитие трябва да е построена така, че заемащата в нея площ само да се увеличава. Стратегията на развитие, която се определя между слабите страни и възможностите може да се нарече концентрираща, защото тя е насочена към използване на съществуващите благоприятни условия за развитие чрез намаляване на слабите страни. Стратегията на развитие, която се определя между слабите страни и заплахите може да се нарече защитната е най-неблагоприятна. Организацията, попаднала в тази позиция трябва да търси възможност за оцеляване и след това да се опита да премине в някой от другите квадранти. Диверсификационната стратегия се определя между силните страни и заплахите. Основната посока на стратегическо развитие при нея е насочена към намаляване или ограничаване на заплахите и при едновременно укрепване на силните страни.

Схема за резултатите от SWOT-анализа на програмата за опазване на околната среда на община Велинград е представена, както следва:

Таблица № 28 SWOT анализ

Силни страни	Слаби страни
Разработена Програма за намаляване на нивата на замърсителите и достигане на установените норми за съдържанието им в атмосферния въздух на територията на	Амортизирана електроразпределителна мрежа в някои населени места; Неефективно улично осветление; Недостатъчни външни инвестиции; Слаба реклама и маркетинг;

Община Велинград за периода 2021 – 2025 година; Предприети са действия по подмяна на водопроводна мрежа. Подадената вода е със сравнително добри качества, отговаря на нормативните изисквания, извършва се непрекъснат контрол за качествените показатели; Минералните води се използват комплексно за балнеолечение, за пиене и за геотермална енергия за отопление. Степента на изграденост на канализационната мрежа в град Велинград е 85-90%. Разработена Програма за управление на дейностите по отпадъци, формирани на територията на Община Велинград за период 2021 – 2028 г.; Община Велинград е приела нормативна база за управление на отпадъците на местно ниво. Налична е информация за морфологичния състав на отпадъците. Обхванато е 100 % от населението в системите за организирано събиране на смесените битови отпадъци. Общината е в процес на осигуряване на модерна инфраструктура за предварително третиране и компостиране на биоразградими отпадъци. Общината е организирала разделно събиране на шестте вида МРО, като е сключила договори с организации по оползотворяване чрез прилагане на схемата за разширена отговорност на производителя. Налични са предпоставки за повишаване на участието на жителите на общината в мерките за предотвратяване и разделно събиране на отпадъците. Изпълнена е целта за намаляване на количества на депонираните биоразградими отпадъци за 2018 г.	Висока безработица; Миграция към други региони от страната и емиграция; Слаба адаптивност на местното население към новите социално-икономически условия; Недостатъчни възможности за реализация на младите хора; Застаряване на населението Ниска раждаемост; Липсва инфраструктура за предварително третиране на отпадъците. Ефективността на приходите за управление на отпадъците е ниска. Съществуват пропуски в капацитета на общината за управление на отпадъците, свързани с информационното осигуряване. Не се прилагат целенасочени стимули, които да допринесат за предотвратяване образуването на отпадъци и развиване на системите за разделно събиране на отпадъците. Няма изградена мониторингова система, която да отчита удовлетвореността на обществеността и заинтересованите лица от резултатите, свързани с дейности по управление на отпадъците. Много високо ниво на депониране на отпадъците. Не се изпълняват целите за рециклиране на битовите отпадъци.
Възможности	Заплахи
Намаляване емисиите на ФПЧ10 от битовото отопление, транспорта и промишлеността;	Слаба покупателна способност на домакинствата и трудност на нискодоходните групи да отделят допълнителни средства за

Подобряване състоянието на повърхностните и подземни води чрез доизграждане на канализацията на гр. Велинград, изграждане, подобряване и частично разширяване на канализационните мрежи по селата, изграждане на пречиствателни станции и подобряване работата на пречиствателните съоръжения в промишлените предприятия; Осигуряване на извънбюджетно финансиране чрез европейските и национални източници. Използване на финансовите инструменти на ЕС за решаване на проблемите, свързани с управлението на отпадъците. Промяна на обществените нагласи в полза на предотвратяване образуването на отпадъците. Въвеждане на нови, ефективни и екологосъобразни технологии, позволяващи достигане на високи нива на рециклиране и оползотворяване на отпадъците.	услуги и дейности, свързани с управление на отпадъците. Значителни по обем необходими инвестиции и оперативни разходи за управление на отпадъците съобразно новите изисквания свързани с прилагане на Пакета „Кръгова икономика“. Миграция предимно на млади хора от общината към по-големите градове на страната и емиграция в чужбина; Значително увеличение на разходите за управление на битови отпадъци и необходимостта за повишаване на такса битови отпадъци за населението Забавяне, а често и неизпълнение на инвестиционни проекти в инфраструктурата, важни за развитието на общината; Увеличаване броя на продължително безработните лица.
--	---

Най-силна и най-реалистична е връзката между слабите страни и възможностите. Те определят ограниченията на развитие на общината.

VIII. ВИЗИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Визията е обобщена представа за развитието на общината в бъдеще време. Тя представя желаното и възможно състояние на средата, която общината изгражда, поддържа и развива в един дългосрочен период. Програмата за опазване на околната среда на община Велинград гарантира постигането на балансирано и устойчиво социално и икономическо развитие на общината и осигуряването на високо качество на живот на гражданите. Визията за околната среда описва перспективите в близките 8 години и дава общата представа за характеристиките на околната среда в общината в контекста на концепцията за устойчиво развитие.

За да осигури по-високото качество на живот на населението, общината ще се води от следните приоритети: опазване чистотата на почвите, въздух и вода; възможности за осигуряване на по-качествена храна; повишаване на възможностите за осигуряване на заетост; по-високи доходи; социална сигурност и стабилност; качествено образование, здравеопазване и култура; нови инициативи в секторите отидх, спорт и туризъм; личностна реализация и семейно благополучие.

Постигането на горепосочените приоритети може да се осъществи, като се и биологично разнообразие, историческите и културните ценности и традиции, като се развият високоефективни производства и услуги, незамърсяващи околната среда, опазване на природните богатства, защита здравето на хората, съвременен транспорт и комуникации.

Благоденствието и доброто състояние на околната среда се дължат на иновативна, кръгова и ресурсно ефективна икономика, в която природните ресурси се управляват по начини, които повишават устойчивостта на нашето общество.

Общото виждане и очакване за развитие на община Велинград в рамките на следващите 8 години може да се формулира като:

- Поддържане на високо ниво на качество на атмосферния въздух;
 - Изпълнение на мерки за запазване и допълнително подобряване на качеството на атмосферния въздух чрез допълнително намаляване на емисиите на вредни вещества от автомобилния транспорт и битовия сектор;
 - Подобряване на енергийната ефективност и използване на алтернативни източници на енергия;
 - Информираност на населението, повишаване на екологичната култура;
- Подобряване на системата за управление на отпадъците;
 - Увеличаване дела на отделените за рециклиране и оползотворяване смесени битови отпадъци;
 - Предотвратяване и намаляване на образуването на отпадъци;
 - Подобряване на организацията по разделяне, временно съхранение, събиране и транспортиране на отпадъците;
 - Екологосъобразно обезвреждане на отпадъците;
 - Правно регулиране на управлението на отпадъците и ускоряване прилагането на законодателството и политиката в областта;
 - Осигуряване на достатъчни и надеждни данни за отпадъците;
 - Въвеждане на информационни системи за събиране на информация за отпадъци;
 - Укрепване на административния капацитет за управлението на отпадъците;
 - Увеличаване на инвестициите в сектора и прилагане на принципите “отговорност на производителя” и “замърсителят плаща”;
 - Увеличаване на дела на участието на обществеността в прилагане политиките по управление на отпадъците;
- Съвременен стандарт на живот чрез подобряване на ВиК инфраструктурата;
 - Осигуряване на достатъчни количества питейна вода за всички населени места на територията на общината;
 - Подобряване на ВиК системата в общината;
 - Формиране на съзнание и интерес за икономии на водни ресурси;
 - Запазване и подобряване качеството на подземните и повърхностните води;
- Политика за управление на околната среда, интегрирана в дейностите на стопанските отрасли на местно ниво;
 - Прилагане на превантивните инструменти за недопускане на замърсяване /ОВОС, ЕО, Разрешителни режими и др./;
 - Развитие на екологично чисти земеделие и животновъдство;
 - Запазване на околната среда в туристическите райони;
 - Опазване и поддържане на богатото биологично разнообразие;
 - Съхраняване и опазване на защитените територии и зони;
 - Осигуряване на условия за устойчиво ползване на биологичните ресурси;
- Участие на обществеността при решаване на проблемите на околната среда;

- Повишаване на обществената култура и съзнание по проблемите на околната среда;
- Привличане на обществеността в процеса на вземане на решения и съставяне на екологична политика;
- Повишаване на екологичната информираност и образование на населението;
- Създаване на условия за включване на населението в инициативи по опазване на околната среда;
- Запознаване на населението с най-актуалните насоки в сферата на опазването на околната среда;
- Провеждане на информационни кампании и обучения на подрастващото поколение за опазване на околната среда и прилагане на интегриран подход.

Съобразно принципите и политиките на община Велинград, плана за действие може да бъде допълнен и/или променен от органът, който го приема при смяна на възгледите и приоритетните цели за изграждане на политиката за опазване на околната среда в общината.

IX. ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ

Планът за действие обхваща периода 2021 – 2028 година и включва основните мерки и дейности, предвидени за изпълнение. Структурата на Плана за действие е съобразена с целите и приоритетите на програмата и отговаря на изискванията и целите на действащото към момента законодателство. С приемането и прилагането на плана се цели да бъде постигнат оптимален баланс между различните законодателни, институционални, икономически и технически мерки и практическото реализиране на интегриран подход за опазване на околната среда и компонентите ѝ на територията на общината.

Таблица № 29 План за действие на програмата

№	Дейност, задачи	Срок	Отговорен за изпълнението	Очаквани разходи, хил. лева	Източници за финансиране
1.	Атмосферен въздух, води, почви				
1.1.	Развитие и благоустрояване на транспортната инфраструктура в общината	2021-2028 г.	Общинска администрация	25	Общински бюджет, Държавен бюджет, Фондове на ЕС, друга чуждестранна помощ
1.3.	Реконструкция и поддържане в добро състояние покритията на уличната мрежа на гр. Велинград и общинските пътища	2021-2028 г.	Общинска администрация	15	Общински бюджет, Държавен бюджет, Фондове на европейския съюз, друга чуждестранна помощ
1.4.	Изграждане на нови паркинги в страни от главни улици и осигуряване на паркоместа при ново строителство	2021-2028 г.	Общинска администрация	-	Общински бюджет
1.5	Поетапно обновяване на автобусния парк на организирания градски и междуселищен транспорт	2021-2028 г.	Общинска администрация		Общински бюджет, Държавен бюджет, Фондове на европейския съюз, друга чуждестранна помощ
1.6	Насърчаване за ограничаване ползването на лични МПС чрез популяризиране на масовия обществен транспорт	2021-2028 г.	Общинска администрация	50	Общински бюджет
1.7	Изграждане и рехабилитация на пешеходни и велоалеи и тротоари.	2021-2028 г.	Общинска администрация	500	Общински бюджет, Държавен бюджет, Фондове на европейския съюз, друга чуждестранна помощ
1.8.	Реализация на инвестиционно предложение за „Пречиствателна станция за отпадъчни води -	-	-	-	-

Програма за опазване на околната среда на община Велинград за периода 2021-2028 г.

	Велинград и изграждане на трасе за довеждащ колектор до ПСОВ – Велинград“				
2. Екологосъобразно решаване на проблема с третирането на отпадъците					
2.1.	Мониторинг на изпълнение на включените в програмата мерки за предотвратяване образуването на отпадъци	2021-2028 г.	Общинска администрация	-	Общински бюджет
2.2.	Подготовка и провеждане на „зелени“ обществени поръчки	2021-2028 г.		-	общински бюджет
2.3.	Предприемане на мерки за намаляване потреблението на пластмасови продукти за еднократна употреба	2021-2028 г.	Общинска администрация Бизнес	-	Бюджет на юридически лица, общински бюджет
2.5.	Провеждане на периодични информационни кампании за предотвратяване образуването на отпадъци	2021-2028 г.	Общинска администрация	50	средства от отчисления по чл. 64 от ЗУО спонсорство от партньори
2.6.	Предоставяне на домакинствата на компостери за зелени и други биоотпадъци	2021-2028 г.	Общинска администрация	50	средства от отчисления по чл. 64 от ЗУО
2.9.	Предприемане на мерки за предотвратяване на хранителните отпадъци	2021-2028 г.	Общинска администрация	5	Бюджет на юридически лица, общински бюджет
2.10	Изготвяне на план за предотвратяване на хранителните отпадъци в общинските социални, здравни, образователни и други звена и предприятия, общинските пазари и други места, където се образуват хранителни отпадъци	2021-2028 г.	Общинска администрация	-	Общински бюджет, програми
3. Зелени системи. Защитени територии и биоразнообразие. Туризъм					
3.1.	Опазване и поддържане на зелената система в общината	2021-2028 г.	Общинска администрация	3000	Общински бюджет, Държавен бюджет, Фондове на ЕС, друга чуждестранна помощ
3.2.	Ремонт на поливни водопроводи и изграждане на нови за поддържане на зелените площи	2021-2028 г.	Общинска администрация	100	Общински бюджет, Държавен бюджет, Фондове на ЕС, друга

Програма за опазване на околната среда на община Велинград за периода 2021-2028 г.

					чуждестранна помощ
3.3.	Изграждане и поддържане на база данни за защитените обекти на територията на общината	2021-2028 г.	Общинска администрация	35	Общински бюджет, Държавен бюджет, Фондове на ЕС, друга чуждестранна помощ
3.4.	Подобряване на информираността и повишаване активността на обществото за опазване на биологичното разнообразие	2021-2028 г.	Общинска администрация	10	Общински бюджет, Държавен бюджет, Фондове на ЕС, друга чуждестранна помощ
3.5.	Създаване на условия за по-ефективно обучение и образование за опазване на биологичното разнообразие	2021-2028 г.	Общинска администрация	10	Общински бюджет, Държавен бюджет, Фондове на ЕС, друга чуждестранна помощ
3.6.	Реставриране, опазване и адаптиране на недвижимите културни ценности на територията на общината и терените около тях	2021-2028 г.	Общинска администрация	2000	Общински бюджет, Държавен бюджет, Фондове на ЕС, друга чуждестранна помощ
3.7.	Интегриране на културното наследство в стратегиите на община Велинград	2021-2028 г.	Общинска администрация	25	Общински бюджет, Държавен бюджет, Фондове на ЕС, друга чуждестранна помощ
3.8.	Подобряване на туристическа инфраструктура /оборудване на туристически екопътеки за пешеходен и велотуризм/	2021-2028 г.	Общинска администрация	2	Общински бюджет, Държавен бюджет, Фондове на ЕС, друга чуждестранна помощ
4.	Административен капацитет				
4.1.	Поддържане на информационна система и база данни за състоянието на компонентите на околната среда	2021-2028 г.	Общинска администрация	-	Общински бюджет
4.2.	Обучение и повишаване на капацитета на служителите на общинска администрация за прилагане на екологичното законодателство	2021-2028 г.	Общинска администрация	-	Общински бюджет

Програма за опазване на околната среда на община Велинград за периода 2021-2028 г.

4.3.	Своевременна актуализация и допълване на общинските наредби и програми с отношение към опазване на околната среда	2021-2028 г.	Общинска администрация	-	Общински бюджет
------	---	--------------	------------------------	---	-----------------

Х. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА

Орган за контрол по изпълнение на програмата за управление на отпадъците е общинският съвет. Кметът на общината информира ежегодно общинския съвет и обществеността за изпълнението на програмата през предходната календарна година, чрез подготовката на отчет за изпълнение на програмата. Отчетът следва да се представя в срок до 31 март, като копие от него се изпраща на РИОСВ-Пазарджик. Целта на отчета за изпълнение на програмата е да се проследи напредъкът при изпълнението през предходната календарна година и да се идентифицират необходимите промени или адаптиране на програмата за текущата година на изпълнение.

Отчетът се изготвя на достъпен език, използвайки общо приета и общо позната нотация, като се препоръчва да включва графики, фигури, таблици и др. елементи, чрез които да се илюстрират по леснодостъпен начин напредъка по изпълнение на мерките и поставените с програмата цели.

Контрол по изпълнението на програмата може да се осъществява чрез провеждане на мониторинг с цел отбелязване на отклоненията от плана достатъчно рано, за да бъде възможно тяхното коригиране, преди последствията от тях да станат толкова сериозни, че да не могат да бъдат преодолені. Определянето кога да се извършват наблюденията е процес, който следва да отчита много фактори, свързани със същността на програмата, но и да се съобразява с икономическите и финансовите възможности.

Освен като финансова поносимост, предлаганата система на мониторинг трябва да отговаря и на други изисквания, като например:

- Системата трябва да бъде разбрана от хората, които ще я използват и ще получават информация от нея;
- Системата трябва да съобщава за отклоненията от плана през определени интервали от време така, че да бъде възможно предприемането на корективни действия преди последиците да са станали прекалено сериозни;
- Системата трябва да посочва характера на корективните действия, които да върнат проекта обратно към плана;
- Системата трябва да бъде представена в широко позната и лесно разбираема нотация;
- Системата за управленски контрол трябва да бъде разработена с активното участие на всички хора и групи, включени в дейностите по опазване на околната среда на община Велинград.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

- Национално законодателство, свързано с опазване на околната среда
- Нормативни актове на община Велинград;
- План за интегрирано развитие на община Велинград 2021-2027 г.;
- Областна стратегия за развитие на област Пазарджик;
- Програма за управление на отпадъците на община Велинград- 2021-2028 г.;
- Доклад за състоянието на околната среда - РИОСВ – Пазарджик, 2019 г.;
- Годишен доклад за качеството на повърхностните води предназначени за питейно битово водоснабдяване в обхвата на Басейнова дирекция „Източен беломорски район“;

Програма за опазване на околната среда на община Велинград за периода 2021-2028 г.

- НСИ;
- Други.